

Katedra

Intervju: dr. Srečo Dragoš, dr. Adnan Silajdžić | dr. Boris Vezjak: Red in disciplina
Delo v življenju proti delu za življenje | Malomeščan(stvo) v globalni vasi

MARŠ IZ AFGANISTANA!

Peticija za umik pripadnikov Slovenske vojske iz Afganistana

letnik 5 | številka 5
maj 2010 | cena 2 EUR

ALTOŠČAN

Umik iz Afganistana

Mineva 15 let od začetka intervencije v Afganistanu. Kljub povečanju zavezniških vojakov na 200 tisoč jim oboroženega upora ni uspelo streti. Slednji se je le še okrepil, kot da bi več vojakov pomenilo tudi večji upor. Mir se v Afganistanu zdi oddaljen bolj kot kadarkoli prej. Zaradi naraščajočih

žrtev med zavezniškimi vojaki in pritiska javnega mnenja v Ameriki in evropskih državah so tamkajšnji voditelji sklonjenih in osramočenih glav napovedali umik iz Afganistana. Ob tem so morda pomislili na majhno Slovenijo, ki so ji tako zelo naprotovali, ko je umaknila svoje vojake leta 2010.

»Stanje je kritično, razmišljaj kritično!«

Naroči Katedro na www.katedra-on.net

Študenti imajo pri naročnini 30 % popusta.
Beri Katedro že za ceno ene kave na mesec.

KOLOFON

Slovenski akademski in študentski časopis Katedra

Založnik in izdajatelj

Društvo študentov in podiplomcev Slovenije, Slomškov trg 15, 2000 Maribor

Vodja projekta

Dr. Peter Vrtič
peter.vrtic@katedra-on.net

Uredništvo

GSM: 031 731 192
info@katedra-on.net

Odgovorni urednik

Aleš Kustec
ales.kustec@katedra-on.net

Glavna urednica

Daša Purgaj

Sodelavci

Igor Mekina, Samo Bohak, Karolina Babič, Gregor Kuhar, Tadej Buzeti, dr. Boris Vezjak, Adam Andrej, Maja Kaučič, Darlo Svetelj, Sami Al-Daghistani, Anej Korsika, Darinko Kores Jacks, dr. Samir Osmančević, Simon Rajbar, Maja Orešnik, Gregor Kosi, Almira Čatović, mag. Bojan Macuh, Kristijan Jejčič, Milan Lazarevič, Aljaž Selinšek, Igor Bašin, Asta Vrečko, Gregor Lozar, Matic Stojs, Urban Breznik, Jernej Žumer in Zoran Smiljanič.

Lektoriranje

Barbara Ojsteršek, Tina Sovič

Marketing

Peter Vrtič
GSM: 064 116 740
info@katedra-on.net

Naklada: 8.000 izvodov

Prispevki avtorjev vedno ne odražajo stališč uredništva.

Slovenski akademski in študentski časopis KATEDRA je vpisan v razvid medijev pri Ministrstvu za kulturo pod zaporedno številko 1027.

Katedra je sofinancirana s strani Studentskega sveta Univerze v Mariboru in Ministrstva za Kulturo RS.

ZAKAJ BI JO ISKALI? NAJ ONA NAJDE VAŠ NABIRALNIK.

*Ime in priimek:

*Ulica in hišna številka:

*Poštna številka in kraj:

E-pošta:

Telefon:

Podatki označeni z * so obvezni.

Katedra izhaja drugo sredo v mesecu. Izpolnjeno naročilnico pošljite v kuverti na naslov založnika; Društvo študentov in podiplomcev Slovenije, Slomškov trg 15, SI-2000 Maribor.

Splošni pogoji: Izvod časopisa se na naslov naročnika dostavi na dan izida. Rok za plačilo naročnine je najkasneje 14 dni po prejemu prve številke. Društvo študentov in podiplomcev Slovenije se zavezuje, da bo vse naročniške podatke varovalo v skladu z veljavnimi zakonskimi določili.

Naročam se na mesečni časopis Katedra.

5 številk - 8,5€

10 številk - 15€

Študenti imajo 30 % popusta pri naročnini.

Sem študent/ka.

Za upoštevanje popusta morajo študentje z naročilnico poslati tudi potrdilo o vpisu. Upoštevamo tudi skenirane študentske izkaznice, ki bodo poslane na info@katedra-on.net

Poštnina in DDV sta vključena v ceno.

KATEDRA, MOČ BESED

Naslovnica in ilustracija pri peticiji:
Zoran Smiljanič

Odličnjaki brez hrbtenice

Aleš Kustec

Naš preljubi premier še vedno naivno sanja o zmagovalcih. Želi se prebiti nad povprečje Evropske unije. In to na račun nekaterih naših pravic. Tako napoveduje spremembo pokojninskega sistema, pa zdravstveno reformo, fleksibilnejši trg dela; vse, samo da bomo konkurenčnejši. Premier pravi, da potrebujemo tekmovalnost, ker bo svet še naprej tekmovalen. Vendar se tekmovalnosti ne da omejiti samo na gospodarstvo, ta prodre v vse pore našega življenja. Okuži tudi naše medsebojne odnose. Tekmovalna družba je stresna družba. Poleg tega je v tekmovalni družbi veliko več kriminala. Premier nas naivno tolaži, da poleg tekmovalnosti potrebujemo tudi solidarnost. A tekma ne pozna solidarnosti. Solidarnost namreč pomeni, da zmagamo vsi. Vendar kot premier pravilno ugotavlja, so v tekmi tudi poraženci. To, čemur premier pravi solidarnost, je v resnici miloščina za poražence. Recimo skromna socialna pomoč za tiste, ki se niso izkazali za dovolj tekmovalne in konkurenčne. Tako kot ne obstaja pravično vojskovanje, ne obstaja pravično tekmovalje. Mimogrede, tekma v gospodarstvu je le bolj sofisticirana vojna z drugimi sredstvi. V tekmi se vedno iščejo načini, kako mimo pravil premagati tekmece. Tako se v vojni uporabljajo razna orožja, ki so v nasprotju z mednarodnimi konvencijami. V gospodarstvu pa se izkorišča naravne vire ne glede na onesnaženje narave. Tudi argumenti za TEŠ6 gredo v smeri, češ da bi bili neumni, če ne bi izkoristili zaloge lastnega premoga. Poleg narave se izkorišča tudi delavce, ki naj za čim

manjšo plačo naredijo čim več in čim boljše. Vse to v imenu konkurenčnosti in razvoja. Razvoj za ljudi in v skladu z naravo ne more uspeti v tekmovalnem svetu. Premier je v svoji gonji, da bi postali zmagovalci, šel še dlje. Postal je motivator v smislu Smiljana Morija. Tako je nedavno spraševal Slovence, »ali želimo biti odličnjaki in bomo tri ure na dan namenili študiju, namesto da bomo šli na sprehod ali na zabavo, ali pa želimo biti povprečni in bomo namenili študiju morda pol ure«. Bi moje triurno vsakodnevno prebiranje Platona ali pa recimo Chomskega zadovoljilo premierja? Dvomim, ker v premierjevemu svetu to nič ne prispeva k večji konkurenčnosti. Poleg tega sem raje povprečnež s časom kot odličnjak brez časa. Za življenje namreč moraš imeti čas. Premierjevo povzdigovanje tekmovalnosti in konkurenčnosti ter podrejanje drugih družbenih segmentov tudi našega načina življenja ima neoliberalne korenine. Najhuje je, da se premier tega ne zaveda. Čeprav njegova neoliberalnost izhaja iz njegove osebne želje biti najboljši in najlepši, ni zato nič manj nevarna. In če po premierju že moramo biti nadpovprečni odličnjaki, zakaj potem ne umaknemo svojih vojakov iz Afganistana in postanemo zgled preostalim državam? Zato ker se ne upamo zameriti našim »zaveznikom«. Kaj nam pomaga odličnost, gospod premier, če nimamo hrbtenice? Brez te bomo slepo sledili svojim »zahodnim prijateljem« v nove »križarske pohode« in v naslednjo gospodarsko krizo.

AFGANISTAN

Igor Mekina:
Ven iz Vietnamistana!

Bomo čez deset, dvajset let res ponosni na sodelovanje svoje vojske v tej vojni? Kako bomo mlajšim generacijam pojasnili, kje smo bili in kaj smo delali tedaj, ko so naši vojaki tisoče kilometrov od Slovenije branili korumpiran režim, ki ga ne marajo niti sami Afganistanci?

INTERVJU

Dr. Srečo Dragoš:
Demontaža socialne države

Ni problem v tem, da z državnimi ukrepi ne bi mogli obdržati pri življenju tistih ljudi, ki nimajo nič, problem je v tem, da tega nočemo. Še hujši problem pa je, da smo te mehanizme socialne države imeli, a jih sedaj demontiramo. Demontiramo jih z iluzijami, kako bomo s tem nekaj privarčevali, kar je čisti nesmisel z nevarnimi učinki.

MARŠ IZ AFGANISTANA! 7
Peticija za umik pripadnikov Slovenske vojske iz Afganistana

PROMETEJEV DNEVNIK 8
Malomeščan(stvo) v globalni vasi

DELO IN PREŽIVETJE 10
Delo v življenju proti delu za življenje

RAZVOJNA DILEMA 12
Med konkurenčnostjo in socialo

SOCIALNO PODJETNIŠTVO 13
Podjetništvo, ki spreminja obstoječe razumevanje ekonomije

KOMENTAR 18
Dr. Boris Vezjak:
Red in disciplina

DRŽAVLJANSKA VZGOJA 19
O nekompetentnosti prenavljanja slovenskega šolstva

ZAPISI IZ MRTVEGA DOMA 20
Nihilizem

INTERVJU 22
Dr. Adnan Silajdžić:
Muslimani kot zgodovinski element kulture Evrope

TIHA IHTA 25
Maja Kaučič: Vojna, pardon, »mirovna misija«

25 D(N)O DNA
Dario Svetelj:
Boj za delavske pravice

26 SPREGLEDANA DEŽELA
Cabinda, komu je še mar?

27 VALČEK Z BAŠIRJEM
Stare igre sodobnega sveta

28 ETIKA
Mladi in etika za novo tisočletje

30 KULTURNA POLITIKA
Evropska prestolnica kulture (EPK) 2012: dva scenarija ali odgovorni, kaj boste izbrali?

31 RESNIČNOSTNI ŠOVI
Slovenija ima talent?

32 PREDSDOKI
Smo Slovenci obremenjeni s predsodki?

33 DIAGNOZA
Kristijan Jejčič:
Zasluženi počitek

34 ŠPORT
Oživetje balkanske oziroma kaos igre

35 FILM
Ko um prevažamo po vesolju

36 KULTURNI BRLOG
Igor Bašin: Tovarna talentov

Ven iz Vietnamistana!

Slovenska vojska je postala orodje nezakonite okupacije Afganistana, ki v nasprotju z načelom samoodločbe afganistanskega ljudstva služi obrambi skrajno korumpiranega, marionetnega Karzajevskega režima.

Igor Mekina

Bi bila Slovenija, če bi imela priložnost, da pošlje svojo vojsko v Vietnam, danes ponosna na sodelovanje v tej vojni? Slovenija v času vojne v Vietnamu seveda še ni bila samostojna država, zato je to vprašanje seveda samo hipotetično. Toda zato niti najmanj hipotetično ni vprašanje o slovenskem sodelovanju v vojni v Afganistanu. Afganistanska vojna namreč vse bolj postaja Vietnam našega časa. Intervencija v Afganistanu, ki se je še po 11. septembru z napadi v ZDA, zdela kot legitimen odgovor na napade teroristov, se iz dneva v dan spreminja v vse hujšo agonijo. Če je bilo vprašanje o Vietnamu hipotetično, potem je vprašanje o Afganistanu (in Iraku) realno in aktualno. Bomo čez deset, dvajset let res ponosni na sodelovanje svoje vojske v tej vojni? Kako bomo mlajšim generacijam pojasnili, kje smo bili in kaj smo delali tedaj, ko so naši vojaki tisoče kilometrov od Slovenije branili korumpiran režim, ki ga

ne marajo niti sami Afganistanci?

Pahorjeva opozorila

Pasivno spremljanje vojne v Afganistanu ima številne razloge. Vojno vzpodbujajo naše »mednarodne zaveze« oziroma podrejena vloga Slovenije v vojaški regionalni organizaciji (»dolgo do Nata«) profesionalizacija vojske (»naj se pobijajo, saj so plačani za to«), predvsem pa dobro

Okupacija Afganistana naj bi bila danes potrebna zaradi »naše varnosti« (»če jih pobijamo tam, potem ne bodo prišli sem«) in zaradi »boja proti terorizmu«, tako kot tedaj, ko so zaradi »varnosti« in obrambe »svobodnega sveta« opravičevali vojno v Vietnamu.

medijsko »preparirano« javno mnenje, kjer vodilni mediji v Sloveniji v skladu z željami državnih uradnikov in politikov – nagrajeni z občasnimi zastojkarskimi »reportažami« svojih »poročevalcev« na obisku pri »naših fantih v Afganistanu« – propagirajo vojno in jo prikazujejo kot »nujno« in potrebno, kot luč napredka in moder-

nizacije. Nekako tako, kot so svoj čas tuji kolonizatorji stekali o »bremenu belega človeka«, ki mora razsvetljevati in civilizirati kolonije po vsem svetu. In tako smo se tudi državljani Slovenije, ne da bi večina sploh opazila, kdaj smo prestopili nevidno mejo med dovoljenim in prepovedanim, iz naroda upornikov prelevili v narod zatiralcev in okupatorjev.

Primerjava med Afganistanom in Vietnamom je upravičena. Primerjava nekaterih najbolj popularnih argumentov izpred pol stoletja in novodobnih namreč kaže, da zagovorniki intervencije v Afganistanu navajajo zelo podobne razloge o tem, zakaj naj bi bila ta vojna potrebna, zelo podoben pa je tudi predvidljiv ko-

nec te intervencije. Razlogi so na prvi pogled prepričljivi: okupacija Afganistana naj bi bila danes potrebna zaradi »naše varnosti« (»če jih pobijamo tam, potem ne bodo prišli sem«) in zaradi »boja proti terorizmu«, tako kot tedaj, ko so zaradi »varnosti« in obrambe »svobodnega sveta« opravičevali vojno v Vietnamu. Tudi pot v slepo ulico je bila tlakovana s podobnimi neresnicami. Zmeraj so na kocki veliki strateški, geopolitični interesi, v imenu katerih se žrtvuje na tisoče življenj, da bi po desetletjih politiki priznali, da so bile te vojne nepotrebne in nesmiselne. Tudi tokrat je podobno. Danes je na preizkusu »kredibilnost Nata«, saj je nato prav zaradi Afganistana Nato prvič aktiviral peti člen svoje Washingtonske pogodbe, ki določa, »da oboroženi napad na eno ali več članic zveze Nata pomeni napad na vse«. Toda tudi devet let od 11. septembra Nato še zmeraj ni končal s svojo »povračilno« akcijo, pri tem

Foto: Matic Štojs

Foto: UN Photo/Luke Powell

Foto: UN Photo/Luke Powell

pa je seveda prav tako očitno, da se je Nato v velikem loku ognil tudi vojaškemu »povračilu«¹ Saudski Arabiji, čeprav je bila večina napadalcev 11. septembra državljanov Saudske Arabije. Obласти ZDA so celo neposredno po napadu 11. septembra pomagale pri hitri evakuaciji članov družine Osama bin Lada iz ZDA. Ima torej vojna v Afganistanu res še kakšen smisel?

Da imajo smisel predvsem ta vprašanja, dokazujejo tudi razmišljanja slovenskega premiera Boruta Pahorja, ki je – sicer pozno, neposredno pred odločitvijo samega Nata, da pripravi »izhodno«² strategijo – razkril, da podpira prekinitve slovenske vojaške misije v Afganistanu. Pahorjeva kritika je bila zelo na mestu, pa čeprav je bila še zmeraj zelo zadržana. Predsednik slovenske vlade je tako dejal, da Slovenija zaveznikov »ne bo pustila na cedilu«, da pa pričakuje, da »bo slišana naša ocena, da ta strategija

zavezniške politike v Afganistanu ne bo obrodila sadov«. Pahor je nedavno v Pragi ameriškemu predsedniku Baracku Obami tudi predlagal, da naj zavezništvo naredi »refleksijo strategije, ki ne vodi zelo daleč«. In to kljub napovedim obrambnega ministrstva o slovenskem prevzemanju »višje ravnih odgovornosti za uspeh zavezniške misije«. Pahorjeve besede so v Sloveniji že sprožile nekaj burnih odzivov, predvsem v stilu, da bi bil slovenski umik iz Afganistana »huda zunanje-politična napaka«. Namesto o umiku v Slovenski vojski razmišljajo o sodelovanju v pravih bojih. Slovenija na bi tako s prevzemom odgovornosti za vodenje »lastne skupine za mentorstvo in povezave«³ (OMLT) dosegla neko »višjo stopnjo«⁴ svojega okupacijskega razvoja, saj naj bi slovenski vojaki svoje »varovance«⁵ že kmalu spremljali tudi v neposredne spopade z gverilci.

Stanje na terenu pa je vse slabše.

Tudi zadnja zavezniška ofenziva v Afganistanu namreč ne daje pričakovanih uspehov. To priznavajo tudi vodilni »naši«⁶ oziroma »zahodni«⁷ mediji. »Bilo je, kakor da bi se pet let skorajda neprestanih bojov in zased spremenilo v nesporazum – tragičen, krvav nesporazum«, je te dni iz doline Korengal v Afganistanu te dni zapisal poročevalec Washington Posta, ki je spremljal umik ameriških marincev iz te strateško pomembne doline. Ameriški poveljnik in vodja starešin v dolini sta namreč sklenila dogovor, po katerem je ameriška vojska domačinom prepustila svojo bazo v zameno za miren umik iz doline. Starešina se je ob tem s poveljnikom držal za roke, v znak prijateljstva, ter mu zaželel »varno pot domov«. Časnik je odkrito ocenil, da »umik ameriške vojske iz te doline označuje priznanje zablode«. Vendar pa te iste »zablode«⁸ slovenski vojaški strokovnjaki niso pripravljani priznati za nobeno ceno – niti za ceno življenj slovenskih vojakov.

Tudi v ZDA podpora vojni kopni. Vodja ameriških obveščevalcev, Michael T. Flynn, te dni vztrajno bodri zaveznike, da je mir v Afganistanu »zelo blizu«, toda številni državniki mu ne verjamejo več, saj je še v poročilu iz lanskega decembra opozarjal, da se lahko gverilsko bojevanje v Afganistanu »ohranja brezkončno«. Podobnih opozoril smo slišali že veliko: jeseni leta 2009 je vrhovni poveljnik sil zveze Nato v Afganistanu, general Stanley McChrystal, v zaupnem dokumentu, ki sta ga objavila Washington Post in New York Times, opozoril, da bodo v Afganistanu intervencijske

sile »zelo verjetno doživele poraz«, če v prihodnjem letu v državo ne bo prišlo več dodatnih vojakov, leto dni pred tem pa je podobno kritiko javno izrekel tudi najvišji britanski poveljnik v Afganistanu, brigadir Mark Carleton-Smith, ki je v pogovoru za časnik Sunday Times odkrito povedal, da v Afganistanu ni mogoče pričakovati »odločilne vojaške zmage«, in je hkrati priznal, da »te vojne ne bomo dobili nikoli«. Kljub temu pa ameriški predsednik Obama vsaj v Afganistanu vztraja v vojni, ki jo je podedoval od ameriškega predsednika Busha.

Nekdanji analitik RAND-a Daniel Ellsberg, ki je New York Timesu v času Vietnamskega dokumenta (7000 strani dokumentov, ki so razkrivali zgrešenost ameriške strategije v tej vojni), v intervjuju za Democracy Now! opozarja, da bi Afganistan lahko postal past tudi za sedanjega ameriškega predsednika. Vojna v Afganistanu bi namreč lahko postala »Obamova vojna«, prav tako kot je Vietnam postal »Nixonova vojna«⁹ novembra leta 1969, prav v trenutku, ko je Ellsberg kopiral Pentagonske papirje v upanju, da bo to norost ustavil. »In tudi Johnson je to vojno naredil za njegovo, Johnsonovo vojno, tako kot je tudi McNamara naredil to vojno za svojo, ko sem še delal zanj in se je odločil, da bo zaostрил spopade, s čemer je sledil predhodnim odločitvam Eisenhowerja in Kennedyja ... Prav to sedaj počne Obama in zdi se mi, da z zelo podobnim, tragičnim koncem, še posebej za državo in Američane, kar je rezultat podobnih pritiskov, ki jih je

Foto: UN Photo/Mark Garten

Hamid Karzai

Za korupcijo 2,5 milijarde dolarjev

Organizacija Transparency International Afganistan ocenjuje kot drugo najbolj korumpirano državo na svetu, takoj za Somalijo. Produkcija opija se je v državi s 185 ton leta 2001 v šestih letih povečala na kar 8.200 ton. V to korupcijo so vpleteni predsednikov brat, guvernerji provinc in ministri. Ameriški strokovnjaki za boj proti drogami sami priznavajo, da je »narko korupcija segla v samo afganistansko vlado«. OZN so v začetku leta ocenile, da so samo »navadni«¹⁰ afganistanski državljani za podkupovanje državnih uslužbencev in policistov letno porabili 2,5 milijarde dolarjev.

bil deležen tudi Johnson,« opozarja Ellsberg. »Pentagonski dokumenti«, ki jih je odkril, so razkrivali, da je bila vojna v Vietnamu sprožena zaradi laži, da v njej ni mogoče zmagati ter da se je nadaljevala samo zato, da bi si pet ameriških predsednikov lahko »reševalo čast.« Zveni znano?

Njegov nasvet sedanji eliti je preprosto. »Že leta, odkar so nas poslali v Irak na podlagi podobnih laži, kot so nas poslali v Vietnam, ko sem še delal v Pentagonu, govorim državnim uradnikom v vladi, naj ne delajo tega, kar sem delal jaz, pač pa naj delajo to, kar sem si jaz želel delati leta 1963 in 1964, še preden smo stopili v vojno, še preden so padle bombe. Ne delajte tega, da bomo v vojni in bo vojna skorajda nezaustavljiva, še preden poveste resnico o brezupu, ki jo razumejo znotraj vlade, in nezmožnosti, neverjetnosti kakršnekoli zmage. Toda storite to sedaj,« opozarja Ellsberg, ki ga je Henry Kissinger nekoč označil za »najnevarnejšega človeka v ZDA«.

Če je intervencija v Afganistanu leta 2001 še imela svoj smisel, potem so danes cilji vojaške misije postali nedosegljivi in zgrešeni. Afganistan se vse bolj spreminja v slovenski »Vietnamistan«.

Obramba korumpiranega režima

Njegove besede potrjujejo tudi sporočila ameriškega veleposlanika, generalpolkovnika Karla Eikenberryja, ki so »pricurjajala« do ameriškega časopisja. To so »Pentagonski papirji« našega časa, razkrivajo pa vse večjo nemoč zaveznikov v Afganistanu. Daniel Ellsberg opozarja, da je dovolj, če se imena mest, kot so na primer »Sagigon«, spremenijo v »Kabul« in že je mogoče stare ameriške dokumente o katastrofi v Vietnamu prebirati kot sodobna poročila o vojni v Afganistanu. Glede »protigveriljskega boja«, ki se izvaja v Afganistanu, Ellsberg opozarja, da dobro pozna to teorijo, saj je prav na tem delal v času Vietnamske vojne. Njegova naloga je bila ocena »napredka«, ki je bil v bistvu popoln zastoj. Toda ta teorija po njegovem »ignorira predvsem to, da je orodje za rekrutacijo predvsem sama prisotnost tujih sil«, ko pa se pošljejo še novi vojaki, potem se »njihovo orodje za rekrutacijo okrepi«. Prav zato ocenjuje, da v Afganistanu zavezniki »ne bodo prevladali«, kot Busheve besede ponavlja Obama. Po njegovi oceni se v prihodnjih letih število tujih vo-

jakov v tej regiji sploh ne bo zmanjševalo, nasprotno – število vojakov se bo zmanjševalo v Iraku (na okoli 50.000), toda povečevalo v Afganistanu, kjer bo do konca naslednjega leta že 100.000 tujih vojakov, približno toliko, kot jih je imela nekoč Sovjetska zveza. Vse to pa se dogaja v državi, ki ima, podobno kot Vietnam, 2.000-letno tradicijo resničnih uspehov v zavračanju tujih napadalcev. Ellsberg zato opozarja, da bo preteklo še kar nekaj časa, preden se bodo ZDA pripravljene umakniti iz »Vietnamistana«, kot sam označuje sedanjo vojno. Karzaj hkrati vse bolj spominja na predsednika južnega Vietnama Ngo Dinh Diema, ki so ga ZDA prav tako podpirale kljub njegovim zelo očitnim zlorabam. Vse več je namreč poročil o globoki korupciji, s katero je prežeta tudi sedanja afganistanska vlada. To so razkrile tudi nedavne volitve v Afganistanu, ob katerih so celo mednarodni opazovalci priznali, da je Karzaj »kradel na veliko« ter si ob tem

pomagal s podkupninami, izplačanimi lokalnim plemenskim veljakom. Po podkupninah in trgovini z drogami je zelo znan tudi »heroinski kralj« Afganistana in Karzajev brat Ahmed Vali Karzaj, ki naj bi bil po poročilih ameriških častnikov tudi na plačilni listi CIA.

Če je intervencija v Afganistanu leta 2001 še imela svoj smisel, potem so danes cilji vojaške misije postali nedosegljivi in zgrešeni. Afganistan se vse bolj spreminja v slovenski »Vietnamistan«. Slovensko sodelovanje v okupaciji Afganistana ni samo nepotrebno, pač pa je tudi moralno sporno, saj je vojsko, ki je doslej lahko ponosno trdila, da je zmeraj samo branila slovenski narod pred zunanjo agresijo, spremenila v tujega agresorja. S tem Slovenska vojska v nasprotju z načelom samoodločbe afganistanskega naroda izvaja novodobno imperialistično politiko nezakonite okupacije Afganistana in obrambe nelegitimnega Karzajevga marionetnega režima. Afganistan bo potrebno prepustiti Afganistancem. Slovenska vojska bi morala takoj zapustiti Afganistan.

Igor Mekina

Naš Afganistan kot Absurdistan

Poglejmo si še nekaj zanimivih podatkov o tem, kaj pravzaprav slovenski vojaki »varujejo« v Afganistanu. Seznam je po vzoru rubrike »Saj ni res ... pa je!« sestavil Tom Engelhardt s strani TomDispatch.com. Torej, verjeli ali ne, toda:

- Ameriška vojska si je za prijetnejše in bolj domače počutje svojih vojakov v letalski bazi v Kandaharju postavila sprehajalno pot, kjer imajo vojaki na voljo »Burger King«, podzemeljsko prodajalno sendvičev, tri kavarne, nekaj veleblagovnic, slaščičarno Cold Mountain Creamery ter trgovino s sončnimi očali Oakley.
- Obrambno ministrstvo ZDA je sklenilo 360 milijonov dolarjev vreden projekt transporta ameriških zalog skozi nekatere najbolj nevarne predele Afganistana s sinom afganistanskega ministra – in to kljub temu da njegovo podjetje nima nobenega tovornjaka, pač pa najema podizvajalce –, ki nato podkupujejo talibane. Ta projekt je samo del 2,1 milijarde dolarjev podobnih transportnih »investicij«.
- Ameriški poveljniki v Afganistanu imajo na voljo milijardo dolarjev letno v »poveljniškem programu za nujen odziv« (Commander's Emergency Response Program), da si ob pomoči tega denarja »pridobijo prijatelje med lokalnimi državljani«. V bistvu gre za podkupnine, ki samo še dodatno podžigajo vojno.
- Pentagon je zaradi »boja proti terorizmu« na Hrvaškem, v Litvi, Latviji, Estoniji in Gruziji že porabil prvih 50 milijonov dolarjev od 350 milijonov dolarjev – kar je pravzaprav samo del »podkupovanja zaveznic«.
- Logistika ameriškega obrambnega ministrstva je v Afganistan marca letos poslala 1,1 milijona hamburgerjev, kar je skorajda dvakrat več kot marca leta 2009.
- Do jeseni se bo število ameriških vojakov v Afganistanu v primerjavi z začetkom mandata Baracka Obame potrojilo.
- Število žrtev med ameriški vojniki se je v prvih mesecih leta 2010 podvojilo, ranjenih pa potrojilo.
- Število napadov z obcestnimi bombami se je v zadnjem letu podvojilo in narašča (prav zato slovenski vojaki v Afganistanu nujno potrebujejo bolj odporne in dražje patrie oziroma »svarune« op.avt.).
- Napadi ameriških brezpilotnih letal so se v letu 2009 podvojili, letos pa jih bo zagotovo najmanj trikrat več kot leta 2008.
- Podvojilo se je tudi število cistern z gorivom, ki jih pošiljajo v Afganistan. Mesečno ameriška vojska danes dobi 120 milijonov litrov goriva.
- Zaradi transportnih stroškov cena goriva na poti v Afganistan zelo naraste. Po ameriških podatkih stane liter goriva, ko prispe v Afganistan, okoli 20 evrov.
- Denar se v vojni hitro izgublja. Ameriški inšpektorji so nedavno odkrili, da so podjetju KBR, ki je skrbelo za vzdrževanje tovornjakov, preplačali 21 milijonov evrov.
- Verjeli ali ne, po poročanju Nicka Tursa (TomDispatch.com) v Afganistanu že obstaja okoli 400 baz za ameriške vojake, operativce CIE, posebne enote, podizvajalce in sile zveze NATO, kar je za 100 baz več kot v sosednjem Iraku – ob tem je bilo potrebno v Afganistan pripeljati prav vso opremo, do zadnjega vijaka.

Peticija za umik pripadnikov Slovenske vojske iz Afganistana

Ne moremo si več zatiskati oči pred tem, da slovenski vojaki v Afganistanu po nalogu slovenske vlade v vlogi okupatorjev branijo marionetni režim Hamida Karzaja.

Podpisniki peticije za umik pripadnikov Slovenske vojske iz Afganistana smo nad tem zgroženi. To je nedopustno. Samo Afganistanci imajo pravico odločati o usodi Afganistana. Nihče tudi nima pravice slovenskih vojakov postavljati v nečastno vlogo, ki sramoti njihove zgodovinske vzornike. Dobro ime Slovenije je last vseh prebivalcev Slovenije in pripada tudi prihodnjim rodovom. Slovenska vojska mora takoj zapustiti Afganistan!

Velika večina Afganistancev želi, da tuje sile zapustijo Afganistan. Mnogi med njimi podpirajo tudi oboroženi upor proti tujim silam. Javnost v okupatorskih državah, ki so poslale vojake v Afganistan, v veliki večini nasprotuje intervenciji v Afganistanu. Če bi o tem vprašanju na referendumu odločali državljani okupiranega Afganistana in državljani okupatorskih držav, potem bi se tuje sile že zdavnaj umaknile iz Afganistana. Pravica do samoodločbe pripada vsem narodom na svetu – tudi afganistanskemu narodu. Nad to pravico ni nihče – ne vlade posameznih držav ne Varnostni svet OZN.

Priznajmo: Slovenska vojska, ki je vse doslej lahko ponosno trdila, da je zmeraj samo branila slovenski narod pred zunanjo agresijo, se je po ukazu slovenske vlade spremenila v tujega agresorja in v orodje nezakonite okupacije Afganistana.

Spoglejmo: Verjamemo, da nameni tistih, ki so slovenske vojake poslali na bojišča tisoče kilometrov od doma, morda niso bili slabi, toda v mednarodni politiki plemenitost namenov ne šteje nič. Kar šteje, so dejanja.

Ne lažimo si: Dejanja koalicijskih sil v Afganistanu – poboji tisočih nedolžnih civilistov, uničevanje afganistanskih vasi, mučenje ujetnikov, nezakonito zapiranje upornikov in trpljenje afganistanskih civilistov – vedno znova dokazujejo, da je vojaška intervencija, če je bila kdaj sploh upravičena, danes dokončno izgubila namen.

Zakaj se slovenski vojaki po šestih letih še vedno zadržujejo v Afganistanu? Zaradi obveznosti do zavezništva? Nobeno zavezništvo, ki nas sili v dejanja, s katerimi se ne strinjamo, ni vredno našega članstva. Slovenija je ne glede na članstvo v zvezi Nato suverena država in kot taka odgovorna za svoja dejanja. Okupacija v Afganistanu nam ni v ponos. Poleg tega smo v očeh velike večine Afganistancev okupator in agresor, s čimer je ogrožena tudi naša varnost. In kaj sploh počne Nato v eni izmed najrevnejših držav na svetu? Je tam zaradi »samoobrambe«? Tudi samoobramba mora biti časovno omejena in proporcionalna. Ogromne žrtve med Afganistanci v časovno brezmejni intervenciji zaradi zgolj hipotetične možnosti morebitnih prihodnjih terorističnih napadov so nesprejemljive. Boja proti terorizmu ni mogoče dobiti z vojaškimi, ampak s političnimi sredstvi – z odpravo vzrokov, ki ga spodbujajo.

Ustanovna listina OZN v svojem drugem členu jasno določa, naj se vse države »v svojih mednarodnih odnosih vzdržujejo grožnje s silo ali uporabe sile, ki bi bila naperjena proti teritorialni nedotakljivosti ali politični neodvisnosti katerekoli države ali pa ki bi bila kako drugače nezdržljiva s cilji Združenih narodov«.

Cilji vojaške operacije v Afganistanu zato niso samo nezakoniti, ampak tudi nedosegljivi in zgrešeni. Okupaciji Afganistana je treba narediti konec. Trajne svobode v Afganistanu ni mogoče doseči z vojaškimi sredstvi. Podpisniki peticije zato od slovenske vlade zahtevamo:

1. da slovenska vlada čim prej sprejme sklep o umiku pripadnikov Slovenske vojske iz Afganistana,
2. da slovenska vlada sredstva, privarčevana zaradi zmanjšanih stroškov umika iz Afganistana, nameni za civilne, humanitarne in civilnodružbene projekte v Afganistanu in Sloveniji,
3. da si Slovenija prizadeva za mirno reševanje sporov v svetu v skladu z ustanovno listino OZN in drugimi mednarodnimi obveznostmi, ob uporabi miroljubnih diplomatskih ter političnih sredstev.

Pod peticijo se podpisuje uredništvo Katedre s sodelavci.

Peticijo MARŠ IZ AFGANISTANA! lahko podpišete na spletni strani Katedre (www.katedra-on.net).

Malomeščan(stvo) v globalni vasi

»Ko vas preneha biti skupnost, postane zatirajoča v svojem ozkem konformizmu. Tako človek postane posameznik in se preseli v mesto. Tam najde druge podobno misleče posameznike in z njimi ponovno vzpostavi vaško skupnost. Dandanes so Newyorčani pravi kmetavzi.« Paul Goodman

Samo Bohak, ilustracija Jernej Žumer

Ko Cankar govori o dolini šentflorjanski in zavpije hlapci in ko Vesna Godina govori o Slovenčkah, pravzaprav govorita o isti stvari. O majhnosti malega človeka, ki si ne drzne misliti, še manj pa delovati v skladu s svojo mislijo – o prostovoljnem suženjstvu duha.

Obstaja pa tudi druga plat slovenstva. Obstaja Črtomir, obstajata Peter Klepec in Martin Krpan, obstaja pogumni partizan, ki se bori za narod in svobodo tudi za ceno svojega življenja. Slovenska zgodovina vsebuje tudi bolj ali manj mitološka bitja, ki morda delujejo kot kompenzacija za naše manjvrednostne komplekse ali, bolj poetično rečeno, dvigujejo slovenskega duha iz brezna prostovoljne ponižnosti.

Morda je namesto brezplodnega razpravljanja o tem, kaj je bistvo slovenstva, pametneje spoznati, da nas v eksistencialistični maniri določajo naše izbire. Tvegaj bom drzno tezo, da se modri in drzni junaki slovenske zgodovine niso borili le za vero, jezik ali določeno ideologijo, ampak za pravico, da si, s Črtomirjevimi besedami, »prosto volijo vero in postave«. Borili so se za svobodo oz. ožje rečeno za suverenost. Oba pojma sta danes v globaliziranem svetu in luči vključevanja Slovenije v mednarodne tvorbe postavljena pod vprašaj in burita duhove. Treba je uvideti, da dilema med suverenostjo in svetovljanstvom ni črno-bela, in prepoznati odtenke sivine.

Vojna na tuji zemlji

Poglejmo, kje v širnem svetu se trenutno nahajajo slovenski hervardi (hervard: staroslovensko za stražar). Slovenska vojska deluje v več operacijah po svetu. Najmanj spor-

na izmed operacij je morda naša prisotnost na Kosovu, saj smo kot nekdanja jugoslovanska republika odgovorni za stabilnost v regiji. Takšno odgovornost se da, če ne odobravati, vsaj razumeti. Spornejša je prisotnosti naše vojske v Afganistanu, sicer pod poveljstvom sil Nata, v vojni, za katero nekateri menijo, da je nelegitimna.

Posredno smo agresor in okupator in tako lahko postanemo neposredna legitimna tarča. Le svoji majhnosti in neprepoznavnosti se lahko zahvalimo, da nismo v neposredni nevarnosti. Poleg tega da lahko kdaj postanemo tarča dejanskih napadov, je slovenska politika postala

Tvegaj bom drzno tezo, da se modri in drzni junaki slovenske zgodovine niso borili le za vero, jezik ali določeno ideologijo, ampak za pravico, da si, s Črtomirjevimi besedami, »prosto volijo vero in postave«.

legitimna tarča za moralno obsodbo in pragmatična vprašanja o tem, kako naša podpora oz. prisotnost v vojni deluje v slovenskem nacionalnem interesu. Tudi če bi sprejeli uradno razlago, da gre za odgovor na napada na WTC 11. septembra, se pojavljajo vprašanja, zakaj pri tem napadu sodeluje republika Slovenija oz. kako natančno se naši vojaki v Afganistanu borijo za slovenski nacionalni interes ter ali bo ta intervencija izboljšala ali poslabšala varnost Slovenije pred terorističnimi napadi. Zakaj tvegamo (sicer dobro plačana) življenja slovenskih vojakov v problematični vojni, ki lahko dolgoročno negativno vpliva ne samo na mednarodni ugled Slovenije, ampak morda tudi na njeno varnost?

Če se na kratko ustavimo še pri vojni v Iraku, se prav tako odpira vrsta

vprašanj glede upoštevanja mednarodnega prava, posredne odgovornosti za zločine oz. napake, storjene v Iraku. Kot podpisniki Vilnuške izjave smo namreč posredno odgovorni za potek te vojne. V številki Časopisa za kritiko znanosti lahko pod naslovom Osvobajanje Iraka preberemo strokovne prispevke in analize mnogih slovenskih, mednarodnih in iraških avtorjev. Vsaj eden izmed njih dokazuje, da se v Iraku izvajajo zločini proti človeštvu ali celo genocid (definicija oz. praktična aplikacija genocida je sporna in je stvar žgoče debate). Vojna v Iraku je torej gromozanska napaka ali pa zločin. Suvereno smo torej vsaj posredno

odgovorni za napake ali zločine, kakor vam je ljubše.

Odtokanje suverenosti

Suverenost je v SSKJ določena tako: 1. politična neodvisnost, samostojnost; 2. ekspr. popolno obvladanje kakega dela, dejavnosti: odigrati vlogo s potrebno suverenostjo 3. knjiž. vzvišenost, dostojanstvenost: suverenost njegovega vedenja 4. knjiž. oblast: ta država ima suverenost nad delom ozemlja.

Današnja politična realnost omaja vse pomene besede. Politična neodvisnost je pravno formalno iz slovenskega parlamenta v veliki meri penešena na Evropski parlament, ekonomska realnost pa, ki se manifestira v tajkunih pa nam kaže, da Slovenijo in širšo regijo v resnici obvladuje kapital, ali je tuj ali domač je postransko vprašanje. Kapital ne

diskriminira. Z Vilnuško izjavo, ki jo je profesor Mladen Dolar označil kot eno izmed največjih napak v slovenski zgodovini, je slovenska politika pokazala, da niti v sanjah ne obvladuje več svojih dejavnosti, ampak raje, kot se izrazi Samo Resnik, oskulira gluteuse (o.p. leze v rit). Dostojanstvenost s tem dejanjem kaj hitro zbledi. Četrta točka se povezuje s prvo, s tem ko v praksi EU določa pravni red republike Slovenije. Najbolj žalostno pa je verjetno dejstvo, da je prenašanje suverenosti na EU morda pragmatično gledano še najboljša kupčija. Druga možnost je, da še de iure postanemo ameriški vazali ali sužnji (suženj je bil v starem Rimu in Grčiji definiran ne kot oseba, ampak kot orodje) Kitajcev, ki so iznašli novo formulo avtoritarnega kapitalizma, ki spretno meša totalitarizem in prosti trg. Demokracija je izgubljena v prevodu. Marija sedmih žalosti pa se kaže v sprejetju danosti, da namesto eksistencialnega Hamletovskega vprašanj biti ali ne biti (del te ali one širše tvorbe), krošnjarsko zastavljamo Faustovsko vprašanje: komu prodati dušo.

Tretja pot

Je danes sploh še možno zavriniti to izbiro in se odločiti za tretjo pot? Nekoč je bil govor o politiki, ki bi temeljila na geslu: ne Rim ne Moskva, ampak Ljubljana. Pri čemer je Rim simboliziral cerkev, Moskva komuniste in Ljubljana novo Slovenijo v nastajanju. Druga dilema se je glasila car ali Lenin. Dandanes lahko izbiramo med zahajajočo Ameriko, vzhajajočo Kitajsko in Evropo, ki ne ve, kaj hoče.

Bi lahko danes morda zagovarjali nekakšno politiko neuvrščениh, ko pa

je takšno stališče sprejeto s posmehom zrelih politikov, ki po očetovsko potrepljajo po rami navne idealiste, ki se morajo realpolitike še naučiti? Tudi če do neke mere sprejmemo pogoje realpolitike, se lahko zamislimo ob nezmožnosti utopičnega mišljenja, ne zato da bi utopije začeli na silo izvajati (to se je v preteklosti izkazalo kot pogubno), ampak zato da širimo horizonte mišljenja. Naj svojo poanto ponazorim z eno izmed akcij društva za razvoj humanistike v Mariboru.

Spisali smo poziv za pregon Georgea Busha mlajšega pred mednarodnim kazenskim sodiščem. Nekaj podobnega, a veliko bolj dovršenega, je v Ameriki storil slavni ameriški odvetnik Vincent Bugliosi. Odzivi na poziv so bili posmeh in čudenje nad tem, kako ne razumemo osnov realpolitike. V resničnem svetu Busha pač ni mogoče preganjati, zato so taki pozivi nesmiselno trošenje energije. Ta ugovor je pravzaprav potrditev naše hipoteze. Če kljub zavezujočem mednarodnem pravnem redu, človekovim pravicam, moralnim standardom in občim standardom človeškosti obstajajo ljudje, ki so nedotakljivi, ne le za čas, ko so na oblasti, ampak tudi pozneje, potem

je mednarodno pravo farsa, človekove pravice mrtva črka na papirju in so obče človeške in civilizacijske vrednote zrele za smetišče zgodovine. Le makiavelist najslabšega kova ali popoln cinik bi lahko razumno zagovarjal to stališče, kaže pa, da je danes to vsaj implicitno prevladujoče stališče strokovne in splošne javnosti. Če je res nemogoče zagotoviti spoštovanja načel, na katerih temelji civilizacija, potem smo res padli zelo globoko in je vredno premisliti, ali lahko upravljanje družbe zaupamo atomiziranim posameznikom, katerih vodilo je pragmatični makiavelizem in njihove vrednote (če s svetlobno hitrostjo menjajočim se prepričanjem sploh še lahko rečemo vrednote) sestavljajo mešanica nihilizma, cinizma in obupa, kar predstavlja plodna tla za vzklitje radikalnega brezsravnega političnega pragmatizma.

»Mehr Licht«

Možne rešitve, ki se ponujajo za izhod iz brezna, v katerega smo padli, so radikalne. Zadnje gospodarsko in moralno krizo je »rešila« druga svetovna vojna. Apatija, cinizem in nezaupanje v politiko so pogoji za prihod diktatorjev na oblast. Črna slika, ki jo slikam, da bi ljudje videli sve-

tlobo, večinoma (upravičeno) izzove obup in otopelost. Druga možna reakcija sta jeza in bes, usmerjena napačno tarčo. Aristotel je razlikoval med upravičeno in neupravičeno jezo. Če je jeza usmerjena na pravilen predmet, je upravičena, če je zgrešila svoj predmet, je škodljiva. Bes velikega dela slovenskih mladih se danes usmerja v sovraštvo do drugačnih, tujcev, homoseksualcev, migrant-skih delavcev, ki jim kradejo službe, Romov in drugačnih nasploh. Namesto kozmopolitanstva se ponovno krepi nacionalizem, ki je bil odgovoren za tisoče mrtvih v balkanskih vojnah. Spet nekje tli geslo: »tujega nočemo, našega ne damo«. Nevarne ideologije, ki sicer predstavljajo preživete ideologije, ki pa lahko ob svojem umiranju naredijo veliko škode. Menim pravzaprav nismo soočeni s pristnimi čustvi sovraštva, ampak z izraženim nezadovoljstvom malega človeka, ki poskuša preživeti v novem norem svetu, ki ga ne razume in noče sprejeti. Ta človek kozmopolitske vrednote vidi kot grožnjo svoji identiteti in na združeno Evropo nezaupljivo gleda kot na bogatega strička, ki mu je sicer v pomoč, a mu ne zaupa.

Problem je v tem, da obstajata dve

Evropi. Evropa birokratov in Evropa ljudstva. Ne gre za enostavno opozicijo med dobrim zlim. Na eni strani evrokraati jemljejo državam suverenost in vsiljujejo zakone. Kar je slabo v primeru Lizbonske pogodbe, ki je tipični neoliberalni dokument, a dobro v primeru, ko Evropa brani človekove pravice manjšin in ranljivih skupin, ko so te v določenih državah preganjane. Na drugi strani se lahko plemeniti divjak včasih upre vsiljevanju gospostva in duhu Lizbonske pogodbe, ki postavlja trg nad ljudi. Zahteva dostojno življenje za vsakogar, ne glede na evropske direktive, lahko pa se v svetem besu spravi linčati romsko družino, ker je prepričan, da sme zakon vzeti v svoje roke. Iskanje kompromisa med obema Evropama je naloga politike, ki mora z reševanjem, če ne rešitvijo tega problema pokazati svojo zrelost. Paul Goodman je mnenja, da je družba, v kateri živi, njegova (The society I live in is mine). Sam vidim eno izmed dolžnosti politike, da s praktično modrostjo išče ravnovesje med mestom in vasjo, med kmetav-zom in snobom, med plemenitim divjakom in modrecem. Evropa prihodnosti bo kozmopolitska in solidarna ali pa je ne bo.

Delo v življenju proti delu za življenje

Zgodovino razvoja kapitalističnega gospodarskega sistema v zadnjih dveh stoletjih lahko beremo tudi kot zgodovino razvoja tehnologij za prihranek dela in razvoja novih organizacijskih modelov za prihranek dela. Skratka, zgodovino kapitalizma, ki temelji na masovnem zaposlovanju delavcev, lahko prav paradoksalno razumemo tudi kot zgodovino postopnega izrinjanja delavca iz samih produkcijskih procesov.

Karolina Babič, ilustracija Urban Breznik

Nova tehnologija in novi produkcijski organizacijski principi gredo ves čas v smeri zmanjševanja stroškov dela v podjetjih, torej v smeri zmanjševanja potrebe po človeški delovni sili. Zadnja leta, še posebej po krizi 2008 in po soočenju zahoda z intenzivnim razvojem azijskih velikih gospodarstev, pa se govori celo o fenomenu t. i. *jobless growth* oziroma *rasti brez zaposlenosti*. Predvideva se, da bodo zahodne ekonomije ponovno osvajale vrhove, a tokrat brez naslonitve na mase delavcev. Razvoj visokotehnološkega sektorja bi naj na zahodu povsem izrinil delovno intenzivne panoge in tako vzpostavil visoko gospodarsko rast na temelju tehnologije in izboljšane organizacije produkcije, ob hkratni izključitvi masovnega delavstva.

Ob tem se nam seveda takoj zastavi vprašanje, kako omogočiti preživetje milijonom ljudi, ki jim bo (in jim že) tak ekonomski sistem onemogočal zaslužek za dostojno življenje. Človeku se vse bolj onemogoča poskrbeti za samega sebe z lastnim delom. Kot bomo videli v nadaljevanju, bo odgovor na to dilemo zahteval mnogo več kot nekaj reform, zahteval bo radikalno spremembo paradigme, ki jo tvori tradicionalna tesna zveza med delom in preživetjem. Preživetje je bilo v vseh, tudi predkapitalističnih gospodarskih sistemih, neobhodno povezano z delom oziroma z zaposlitvijo. Vselej je šlo za *delo za življenje, delo za preživetje*. Kakšno naj bo torej mesto dela v družbi z gospodarskim sistemom, ki delo izključuje? In kako naj bo zagotovljeno preživetje množic

v takšnem sistemu, če ne z delom?

Delo za preživetje, za večno življenje in za družbeno vrednost

Tesna zveza med delom in preživetjem izhaja že iz samih začetkov človeške vrste, kjer je bilo delo vezano pretežno na pridobivanje hrane in zagotavljanje osnovnih pogojev za preživetje, pa naj gre tu za lov, nabiranje ali vzdrževanje ognja. Kasneje v prvih velikih civilizacijah in v antiki delo dobi nekakšno »razredno« oznako. Delajo tisti, ki niso svobodni, torej sužnji. Delo je tukaj razumljeno kot življenjska nuja, kot

Delo, ki je tesno vezano na preživetje človeka, se v sodobnosti izkaže kot temelj tako telesnega kot tudi duhovnega in družbenega oziroma socialnega preživetja posameznika.

golo izrabljanje telesa za namene ohranjanja življenja. Delo nima nobene družbene vrednosti; suženj dela, ker pač ta nujnost dela pripada njegovemu po naravi danemu statusu sužnja.

V srednjem veku se stara nujnost dela za preživetje poveže s krščanskimi vrednotami ponižnosti, kjer delo postane nujnost, ki je človeku naložena od samega boga. Hkrati z zametki prvega podjetništva in industrijskega dela v 18. stoletju pa se človekov odnos do dela tesno poveže še s protestantsko etiko razumevanja dela kot poklica, kot etične dolžnosti, ki se nalaga človeku kot individuumu, ki z natančno, disciplinirano in racionalizirano organizacijo svojega delovnega življenja izkazuje svojo izbranost s strani boga. Delo tako ni več nujno zgolj zavoljo

telesnega življenja, temveč je nujno tudi zavoljo večnega življenja oziroma duhovnega preživetja.

V zadnjih dvesto letih protestantska delovna etika dobi še svojo posvećeno obliko. Delo postaja v človekovem življenju vse bolj pomembno; ne omogoča mu le telesnega preživetja in božje milosti, temveč mu nudi tudi sam temelj osebne identitete in družbene vrednosti. Skozi delo se človek prične vzpostavljati kot vreden član svoje družbe, kot vključen in pomemben del skupnosti. Delo, ki je tesno vezano na

preživetje človeka, se v sodobnosti izkaže kot temelj tako telesnega kot tudi duhovnega in družbenega oziroma socialnega preživetja posameznika.

Od dela neodvisni mesečni dohodek

Dejstvo, da je sodobna ekonomija na zahodu vse bolj usmerjena v produkcijo, ki ne zahteva masovnega delavstva, nas tako postavlja pred radikalno vprašanje: kako prekiniti tradicionalno zvezo med delom in preživetjem? Če bo za potrebe produkcijskih procesov zadostoval že majhen odstotek populacije, potem se mora mesečni dohodek vseh nedvomno osvoboditi svoje stare navezave na delo in zaposlitev. Osnovni mesečni dohodek oziroma preživetje posameznika mora postati popolnoma neodvisno od

opravljanja določenega dela oziroma od zaposlitvenega statusa.

Ideja o univerzalnem temeljnem dohodku (UTD), o kateri je mnogo govora v zadnjih letih, se nam ponuja kot eden možnih in zelo primernih odgovorov na zastavljeno vprašanje. Prav UTD se predstavlja kot osnovni mesečni dohodek za vse člane določene družbe, ne glede na njihov zaposlitveni status, in tako prekinja s staro navezavo preživetja na delo oziroma zaposlitev. Pri čemer pa univerzalni temeljni dohodek ni nujno nekakšna utopija nevladnikov in alternativcev, temveč ima tudi svojo realno ekonomsko komponento. Če bo namreč sodobno zahodno gospodarstvo nadaljevalo svoj razvoj v smeri *jobless growth*, potem bo za svoje delovanje potrebovalo zelo majhen odstotek aktivnega prebivalstva in še za te preostale srečneže lahko predvidevamo zelo nizke mesečne dohodke, saj plače z rastjo brezposelnosti vselej sorazmerno padajo. Večja kot je brezposelnost, nižje so mezde. In ker produkcijski procesi kot ponudbena stran v ekonomski igri nujno potrebujejo svojo povpraševalno stran oziroma kupno moč, bo vsaj delna razdelitev bogastva med vse člane družbe, tudi brezposelne, nujna z ekonomskega stališča. Tudi če torej etični argumenti nekaterim ne zadostujejo, je na strani UTD-ja vselej še ta ekonomski argument. Dodatno pa lahko v prid UTD-ja navedemo še naslednji, če tako rečemo, družbeni argument: če ekonomija te *rasti brez zaposlenosti* temelji na visokih tehnologijah, na sodobnih

elementih produkcije, ki vključujejo predvsem komunikacijo, operacije z informacijami, simbolno analizo in znanje, torej pretežno elemente, ki jih ni mogoče legitimno privatizirati, saj gre za skupnostna znanja in veščine, potem morajo biti kot nosilci takšne produkcije pripoznani vsi člani določene družbe, ne zgolj tisti, ki so v produkcijske procese formalno vključeni. Zagovorniki UTD-ja lahko torej navedejo zadostne etične, ekonomske in družbene argumente, s tem pa ponudijo model zagotavljanja materialne varnosti izven stare paradigme navezovanja preživetja na delo oziroma zaposlitev.

Pravičnejša porazdelitev preostalega dela in družbeno ovrednotenje človekovih aktivnosti

Vendar pa UTD ne odgovarja celovito na naš problem. Rekli smo, da navezava preživetja na delo danes ne vključuje več samo človekovega fizičnega oziroma telesnega preživetja, temveč se nanaša tudi na njegovo družbeno oziroma socialno preživetje. Posameznik se vključuje v družbo in se vzpostavlja kot pomemben član skupnosti v veliki meri skozi svoje delo, zato fenomen masovne brezposelnosti ne povzroča le problema financiranja posameznih življenj, temveč tudi problem socialnega izključevanja tistih, ki jih produkcijski procesi za svoje delovanje ne potrebujejo.

Zato je potrebno ponovno premisliti porazdelitev preostalega dela.

Preostalo delo predstavlja torej tisti zmanjšani obseg plačanega dela, ki ostaja na razpolago v družbi, ki sledi modelu *jobless growth*. Če želimo družbo brez sistematičnega izključevanja množic iz produkcijskih procesov, potem je potrebno preostalo delo pravičnejše porazdeliti med vse člane družbe. To pa terja nujno in radikalno skrajšanje delovnega časa.

Če bo namreč sodobno zahodno gospodarstvo nadaljevalo svoj razvoj v smeri *jobless growth*, potem bo za svoje delovanje potrebovalo zelo majhen odstotek aktivnega prebivalstva in še za te preostale srečnejše lahko predvidevamo zelo nizke mesečne dohodke.

Zahteva po krajšanju delovnega časa in zahteva po porazdelitvi dela (*shared work*), ki sta dejansko dve plati istega problema, sta stalni spremljevalki kapitalizma že celih dvesto let. Krajšanja delovnega časa prav za namene zmanjševanja brezposelnosti pa so se prvič eksplicitno lotili v ZDA po krizi leta 1929. Leta 1932 je več kot polovica ameriških podjetij skrajšala delovni čas, da bi povečala zaposlovanje ali zmanjšala odpuščanje ter da bi pospešila potrošniško povpraševanje. Podobnih ukrepov so se pogosto lotevali tudi v Evropi ob nastopih povečane brezposelnosti, tudi po krizi iz leta 2008. Vendar pa se radikalno in univerzalno skrajšanje delovnega časa npr. na 30 ur na teden zaenkrat še ni uspelo realizirati, čeprav je že pogosto imelo svojo formalno podlago v vladnih

predlogih in mednarodnih direktivah in podobno. Vsi predlogi za porazdelitev dela oziroma za krajšanje delovnega časa so iskali optimalne rešitve usklajevanja delovnega časa, višine mezd, višine socialnih prispevkov, uspešnosti in konkurenčnosti podjetij, stroškov vzdrževanja brezposelnih in ostalih pomembnih vidikov, toda zaradi nepovezanosti med posameznimi pobudami ter

zaradi pogostega izigravanja teh poskusov s strani delodajalcev ideja ni uspela zares zaživeti.

Ob predpostavki *rasti brez zaposelnosti* bo porazdelitev preostalega dela oziroma radikalno skrajšanje delovnega časa nujno, če bomo želeli družbo pravičnega vključevanja vseh članov. Uvedba osnovnega mesečnega dohodka, ki bo neodvisen od zaposlitve, ne bo zadostovala, če bomo želeli koherentno družbo, brez polarizacije na tiste, ki so »in«, in tiste, ki so zunaj. Ob tem pa bo nujen še tretji korak pri spremembi stare paradigme, da se namreč kot pomembne družbene dejavnosti pričnejo obravnavati tudi siceršnje aktivnosti ljudi, ki jih do sedaj nismo razumeli kot delo z lastno vrednostjo. Gre namreč za dejavnosti, ki jim ni mogoče pripisa-

ti ekonomske vrednosti in jih zatorej ni mogoče stlačiti v razmerje delo-mezda, saj predstavljajo spontane življenjske aktivnosti ljudi, ki živijo v skupnosti in so ustvarjalni pri oblikovanju in urejanju lastnih življenj. Gre za spontano kulturo, za skupnostno skrb, za gospodinjsko delo, za prostovoljno skrb za druge in okolje. Vse te aktivnosti predstavljajo nove oblike dela, kjer pa ne gre za delo za življenje, temveč za delo, ki se vzpostavlja v življenju, kot del življenja samega. Pripoznanje družbene vrednosti tovrstnemu delu bo dodatno podprlo argumente za nove načine redistribucije bogastva v družbi, kjer delo ni razumljeno kot preživetvena nuja, temveč kot eden od elementov življenja kot takega.

Razvezava dela in preživetja je postala socialna in ekonomska nuja v zahodnih družbah. Preživetje ne more več sloneti na delu oziroma zaposlitvi, delo pa se ne more več razumeti kot neka nujna dejavnost, ki jo človek opravlja zgolj zaradi preživetja. V zvezi med delom in preživetjem ni nobene logične nujnosti, saj lahko danes že zelo majhne količine dela vseh članov zadostijo osnovnim potrebam celotne družbe; vse ostalo je stvar ustvarjalnosti samega življenja. Razdružitve te dvojice dela in preživetja bi pomenila izjemen paradigmatični družbeni premik, pomenila bi dokaz, da je človeštvo zmožno presekat lastno zgodovinsko ujetost.

Med konkurenčnostjo in socialo

Delavsko vprašanje, od katerega ni odvisna le prihodnost materialno najbolj prikrajšanih, ampak podoba celotne družbe, nas postavlja pred številne dileme in pred resne dvome o smeri »razvoja« družbe.

Gregor Kuhar, foto Matic Štojs

V času svetovne gospodarske krize smo priča splošnemu slabšanju že tako nezavidljivega položaja delavcev. Opazovali smo lahko proteste nemočnih delavcev, ki so prisiljeni preživljati družine z mizernimi plačami, in stiske posameznikov, katerih preživetje je zaradi množičnega odpuščanja sedaj odvisno od (ne)milosti države ter dobre volje ljudi. V našo zavest so se usidrali prizori obupanih delavk Mure, spontani upori delavcev v Gorenju ali prizori ponižanih in izigranih tujih delavcev kočevske Prenove, ki jim je ostala le še možnost gladovne stavke. V globalno povezanem, neoliberalnem gospodarstvu z odprtimi trgi, s prostim pretokom (poceni) delovne sile, ob zmanjšani proizvodnji, nadomeščanju delavcev s cenejšo tehnologijo, večji konkurenci in posledično nižji vrednosti dela ter seveda ob prevladi ekonomske miselnosti, katere cilj ni preživetje skupnosti, ampak goli dobiček, postaja delavsko vprašanje vse bolj pereče. Z njim se ob različnih teoretskih izhodiščih in pogosto tudi ob različnih interesih spopadajo politika, stroka, javnost in različna interesna združenja. Tako so tudi v Sloveniji veliko prahu dvignile spremembe in predlogi sprememb zakonodaje, ki urejajo področje dela.

Največ pozornosti je bilo namenjene dvigu zakonsko določene minimalne plače s 460 na 562 evrov neto. O nujni dviga materialnega položaja dela prebivalstva, ki prejema najnižje prihodke, vlada splošni konsenz – 460 evrov na mesec ne omogoča »človeka vrednega življenja«. Zato ne preseneča, da je bil zakon deležen širše podpore družbe in politike.

Kljub temu pa so vse glasnejša tudi opozorila, da dvig minimalne plače lahko prinese nekatere spremembe, ki bodo za delavce vse prej kot ugodne. Veliko delodajalcev naj si tako visokih minimalnih plač kljub možnosti postopnega dviga ne bi moglo privoščiti, posledično pa lahko pričakuje-

mo zmanjšanje števila delovnih mest. Podražitev dela naj bi še zmanjšala že tako ne preveč dobro konkurenčnost našega gospodarstva. Kljub pomisleku, da so opozorila delodajalcev zaradi lastnih interesov pretirana, pa se zahteva po večji konkurenčnosti gospodarstva ob trenutnem globalnem družbeno-ekonomskem sistemu in ob prevladujoči miselnosti, kako se spopasti s krizo, zdi upravičena. Postala je tudi del širše politične retorike, ki poleg potrebe po socialni in solidarnosti ne pozabi omeniti potrebe po konkurenčnosti. Pojavljajo se tudi stališča, ki v prvi plan postavljajo konkurenčnost oziroma kar tekmovalnost, ki naj bi šele omogočala družbo na socialnih temeljih. Na isti dilemi med socialo in konkurenčnostjo se lomijo kopja v razpravi o zakonu o delovnem razmerju, ki ureja pogoje zaposlitve delavcev in predvsem pogoje njihovega odpuščanja. En izmed pogojev

Predvsem pa gre za sprejemanje logike tekmovalnosti med delavci, torej logike, ki v globalno omreženem svetu omogoča stalno zmanjševanje deleža, ki ga dobijo delavci, in večanja deleža, ki ga kopičijo »izbranci«.

konkurenčnosti gospodarstva naj bi bila mobilna delovna sila, kar pa naj bi pomenilo tudi delovno silo, katere se je mogoče hitro in z majhnimi stroški znebiti.

Glede na to, da se zdita obe zahtevi upravičeni, se zastavlja vprašanje: Ali zahteva po konkurenčnosti nujno nasprotuje potrebi po socialni in solidarnosti? Trditev, da je treba konkurenčnost gospodarstva izboljšati drugače – tj. z bolj donosnim gospodarstvom na račun večje inovativnosti, usmerjenosti v visoko tehnologijo ter z visoko kvalificirano delovno silo in ne na račun delavcev in delavk –, se vsekakor lepo sliši in je prav tako postala standardni repertoar politične retorike. Pojavljajo se tudi fantazme o Sloveniji kot drugi Silicijevi dolini.

Drugo vprašanje pa je, kolikšen doseg imajo in kako uresničljive so take stra-

tegije. Le redki ekonomisti opozarjajo, da je tehnološki razvoj in visokotehnološko gospodarstvo z večjimi donosi cilj vseh, da ima tudi trg visoko tehnoloških izdelkov in storitev svoje omejitve ali da izobrazbena struktura brezposelnega prebivalstva ne ustreza tem ciljem (kar je sicer problem, rešljiv na daljši rok).

Kakorkoli že, različne strategije in visokozveneči cilji ne ponujajo kratkoročne rešitve vse hujše stiske in ekonomske izključenosti velikega dela prebivalstva, ki ga povzročajo nezaposlenost, nizki dohodki in vse dražje življenje. Soočeni z lastnimi eksistencialnimi problemi in z ne-obetajočo prihodnostjo, so delavci prisiljeni slediti bolj prijemljivim rešitvam. Zato ne presenečajo težnje po nekakšnem protekcionizmu in zaščiti domačih gospodarskih interesov po načelu »vsak naj poskrbi za svoje«.

V ta sklop lahko uvrstimo težnjo po

tektionistični ukrepi, kot kaže, manj učinkoviti.

Delavsko vprašanje, od katerega ni odvisna le prihodnost materialno najbolj prikrajšanih, ampak podoba celotne družbe, nas postavlja pred številne dileme in pred resne dvome o smeri »razvoja« družbe. Da pustošenju neoliberalne logike ne gre pustiti proste poti, postaja počasi že jasno, prav tako pa je jasno tudi, da so ukrepi, kot je določitev minimalne plače, s katerimi postavljamo nekakšno spodnjo mejo standarda človeka vrednega življenja, nujni, vendar sami po sebi nezadostni, in da potrebujemo nekaj več. Pri iskanju tega nekaj več pa moramo dobro premisliti, v kakšni družbi hočemo živeti, razmisliti o širših posledicah sprejemanja tekmovalne logike, pa naj se slišijo te misli še tako neoprijemljive ali idealistične.

Podjetništvo, ki spreminja obstoječe razumevanje ekonomije

Tadej Buzeti, foto Matic Štojs

V aktualni finančni krizi se vse pogosteje pojavljajo težnje po krepitvi socialnega podjetništva. Po Evropi že dodobra razvita podjetniška panoga pri nas šele začenja svoj razvoj. Klasične oblike podjetništva se od socialnega razlikujejo predvsem po ciljni usmeritvi. Princip uporabe presežkov prihodkov za namen doseganja ciljev trajnostnega razvoja, razvoja storitev za člane ali razvoja storitev v splošnem interesu je zelo podoben principom delovanja nepridobitnih organizacij, kot so društva, zasebni in javni zavodi.

Socialno podjetništvo je podjetništvo v imenu družbe

Socialna podjetja v prvi vrsti sledijo določenemu družbenemu cilju in ne maksimiziranju dobička lastnikov. Gre za obratno logiko tržnega gospodarstva in temeljni premik v razumevanju trga kot dobičkonosnega polja. Uveljavlja se odprto, prostovoljno članstvo, za socialno ekonomijo je značilno tudi demokratično vodenje in nadzor s strani članov ter kombiniranje interesov članov, interesov uporabnikov ter splošnih interesov. »Sama socialno podjetništvo razumem predvsem kot entitete, ki uresničujejo načela in koncepte socialne ekonomije, kot so definirana v *Listini principov socialne ekonomije* (Chaves, Monzón 2007) in zagovarjajo prioriteto posameznikov in socialnih ciljev pred kapitalom,« pravi Romana Zidar, ki se med drugim ukvarja s proučevanjem socialnega podjetništva.

»Semafor sprememb je pokazatelj prevlade ekonomskih elit nad interesi državljanov.«

In kakšno vlogo imajo pri razvoju socialnega podjetništva vsakokratne vlade? »Vprašanje primere klime za razvoj socialnega podjetništva je vezano predvsem na pripravljenost vlade, da kritično reflektira brezpogojno reševanje gospodarstva, s čimer daje jasno prioriteto ekonomskemu interesu nad socialnimi interesi,« pravi

Zidarjeva. Kritična je tudi do potez trenutne slovenske vlade. »Kar se v državi dogaja sedaj, skozi tako imenovani semafor sprememb, je jasni pokazatelj prevlade ekonomskih elit nad interesi državljanov. Še posebej je to vidno skozi predvidene ukrepe na področju socialnih pravic, kjer se pojavlja vse izrazitejši trend individualizacije krivde. Češ, »vsak je sam odgovoren za svoj slab socialni in ekonomski položaj, medtem ko se odgovornost za slabe gospodarske odločitve mirno kolektivizira in zanje plačujemo vsi.« Zidarjeva je prav tako prepričana, da je v slovenskem prostoru trenutna finančna kriza idealna za razcvet socialnega podjetništva. V veliki meri je za izvajanje le-tega precej odvisno tudi od politične volje. Asistentka na fakulteti za socialno delo hkrati opozarja, da lahko skozi slabo pripravljeno zakonodajo ustvarjamo niše in priložnosti za ustvarjanje tako imenovanih kvazi socialnih podjetij.

»Socialno podjetništvo ne sme po-

stati nadomestna oblika javnega sektorja.«

»Žal se zdi, da je socialno podjetništvo pogosto razumljeno zgolj kot »podjetništvo« z nekaj malega prilagoditvami, kar pa ne drži. Vsi, ki raziskujejo ali delajo na področju nepridobitnega menedžmenta, vedo, da ga ne moremo in ne smemo enačiti s pridobitnim. Potrebne so drugačne, nove menedžerske prakse in nepridobitni menedžment je dober odgovor na to kritiko,« meni Zidarjeva. Pri tem izpostavlja tudi pasti krepitve privilegiranih elit. »V okoliščinah, kjer država deluje le v smeri krepitve ozkih elit, socialno podjetništvo ne more uspevati, saj bo postalo le obvoz za neuspehe tržne ekonomije. Torej, prostor, v katerem se bodo ustvarjala slabo plačana delovna mesta, menedžerji pa bodo iskali načine, da se izogonej upoštevanju plačnih razmerij.« Prepričana je, da v želji po socialni državi država in državljanji ne smemo pristajati na socialno podjetništvo kot nadomestno

obliko javno dostopnih socialnih in drugih storitev ter pravic. »Takšne rešitve bi le poglobile revščino in socialno razslojenost,« še dodaja.

V Evropi socialna podjetja zaposlujejo več kot 11 milijonov ljudi

Evropski parlament je lani sprejel Resolucijo o socialni ekonomiji. V njej je zapisano, da socialna ekonomija obsega 10 odstotkov, kar je dva milijona evropskih podjetij in 6 odstotkov vseh zaposlitev (en milijon plačanih zaposlitev), ter ima velike zmožnosti za ustvarjanje in ohranjanje trdnih zaposlitev. Socialna podjetja se organizacijsko najpogosteje pojavljajo v obliki nepridobitnih organizacij (70 odstotkov), zadrug (26 odstotkov) in združenj (3 odstotke) in delujejo na različnih področjih – bančništvo, zavarovalništvo, potrošništvo, energtika, kmetijstvo, obrtništvo, kultura, šport, gradbeništvo, raziskovanje, izobraževanje, javne storitve, turizem ter socialno in zdravstveno varstvo. Skupna jim je skrb za trajnostni ekološki, ekonomski in socialni razvoj lokalnih skupnosti. V Evropi organizacije socialne ekonomije zaposlujejo več kot 11 milijonov ljudi, članstvo v tovrstnih organizacijah pa presega 160 milijonov ljudi.

»Vprašanje primere klime za razvoj socialnega podjetništva je vezano predvsem na pripravljenost vlade, da kritično reflektira brezpogojno reševanje gospodarstva, s čimer daje jasno prioriteto ekonomskemu interesu nad socialnimi interesi,« pravi Zidarjeva.

Demontaža socialne države

Dr. Srečo Dragoš je predavatelj sociologije na Fakulteti za socialno delo Univerze v Ljubljani. Ukvarja se s sociologijo religije in socialno politiko. Pri zagovarjanju stališča ločitve cerkve od države in pojmovanju socialne države se med drugim naslanja na katoliška razumnika Janeza Evangelista Kreka in Andreja Gosarja.

Aleš Kustec

Kako ocenjujete položaj delavcev dandanes v času krize? Se je njihov položaj od velike krize v prejšnjem stoletju kaj bistveno spremenil?

Položaj se je nekoliko spremenil, vendar ne zaradi zaslug delodajalcev. Sprememba položaja je predvsem v relativnem povprečnem standardu. Med veliko krizo oziroma depresijo v 30. letih prejšnjega stoletja revne družine niso imele televizije, gospodinjskih aparatov, recimo hladilnika, kar je dandanes osnovni standard tudi revnih družin. To pa je tudi vse. Kljub splošnemu materialnemu napredku, zvišanju potrošniškega standarda, delavski zakonodaji, izumu socialne države, polstoletni izkušnji socializma, ki je bil sicer deklarativno, pa vendarle tudi dejansko egalitarno usmerjen, smo presenetljivo v povsem enakih težavah, kar se tiče delavstva kot takrat. V 30. letih je namreč bil konstanten problem z osnovnim minimalnim preživetjem delavstva. Ves čas – zlasti pa z zaostritvijo krize v 1933. in 34. letu – se delavstvo ni moglo preživeti z minimalno plačo. Plača za najtežja dela ni zadoščala niti za osnovne stroške: hrano, stanovanje in ogrevanje. Danes, ko imamo podobno situacijo, je to zelo tragična primerjava. Spomnite se samo minulih sindikalističnih bojev, ko so sindikati morali narediti velik cirkus ravno zaradi minimalne plače pod življenjskim minimumom. Vsi so jih prepričevali, da si slovensko gospodarstvo v 21. stoletju, v času, ko politiki govorijo, da smo svetilnik, zdaj govorijo o Silicijevi dolini, ne more privoščiti, da bi minimalno plačo fiksirali na mejo preživetvenih stroškov. Ironija je, da sta tudi pred gospodarsko krizo v času konjunktura, ko so gospodarski pokazatelji bili v zelo dobrih številkah – v bistvu tako bogati v slovenski zgodovini še nikoli nismo bili in verjetno še zelo dolgo ne bomo – Združe-

nje delodajalcev Slovenije in Gospodarska zbornica Slovenije trdila, da si tega ne moremo privoščiti. Gre za tistih slovitih 562 statistično izračunanih evrov, za katere se predpostavljajo, da delavec z njimi lahko preživi. Seveda če nima drugih izdatkov, npr. v primeru bolezni.

Zakaj so slovenski delavci tako požrtvovalni in poslušni? Zakaj ni večjega revolta med njimi?

To je splošna tragedija postsocialističnih dežel in tudi naša država pri tem ni izjema. Za vse postsocialistič-

Ob tej zadnji krizi se je torej ugotovilo, da je nekdo v tem tripartitnem dogovarjanju držal figo v žepu. To so bili delodajalci v navezi z vlado. Delavci so tukaj izpadli skozi in bili ogoljufani.

ne države, ki so se priključile Evropi, je bilo značilno dvoje. Zaradi razpada sistema, vključno s socialnimi mehanizmi, ki so jih te države imele, in naglih sprememb gospodarskih pogojev v smeri izrazitega trga je postsocialistično obdobje pomenilo veliko poslabšanje materialnega standarda. Za koga? Tako kot vedno za tiste, ki tako ali tako že imajo najšibkejši standard. Se pravi za delavce z najnižjimi plačami in brezposelne. V zvezi s tem se je povečala revščina. Hkrati ob tem pa so se povečale aspiracije. Se pravi, ko bomo v Evropi, se bosta cedila med in mleko. To je neoliberalna ideologija, ki se je paradoksalno najbolj korenito prijela prav v teh tranzicijskih državah. Ljudje so imeli izkušnjo s prejšnjim režimom, ko nič ni delovalo, potem pa so polagali upe v trg, ki je značilen za bogati Zahod. To je dvakrat nevarno. Prvič zaradi objektivnih dejstev, ker se vse več ljudi ne more preživljati. Drugič pa zaradi lažnega zviševanja aspiracij, zaradi česar so frustrirani. Frustracija se namreč ne pojavi samo takrat, ko nečesa dejansko nimate, ampak tudi če nimate tistega, kar pričaku-

jete. Večja kot imate pričakovanja, močnejše so frustracije in to ne glede na objektivne kazalnike, saj je naša samopodoba količnik med dosežki in pričakovanji. Vendar opozarjam, da tukaj govorimo o politiki, ker je omenjeni količnik družbeno, ne pa individualno določen. To niso nobene ekonomske okoliščine. To je bilo oboje načrtno narejeno, tako aspiracije kot njeno razmerje z dejanskim stanjem. Gre za tranzicijo v smislu transformacije ne samo gospodarskega in političnega sistema, ampak

tudi načina življenja.

Kako se je tukaj odrezala Slovenija? In zakaj se slovenski delavci niso večkrat uprli?

Slovenija se ni odrezala tako zelo slabo kot druge bivše socialistične države, zagotovo pa slabše, kot bi se lahko. Največjo krizo v začetku 90. let po osamosvojitvi, ko smo izgubili zunanje trge in ko je bilo še veliko več brezposelnih, kot jih je danes, in potem monetarni šok z uvedbo evra, smo dobro prebrodili zaradi tripartitnega sistema. Kajti za razliko od ostalih bivših socialističnih in tudi nekaterih evropskih držav smo mi imeli zelo dobro tradicijo tripartitnosti, kar je pomenilo sodelovanje, dogovarjanje, usklajevanje in pogajanje, ne pa izsiljevanja med delavci, delodajalci in vlado. Kot rečeno, krizo v 90. letih in vstop v monetarno unijo smo prebrodili, ker so se vsi trije akterji, vključno z delavci, dogovorili, da bodo potrpeživi s svojimi zahtevami z namenom, da prebrodijo ta šok, ter da bodo potem lažje zadihali. Posledično so se delavci v različnih panogah od državnih uradnikov, zlasti do osnovnih poklicnih skupin v gospo-

darstvu v teh tripartitnih usklajevanjih, sistemsko odrekli povišicam plač. Še več, začasno so zamrznili tudi zahteve po usklajevanju minimalnih plač z življenjskimi stroški. Krizi v 90. letih in kasnejšemu monetarnemu šoku je sledila gospodarska prosperiteta zaradi svetovne konjunktura. Posledično so dobički rasli. Hkrati pa so se s tako imenovano tajkunizacijo začele bizarne na pol kriminalne dejavnosti. Po drugi strani pa plače delavcev niso rasle. Relativno gledano, so celo rahlo upadale. Ob tej zadnji krizi se je torej ugotovilo, da je nekdo v tem tripartitnem dogovarjanju držal figo v žepu. To so bili delodajalci v navezi z vlado. Delavci so tukaj izpadli skozi in bili ogoljufani. Začasno zategovanje pasov, pa čeprav se je obljubljalo, da bomo po izhodu iz krize za eno luknjo povečali pasove, se je kar še nadaljevalo, in to samo za delavce.

Kaj pomeni to za tripartitno dogovarjanje vnaprej?

S tem je v bistvu ta tripartitni sistem razpadel, in to ne samo formalno, saj se ti trije ključni akterji zelo težko med sabo sedaj pogovarjajo in dobivajo, razpadel je tudi legitimno. Gre za enega najboljših mehanizmov industrijskega in socialnega usklajevanja tipičnih kapitalističnih modernističnih problemov, ki smo ga imeli dobro razvitega in ki nas je nenazadnje potegnil ven iz krize v 90. letih. Tragedija je v tem, da delavstvu ne preostane drugega, kot da si stvari na novo izbori, kajti dogovarjanje ne zaleže več. Še večja tragedija pa je, da če se bo zgodil čudež in ne bo samo vlada, ampak bodo tudi delodajalci rekli, da je spet potrebno vzpostaviti tripartitni sistem in se začeti dogovarjati, ker to prinaša manjše stroške, kot pa da se prerekamo in merimo moči na ulici, se bo zelo verjetno zgodila zelo velika rezerva pri delavcih, ker

imajo izkušnjo, da od tega niso nič dobili. Če je prejšnji sistem dogovaranja propadel, se v delavstvu logično afirmira malo bolj radikalen pristop. Zato morajo sindikati po vseh teh letih zelo paziti glede nadaljnjih tripartitnih aranžmajev, da ne bodo znova stopili na tanek led. Hkrati pa vodilna elita sindikalistov, ki so do sedaj zelo dobro vodili sindikalne boje, mogoče celo preveč spravljivo, kar se minimalne plače tiče, odhaja v pokoj. Gre za menjavo generacij tudi na vrhu sindikatov.

Je bil dvig minimalne plače zgolj na raven osnovnih življenjskih stroškov, potrebnih za preživetje, zmaga ali poraz sindikatov?

Ko vlada v spregi z delodajalci ni pristala na delavski predlog 600 evrov minimalne plače, sindikatom ni preostalo drugega, kot da so si na ulicah izborili vsaj tisto, kar so si lahko, torej teh 562 evrov. Posledično to pomeni, da socialna država pade točno na tem ukrepu, saj morajo biti vse socialne pomoči odmerjene na nižje zneske od meje preživetja, kolikor znaša minimalna plača. V novem predlogu Zakona o socialno varstvenih prejemkih je izračunan prag preživetja 288 evrov. Še več teh 288 evrov so cinično »izračunali« na decimalke, tako da se ta številka glasi 288,81 evra. Kot da za temi decimalkami stoji neka znanost oziroma precizna statistika.

Če bi bila minimalna plača malce večja, bi lahko tudi socialne pomoči oziroma bolj rečeno socialne pravice ljudi, ki nimajo ničesar, ciljale na mejo preživetja, tako pa morajo ostajati pod njo, sicer se zruši kapitalizem. Šele če imate življenjski minimum zagotovljen, ste lahko podjetni in svobodni. Potem si lahko privoščite nove projekte, spremembo poklica ali delovnega mesta, kajti četudi se zgodi črni scenarij in propadete, vas to ne bo življenjsko ogrozilo. Velja pa tudi obratno, če nimate socialne države, kaj vam potem ostane, ko izpadete s trga? Družina oziroma sorodstvena pomoč, če pa ste še brez tega, potem je edini način preživetja kriminal.

Je socialna država v krizi zaradi gospodarske krize (ali je morda celo obratno res)?

Že vseskozi poudarjam, da gre bolj za drugi odgovor. Ni res, da bi bilo gospodarstvo tudi sedaj v krizi tako šibko, da ne bi mogla družba preživeti tistih, ki so bolni, ki so brezposelni, ker ne morejo dobiti dela. Tiste družbe, ki so pristale na to ideologijo, so razpadle. Še dandanes odkrijejo kakšno plemo praktično iz kamene dobe na področju Amazonke. In kaj je šok za antropologa, ki zajadra na območje teh plemen? Šok ni to, da živijo brez oblek in z loki in puščicami. Šok je to, da ni nobene margine. Ta plemena, četudi nimajo tako re-

koč nič in živijo na stopnji nabiralništva in lova, imajo mehanizme, v njihovem primeru so najmočnejši sorodstveni, s katerimi preprečujejo izključevanje ljudi v tem smislu, da bi se v njihovih plemenih naredila margina, ki ne bi imela sredstev za preživetje. Kajti takrat ko se to zgodi, tvegate razpad družbe. In točno to se dogaja v sodobnih družbah. Če pogledamo ZDA, ki imajo najbogatejšo ekonomijo, a tudi največ revnih od vseh zahodnih družb, potem vidimo, da zaradi širjenja revščine postajajo slabša družba od prej omenjenih kamenodobnih plemen. Ni problem v tem, da z državnimi ukrepi ne bi mogli obdržati pri življenju tistih ljudi, ki nimajo nič, problem je v tem, da tega nočemo. Še hujši problem pa je, da smo te mehanizme socialne države imeli, a jih sedaj demontiramo. Demontiramo jih z iluzijami, kako bomo s tem nekaj privarčevali, kar je čisti nesmisel z nevarnimi učinki.

Kakšno je vaše mnenje o sedanji levi vladi? Se na ekonomsko socialnem področju ta vlada sploh bistveno razlikuje od prejšnje desne vlade?

Da in ne. Prehudo poenostavljanje bi bilo, da ni razlike med tako imenovano levico in desnico, torej med sedanjo in prejšnjo vlado, ki je zdaj v opoziciji. Sam menim, da je kljub vsem katastrofam ta vlada na mno-

gih pomembnih področjih boljša od prejšnje. Kdor tega še ne ve, bo to zvedel v naslednjih menjavah garniture. Še posebej to velja za področje človekovih pravic. To so pomembne stvari, zaradi katerih ne smemo reči, da je vseeno. Od tu naprej pa velja kritika vladi. Spoštovanje človekovih pravic, za kar ima ta vlada večji posluš, mogoče celo od vseh prejšnjih vlad, ni nek monopol leve. Politična levica je znana po socialno političnih agendah tako na področju ekonomije kot osnovnih socialnih pravic. Tu pa je ta vlada najslabša, katastrofalna. Kritika vladi tukaj ne leti na to, da ima premierja ne najbolj spretnega na nekaterih področjih, na drugih pa sebi všečnega. To so nepomembne reči v primerjavi s kritiko, da na socialnem področju ni razlik s prejšnjo janjšistično vlado. Tudi zdaj gre za nadaljevanje neoliberalne paradigme. Vsi dokumenti, ki so v prejšnji vladi nastali pod ministrom Drobničem, so ne samo ostali, ampak se tudi razvijajo naprej vse do zadnjega seta socialne zakonodaje, skratka, tudi po Drobniču Drobnič. Tukaj si vlada koplje svoj grob, saj ne izpolni pričakovanja tistih, ki so jo volili.

Zdi se, da ima zaradi svoje leve nalepke ta vlada večjo »legitimnost«, da izpelje reforme, ki jih prej ni uspela Janševa vlada.

Ta nalepka, ki je lažna, zelo hitro raz-

pada. Za Slovenijo še vedno velja, da socialna država ni do konca odmontirana. Zadnji ventilček, ki jo še drži, se sedaj »odšravfuje« in še ni povsem izvlečen. Mislim na cel set socialne zakonodaje. Vlado garniture, vključno s to obstoječo, so neoliberalizmu ne le popuščale, ampak ga tudi forsirale. Pri tem ne gre samo za enotno davčno stopnjo, zdaj smo npr. Silicijeva dolina in moramo izkoristiti krizo, da bomo zmagovalci. Če nisi zmagovallec, si poraženec. Kakšno geslo je to? To ni geslo družbene integracije. To ni geslo gospodarske prosperitete. Če ga dosledno zavzamete, napoveduje to geslo razpad družbe. Kajti v igri, kjer moraš biti zmagovalec, da preživiš, sicer si poraženec, je zmagovalec samo eden na račun vseh ostalih članov družbe, poražencev. Ob tem je seveda vprašljivo, ali smo mi sploh lahko zmagovalci v tekmi s Kitajsko ali Ameriko in kakšni bi zgleдали, če bi šli po njihovi poti in jih še prehiteli. To je neoliberalna ideologija, ki ni zgolj izum mladih ekonomistov, ampak je tudi evropski trend. Najmočnejša je prav na obrobju Evrope. Bolj kot greste na obrobje Evrope, bolj velja pregovor bolj papeški od papeža. Javno mnenje temu ni naklonjeno. Še več, slovensko javno mnenje je v zadnjih dvajsetih letih postavilo na zelo visoko mesto zmanjševanje družbenih neenakosti. Velika večina ljudi torej pravi, da državi ne bi smelo biti vseeno, da je država odgovorna, če družbene neenakosti med zgornjimi in spodnjimi sloji še naprej naraščajo. To pomeni, da imamo vse potrebne družbene in politične pogoje legitimnosti izpolnjene, da obrnemo jadro in se iz neoliberalizma obrnemo v dobro socialno stoječo in ekonomsko vzdržno družbo.

Kako bi potem morali reagirati na krizo?

Po logiki, ki nam je vsem znana iz običajnega življenja. Kaj se zgodi, če v neki družini upade prihodek zaradi gospodarske krize in so hranilci družine izgubili službo? Takrat ne boste rekli, zdaj bomo pa prvi ter da je kriza priložnost. Rešitev iz materialne stiske, v katero ste potisnjeni zaradi upada prihodkov, je v prerazdelitvi prioritet. Morate se na novo vprašati, katere so vaše prioritete. Ali je zdaj, ko smo v krizi, prioriteta nov avto, ki smo ga načrtovali, ali pa bomo

to odložili in bomo vsi skupaj začeli varčevati. In varčevati bomo začeli pri največjih stroških. Ne bomo pa začeli varčevati pri najmanjših in najšibkejših.

Kaj pa je razlog, da je »levica« tako rekoč prenehala biti levica?

Mi smo žrtev procesa, ki se dogaja že zadnjih sto let v politiki. To je tisto, kar jaz imenujem premik demokracije v levo. Tiste teme, ki so nekoč, pred drugo svetovno vojno, veljale za desne v smislu, da so se za njih zavzemali desničarji, so danes postale ne samo leve, ampak ultraleve. To pomeni, da jih nihče na zagradi, tudi tako imenovana levica ne. Zakaj? Ker se jim zdijo preveč leve. Temo socialne države sem že omenil. Socialna država ni isto kot država blaginje. Država blaginje je, ko država garantira neko višjo kvaliteto življenja, ki je nad

Spoštovanje človekovih pravic, za kar ima ta vlada večji posluš, mogoče celo od vseh prejšnjih vlad, ni nek monopol levice. Politična levica je znana po socialno političnih agendah tako na področju ekonomije kot osnovnih socialnih pravic. Tu pa je ta vlada najslabša, katastrofalna.

eksistenčnim minimumom, vsem brez izjeme. Slednjo sedaj tudi Skandinavci korigirajo navzdol, ker jo je v tržnem kapitalizmu na dolgi rok zelo težko vzdržati, tudi če ste svetilnik. Socialna država pa pomeni, da vsem brez izjeme, ki si ne morejo sami pomagati, krijete življenjski minimum na način državnih pravic. Če tega ne morete zagotoviti, potem nimate socialne države. In socialna država je pri nas bila izumljena s teoretiki, kakršen je Andrej Gosar, na katoliški desnici v dvajsetih in tridesetih letih prejšnjega stoletja. To je v istem času kot v Skandinaviji. Vprašajte danes kogar koli pri nas, kdo je Andrej Gosar. Nihče ne bo vedel. Kljub temu da je bil katoličan, celo malo bolj desno usmerjen, ni bil zagovornik cerkvene klera, zato ga je cerkev odpisala. Hkrati ga je v tridesetih letih odpisal Kardelj in potem cel socializem, ker je elaboriral idejo socialne politike, ki je združljiva s tržno ekonomijo in parlamentarno demokracijo. Če pa eno od teh stvari demontiraš, tvegaš ekstremizme, v eno ali drugo smer. Danes pa tako imenovana leva vlada demontira temelje socialne države. Hkrati pa vztrajanje, da bi osnovna socialna pomoč morala biti pod pragom preživetja, torej tistih prej ome-

njenih 288 evrov, pomeni politični ekstremizem, saj so z demontažo socialne države ogroženi tudi temelji kapitalističnega gospodarstva in demokracije. Kajti kapitalistični sistem brez socialne države ne more ostati kompatibilen z demokracijo in obratno, parlamentarna demokracija se brez socialne države povampiri v centralizirani kolektivizem fašističnega ali pa komunističnega tipa.

Drugi primer je šlamastika države do verskih skupnosti in rimskokatoliške cerkve. Janez Evangelist Krek je že leta 1905 poudarjal, da mora iti za dosledno ločitev zlasti v finančnem smislu države od rimskokatoliške cerkve in ostalih verskih skupnosti. Država po njegovi zahtevi izpred stotih let ne bi smela niti posredno karkoli imeti pri transferiranju denarja od vernikov k rimskokatoliški cerkvi, gre

za tako imenovane cerkvene davke. Danes pa pri nas nimate ne politične stranke ne politika, ki bi si upal javno zavzemati za kaj takega, o čemer je Krek govoril pred sto leti. To pomeni, da tiste teme, ki so bile včasih desne in desnosredinske, danes veljajo za tako ultralevičarske, da se jih niti tako imenovana levica na oblasti ne upa preigravati. Kaj preigravati? Niti odpirati ali omeniti si jih ne upa.

Kako pa premik demokracije v levo vpliva na samo demokracijo?

Če pogledate politični prostor bodisi po obljubah ali ravnanju političnih akterjev, vidite, da se nimate na kaj opreti. Vse je desna politika. Vsi se drenjajo, kot rečeno, na sredini, v resnici pa je to klasična prosvetljena desnica. Ker levih strank nimate, nima kdo zastopati levičarskih idej. To je en problem. Drugi problem pa je apatija nad demokracijo. Če volivci ne morejo razlikovati enih strank od drugih, ker so vse tako rekoč bolj ali manj desne, potem tudi nimajo razloga, da bi hodili na volitve. Posledica je čedalje večja abstinenca na volitvah in radikalizacija, kajti tisti, ki hodijo na volitve v času vsesplošne abstinence, pa so večinoma slepi sledniki trdega jedra svojih strank, ekstremisti. Še eno slabo lastnost

tega premika demokracije v levo bi omenil. Tisto, kar je bila nekoč ultradesnica, pri nas kriptofašizem, vključno s katoliško cerkvijo pred drugo svetovno vojno, je danes mainstream desnice. Torej, nekoč klasične ultradesne populistične teme so danes postale domena običajne desnice. Celo sovražni govor, ki je bil nekdaj kriminaliziran, postaja danes običajni del parlamentarnega žargona. Vendar to, o čemer govorim, niso strukturni dejavniki v smislu družboslovnih pravil, da tako mora biti in da se ne da drugače. Daleč od tega. To so voluntaristični dejavniki, na katere se da vplivati z voljo neodvisno od tega, ali živite v kapitalističnem ali socialističnem sistemu, neodvisno od tega, ali je v svetu konjunktura ali recesija na ekonomskem področju, to je izključno odvisno od političnih akterjev. Slednji bi namreč s kakšnim drugačnim zakonom od teh, ki se zdaj pripravljajo zlasti na socialnem področju, lahko preprečili te trende in jih obrnili v povsem nasprotno smer.

Še vedno večinoma razmišljamo o gospodarski rasti kot rešiteljci revščine in zaposlenosti. Bi morali začeti razmišljati o drugačni redistribuciji družbenega bogastva?

Velikokrat slišimo nebuloze, da ni denarja. Kako ni denarja, denarja je, kolikor hočete, tudi v Sloveniji. Ta nebuloza je v bistvu ideologija, ki služi temu, da se zakrije neke druge teme, da ne bi prišle na površje. Ena od teh pomembnih tem pa je prerazdelitev. Omenil bi tri osnovne ideološke predpostavke, na podlagi katerih se demontira socialna država. Poskušal bom pokazati, da te predpostavke ne držijo ter da so te predpostavke ideološke z namenom, da zakrijejo diskurz o nečem drugem. Prva predpostavka, ki zajema celotno socialno zakonodajo v nastajanju od denarnih socialnih prejemkov do zakonodaje okrog pokojnin, je, da ni denarja, zato je potrebno varčevati pri izdatkih za socialne pravice. Obratno je res. Če začnete varčevati pri izdatkih za socialne pravice, prvič, ne boste nič privarčevali, ker so ti izdatki občutno manjši od vseh drugih izdatkov v družbi, in drugič, ustvarili boste stroške, saj boste ljudi spravili na ulico v revščino ter s tem povečali kriminal. Na socialni ne morete varčevati. Po

drugi strani pa, a je kdo problematiziral zadnjo plačo nekdanjega predsednika uprave NLB Marjana Kramarja. Za en mesec je dobil 190 tisoč evrov bruto plače. To ni deviacija, ampak pravilo v sistemu. Takšna plača pomeni 134 povprečnih slovenskih plač ali pa 338 minimalnih neto delavskih plač. Poleg tega je dobil še milijon evrov nagrade pri odpravnini. Veste, kaj bo odgovor ekonomistov? Da je to demagogija na temo maslo in topovi. Ko pokažete na koga, ki preveč služi, in potem na onega, ki nič ne služi in je v revščini, ali pa, ko primerjate stroške za obrambo s stroški za osnovne socialne pomoči, potem vam rečejo, da je to demagogija. Takrat se morate vprašati, zakaj je s to nalepko demagoškosti vedno označen tisti, ki se zavzema za maslo, ne pa za topove. To je demagogija kot verbalni obrat, ki služi ideološkemu namenom, da nam zapre usta. Ker ko vam kdo to reče, si ne upate več razmišljati na tej dimenziji prerazdelitve. Da ne omenjam prerazdelitev iz tistih ministrstev, kjer je veliko denarja. Med slednje zagotovo ne sodi ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Slednje je najbolj podhranjeno glede na razmerje storitev in kadra, ki ga ima. Slovenska socialna država je tudi najbolj podhranjena glede na vse druge evropske države. Samo dve državi od EU 27 imata bolj racionalno državno upravo (manjše število državnih uslužbencev na število prebivalcev) vključno s socialno upravo kot Slovenija. Sedaj pa se spomnite predsednika vlade, ki je trdil, da bi lahko državno upravo zmanjšali za polovico. To je demontaža države.

Enako je z drugo predpostavko, ki služi ideološkemu namenom, ker prikriva drug nasproten problem. V socialno zakonodajo se je napisalo nekako takole: »Najrevnejše kategorije prebivalstva, ki so upravičenci do socialne pomoči je potrebno skozi socialno varstveno zakonodajo stimulirati, da se aktivirajo in vrnejo na trg delovne sile.« Predpostavka te trditve je tipično ideološka, saj predpostavlja, da so si revni sami krivi, ker so leni. Zato jih je potrebno stimulirati, kar pa je mišljeno kot pritisniti oziroma prisiliti, da vzamejo katero koli ponujeno delo in se prisilno prostovoljno udejstvujejo v nevladnih or-

ganizacijah. Če pa odklonijo, obstaja grožnja, da jim pol leta ne pripada nikakršna pomoč. Ravno obratno je res. Delavce na minimalnih plačah je potrebno stimulirati, da bodo hodili v službo ne samo zato, da bodo lahko preživel, ampak da bodo lahko privarčevali tudi kakšen evro od plače, ki bi zato morala biti nad preživetvenim pragom. Kajti v kapitalizmu je potrošnja zrcalna slika proizvodnje, če upade prva, se ustavi tudi druga. Namesto tega se z obstoječim posiljevanjem brezposelnih prejemnikov socialnih pomoči, da morajo sprejeti neko delo pod kakršnimikoli pogoji, še naprej ščitijo ničvredna delovna mesta v gospodarstvu, kar je trikrat napačno. Ker ljudi na tak način ne boš ogrel za delo, ker se brezvredna delovna mesta, za katera se ne dobiti minimalna plača, ne bi smelo šči-

Takrat ko se ta poklic degradira v smislu, da je dekla socialne politike, socialno delo ni več pomoč ljudem, ampak nek administrativni aparat za izvrševanje državne politike, ki je takšna, kakršno jo opisujem.

titi in ker je reševanje tega vprašanja naloga ekonomske, ne pa socialne politike. Pri tej drugi predpostavki je socialna politika podrejena ekonomski v tem smislu, da se skuša s socialnimi ukrepi oživiti gospodarstvo na ta način, da se pritisne na tiste na dnu, ki imajo najmanj, da bodo potem oni povečevali fleksibilnost dela. Tretja ideološka predpostavka v zvezi s socialno zakonodajo je razporeditev obstoječih sredstev znotraj socialnih transferjev z namenom, da se bo povečala racionalizacija socialne države, ne da bi se upravičencem krčile obstoječe pravice. Ta vlada utemeljuje logiko, da zdaj ko denarja ni, drugega ne more, kot da bolj racionalno prerazporedi tisti denar, ki je znotraj socialnega področja države namenjen za socialne teme. Posledično se bo povečal nadzor države nad prejemniki socialnih pomoči. Ni slučajno, da se predvideva, da bi naj ta nadzor ponovno opravljali centri za socialno delo oziroma socialni delavci. V tujini je že pred desetletji v teoretski literaturi bil znan izraz »teeth brush brigade«, kar pomeni brigada zobnih ščetk. To se je nanašalo na degradacijo socialnega dela v dvojnem smislu. Socialno delo je poklic, ki je specializiran za nudenje pomoči ljudem. Takrat ko se ta poklic degradira

v smislu, da je dekla socialne politike, socialno delo ni več pomoč ljudem, ampak nek administrativni aparat za izvrševanje državne politike, ki je takšna, kakršno jo opisujem. Ko se to zgodi, je socialno delo potisnjeno v vlogo nadzornikov. Tako se socialne delavce pošilja na dom k upravičencem, da preverjajo, kako slednji živijo in ali so res upravičeni do pomoči. Brigada zobnih ščetk namreč pomeni, da pridejo domov in preverjajo, ali sta res dve zobni ščetki, češ, ali je tista, ki pravi, da je samska res samska ali pa živi z nekom. Profesije, ki naj bi pomagale potiskati v vlogo nadzornikov, je znan pojav iz Evrope, ki smo ga zelo hitro skopirali k nam po zaslugi nedomišljene socialne politike, ki je podrejena ekonomski. Socialno delo pa je kot rečeno instrument take socialne politike. Prav tako zaradi

razporeditve obstoječih sredstev znotraj socialnih transferjev socialne pravice upravičencev ne bodo ostale enake, ampak se bodo še naprej krčile. Socialna država pa se bo še naprej demontirala.

Kakšen položaj bi potemtakem socialna politika morala imeti v primerjavi z ekonomsko?

Enakovreden in avtonomen. Še ena ilustracija iz Zakona o socialno varstvenih prejemkih o tem, kako je socialna politika podrejena ekonomski, ki je neoliberalna pod to »levo« vlado. V tem zakonu imate namreč člen, ki pravi, da »prejemnik denarne socialne pomoči ne sme biti v ugodnejšem socialnem položaju od tistega, ki si sredstva za preživetje zagotavlja z delom«. V čem je problem? Problem je v tem, da je ta zapoved čisti ekonomistični ukrep, zapisan v socialni zakonodaji. Nobenemu pa ne pride na pamet, da bi naredil obratno, da bi v delovne pogodbe dal ekvivalentno določilo, da bi vsak delavec, ki sklene delovno pogodbo z delodajalcem, imel zapisano v pogodbi, da »nihče, ki si sredstva za preživetje zagotavlja z delom, ne more biti v slabšem položaju od prejemnika denarne socialne pomoči«. Govorim o tem, da je ekonomske probleme potrebno reševati z ekonomsko zakonodajo,

socialne probleme in upravičenja pa s socialno zakonodajo ne glede na razmere na trgu delovne sile. V tem primeru pa se v socialni zakonodaji prostovoljno ali pa zanašajo zbijajo socialne prejemke pod ekonomske parametre, ki veljajo na trgu delovne sile. Kar ponovno dokazuje, da je socialno področje podrejeno ekonomskemu. Ideja socialne politike, kot se je razvila v Skandinaviji, pa je ravno nasprotna. Socialna politika mora biti namreč avtonomna in enakovredna drugim vrstam politike, tudi ekonomski. Avtonomna socialna politika pomeni, da socialne prejemke, ki ne morejo biti pod mejo preživetja, če nočete destruirati socialne države, zagotavljate in regulirate po socialnih kriterijih, ne pa po ekonomskih.

Glede na povedano bi lahko zaključila, da države postajajo oziroma delujejo vedno bolj kot podjetja?

To je v skladu s prizadevanji neoliberalistične destrukcije ne samo socialne države, ampak kakršne koli države v času globalizacije. Države so ene najmočnejših ovir, čeprav so čedalje bolj šibke, saj drugih ovir praktično ni več. Ne komunikacijskih, pa tudi sindikalističnih ne. Kapital namreč lahko seli tovarne drugam. Država pa je še vedno vezana na davke tistih, ki niso fleksibilni. Delavci se namreč ne morejo premikati poljubno. Tudi zaradi tega si mednarodni sindikati konkurirajo, npr. sindikati razvitih dežel in tretjih dežel. Glede tega je kapital izbojeval zgodovinsko zmago. Kapital si želi oslabiljene države v smislu redukcije zgolj na pravno formo, ko se države odpovedo vsemu ostalemu, torej monetarnim regulacijam, davčnim regulacijam in tudi socialnim regulacijam v smislu fiksiranja preživetvene ravni, saj lahko potem z delavci delate kar koli. Če tega ni, si kapital od države obeta samo pravni red, katerega bistvo pa je zaščita privatne lastnine. Države so se spustile tudi v tekmo, katera bo cenejša.

Podobno kot podjetja.

In tu je zdaj država kot podjetje. To je malo dramatično rečeno smrt demokracije, saj potem ni več časa za socialne in tudi politične pravice. Chomsky že vseskozi govori, da v Ameriki ni demokracije, razen formalne. Tam o vsem pomembnejšem odločajo korporacije.

Red in disciplina

Kakšno je vaše stališče do discipline in reda? Zelo različno. Nekateri ju imajo za potreben vzgojni pristop ali pomembno značajsko potezo in družbeno vrednoto. Vsi imamo radi urejena stanovanja in vrte. Pri otrocih si ju le želimo. Posebnih asociacij na krvavo zgodovino ob tem nihče ne goji.

Dr. Boris Vežjak

Pred meseci je s strani Janeza Janša nastavljeni prejšnji direktor policije Jože Romšek povedal naslednje: »V policiji morata biti red in disciplina. Prostora za filozofe tukaj ni.« No, še ena klobuta za domnevno neredne in nedisciplinirane modroslovce, med katere sodim tudi sam. Na ta način se je Romšek spomnil zavrtni očitke o tem, da je izvajal mobing nad enim izmed policistov, ki ga očitno ni dovolj ubogal.

Janezu Janši »Ordnung und Disziplin« v stranki ali kar vladajoči koaliciji nista tuja. Pravzaprav tudi sedanjí koaliciji očita prav nasprotno, zmedenost in kaotičnost. Posebna ironija je, da poslanec SDS Jožef Jerovšek očitno ta pojem slabo prenaša, navzlic šefovi redoljubnosti. Pred tedni se je namreč spraval nad notranjo ministrico in kasneje svoje besede ponovil še ob interpellaciji. Česa je Katarina Kresal kriva? Tega, da je v neki radijski oddaji neobvezno povedala, kam rada potuje: »Moja najljubša destinacija je Namibija, pozna se ji, da je bila dolgo časa nemška kolonija, Nemci pa znajo vzpostaviti red.«

In to je bilo povsem dovolj, da je ministrica postala zagovornica nič manj kot apartheida, kolonialnega zasužnjevanja, rasne nestrpnosti, krvavih policijskih metod in kriva koketiranja z nacistično ideologijo. Takole je Jerovšek ponujal svoje sfižene argumente: »O vzpostavljanju reda po nemško je poznano, da so ga Nemci v letih pred prvo svetovno vojno vzpostavljali na konicah bajonetov, s terorjem

in genocidom nad ljudstvi Herero in Namaqua. Pobitih je bilo več 10.000 ljudi, nekaj več kot 80.000, to je več kot polovica populacije obeh ljudstev. Preostali pa so bili poslani za suženjske delavce v rudnike zlata. Vaša volja do moči v vlogi policijske ministrice se zgladuje po rešitvah, ki so srhljive in jih enotno obsoja tudi današnja demokratična Nemčija. Na tem krvavem vzpostavljanju reda v

Dovolj farsično utegne takšno histeriziranje v političnem ringu pripeljati do njega, ki bo končno vladal s trdo roko in napravil red. In ljudstvo ga bo gromko pozdravilo.

Namibiji, ki ga vi občudujete, so se zgledovali nacisti pri snovanju nemškega reda na tako imenovanem spodnjem Štajerskem in celotni okupirani Sloveniji.«

V čem natančno je težava? Seveda v povsem zlohотно svobodnem konotativnem pripisu pojmu »reda«. Kar je povedala ministrica, se zanesljivo ni nanašalo na preteklo genocidno in nacistično politiko Nemcev, saj tega kontekst ne potrjuje, in tudi ne na njeno občudovanje istega. Ampak, kot je razbrati, verjetno na običajno geografsko, arhitekturno, turistično ali kakšno drugačno noto, ki jo doživi obiskovalec Namibije vpriči njene urejenosti. Prav nič se ni opredeljevala do nacizma ali genocidov. Poslančeva karakterizacija je dejansko žaljiva za nemški narod v celoti in sovražno uperjena proti njemu, saj dejstvo, da »Nemci znajo vzpostaviti red«, bere na degutanten način kot njihovo željo po ubijanju in masakriranju in pri tem s prstom

kaže na žalostne epizode iz nemške preteklosti. Ker je omenjeni poslanec stalni član ali celo predsednik odbora za zunanjo politiko v parlamentu, zveni taka izjava še kot dodatno nedopusten cinizem. Obsodbe vredna ni ministrica, ampak on.

Jerovškove neokusne provokacije so, na ravni argumentacije, proizvedle serijo neverjetnih za lase privlečenih malevolentnih analo-

gij in pripisa navijaštva ministrici za nekaj, kar ji je pod sintagmo »nemškega reda« sam podtaknil. Vse z namenom, da bi jo kompromitiral in čustveno zmanipuliral publiko. Naj navedem obsežnejši odlomek, ker zveni tako neponovljivo, da mi bralec ne bo zameril: »V vlogo namibijskih črncev so nacisti potisnili zavedne Slovence. Naredite mi to deželo spet nemško, uvedite nemški red v tej deželi, je na podlagi tega zgleda vpil aprila 1941 Hitler v Mariboru. Te metode iz Namibije so bile nacistom zgled za tako imenovano dokončno rešitev židovskega vprašanja Endloesung, so poudarjali. Vaša izjava je grozljiva in nesprejemljiva ter zahteva takojšnje ukrepanje predsednika vlade gospoda Pahorja in demokratične javnosti. Notranji minister in s tem policijski minister, ki se navdušuje nad kolonialnim zatiranjem in nad krvavimi policijskimi, vojaškimi metodami, je nesprejemljiva gro-

žnja demokraciji v Sloveniji in Slovenijo mednarodno kompromitira. Vaša izjava izraža zelo hudo rasno nestrpnost in odobrava apartheid, ker odobrava pobijanje in zasužnjevanje domorodnih črncev kot brezpravnih ljudi. Zaradi srhljive in nesprejemljive izjave, s katero odobravate kolonialno zasužnjevanje in postavitve reda na konicah bajonetov ter razkrivate vaše težnje o vlogi policijske ministrice, vas sprašujem: Ali ste zaradi tega že ponudili odstop z mesta ministrice? Hvala lepa.«

Pustimo ob strani večno vprašanje, ali poslanec v povedano paranoično verjame ali zgolj blefira. V situaciji nenehnih podtikanj in nizkotnih verižnih insinuacij, nabitih s krvavimi asociacijami, ko vam skratka pripisujejo namene, besede in stališča, ki jih nikoli niste zagovarjali, je verjetno težko delati politiko. Toda najhuje je naslednje: zaenkrat v slovenski javnosti nisem našel niti enega zapisa ali glasu, ki bi se sploh dotaknil Jerovškove neprebavljive manipulacije, kaj šele da bi jo grajal. Dovolj farsično utegne takšno histeriziranje v političnem ringu pripeljati do njega, ki bo končno vladal s trdo roko in napravil red. In ljudstvo ga bo gromko pozdravilo. Potem se lahko zgodi, da bo taisti oblastnik žal res spominjal na nekatere elemente zgodovine, pred katero nas Jerovšek svari. Vse javne ankete kažejo, da nas čaka prav tak ironičen scenarij. Povedano direktno: poslančevi bolni argumenti utegnejo znova postati zmagoviti.

Nihilizem

Samir Osmančević (Gradec), prevod Darinko Kores Jacks

Francoski filozof André Glucksmann je že leta 2003 objavil knjigo Dostojevski na Manhattanu, s katero je, kakopak, reagiral na *Nine Eleven* v New Yorku. V naknadnih intervjujih je zatem pojasnil svojo osrednjo tezo, kot tudi novo sklicevanje na avtorja *Zlih duhov*: na vprašanje, kaj je temeljna ideja, kaj je karakteristična forma modernega terorizma, je

novano *zbornost*. Zagotovo niso bili ateisti, saj celo najbolj zagreti materialisti in najglasnejši ateisti v zgodovini ruskega duha nikoli niso zares prekinili vezi s pravoslavno cerkvijo, pa čeprav v smislu negativne opredelitve. Panteistov in skeptikov, kolikor mi

nih modusov dialektičnega mišljenja: njegova dialektika je namreč neka »niti to niti ono« (ali »in to in ono«) dialektika, za razliko od Kierkegaardove »ali-ali« dialektike, prav tako za razliko od Heglovega dialektičnega troskoka ali heraklitovske nezmožnosti, da bi dvakrat stopili v isto reko...

poroditev te osebne dialektike odgovoren ne manj in ne več kot Immanuel Kant s svojo *Kritiko čistega uma*, čeprav se mi zdi direktno sklicevanje na Kantov vpliv malce pretirano. Kar je tukaj bistveno, pa je Kantova teorija o antinomijah uma: prav to namreč je omenjena enako vrednost teze in antiteze,

Glucksmann kratko

in jasno odgovoril: »Nihilizem!«

A to, kar Glucksmann razume pod tem pojmom, ni »zahodna« varianta nihilizma. Znani slovar *Historisches Wörterbuch der Philosophie* tako rekoč geografsko locira »zahodni in srednjeevropski pojem« nihilizma kot vrsto skrajno različnih filozofskih stališč in smeri, od filozofskega egoizma, solipsizma, idealizma, ateizma, panteizma, skepticizma, materializma in pesimizma pa vse do religijskih, političnih in literarnih tokov. Da bi kaos bil popoln, je treba temu dodati še v tej definiciji izpuščeno, a vendarle bistveno povezavo z anarhizmom. Jasno: nobeden od teh silnih in napadalnih - *izmov* se ne prekriva stoodstotno s tistim, kar je Glucksmann prezentiral kot prihod Dostojevskega na *Ground Zero*, a hkrati vsak od njih - vsaj v konsekvenci - komunicira s tistim, česar se je Dostojevski resnično bal: s svetom brez Boga, v katerem je vse dovoljeno. V kakšni zvezi sta torej Bin Laden in Dostojevski? In kakšne so šele potem posledice izjave Dostojevskega, da nihilizem ni slučajno nastal prav v Rusiji, saj da so Rusi nasploh - nihilisti?

Kritika čistega uma

Rusi Dostojevskega zagotovo niso bili filozofski nihilisti: eden od najbolj pogostih očitkov ruske predvulgarnomaterialistične filozofije Zahodu je bil očitek egoizma in malomeščanskosti, nesposobnosti za resnično skupnost, za metafizični konsenz, za tako ime-

je znano, v Rusiji niti ni bilo, čeprav se je v ruski prestolnici desetletja zlival cel niz najraznovrstnejših vplivov z leve in desne. Ruski nihilizem je torej, od Dostojevskega do Glucksmanna, očitno ne kaj povsem drugega od tistega, kar o njem

pravi- jo
kaotič- ne
definicije, nekaj,
čemur se je, kot
kriptou- čenjak
Dostoje- vskega,
morda še darni
približal najbolj
edino Ni- samo in
v svojem etzsche
von *Jenseits*
Gut und
Böse. Tisto, po
čemer so rojaki
Dosto- jevskega
ven- darle bili
iz- virni nihili-
sti, pa je plod
pov- sem osebne
dia- lektike Dostoje-
vske- ga, ki se spet v
marsičem razlikuje od vseh nam zna-

Dialektika

Dostojevskega je samorazpenjanje človeškega bitja med dve kontradiktorni, a vendar enakovredni (to sem si sposodil od nekega nemškega razlagalca Dostojevskega) in hkratni poziciji: od tod pregovorno polprijani Mitja Karamazov govori o obalah, ki se spajajo, od tod Ivan Karamazov govori o veri v Boga, ki pa mu istočasno vrača svojo vstopnico za bodočo popolno harmonijo, od tod legendarni antijunak pisov iz zemlja nori v prostoru spoznačesa ne početi, hkratjem kar je prav temu spoznanju prav nasprotno. Primerov je nešteto. Za nekatere teoretike in interprete del Dostojevskega je za

tista uje-
tost v
gnoseo-
loško brez-
izhodnost, ki

človeka (v pomanj-

kanju kakšne agnostične tablete za pomiritev) preprosto ne pusti pri miru. Kant se torej sprašuje o tem, ali svet ima svoj začetek, ali je neskončen, ali obstaja neko nujno in nepogojeno bitje, ali je svoboda mogoča znotraj vzročne nujnosti itd.: tako da kot ne imata tukaj skoraj enako število enakovrednih argumentov.

A za nas je relevantno spoznanje, ki ga Kant izreče prav takrat, ko govori o Bogu, čigar eksistenca se ne da ne potrditi ne ovreči: celo v takšni konstelaciji, nekako tako pravi Kant, celo če mora tudi znanost obupati nad temi vprašanji, ker presegajo možno izkustvo, ostaja dejstvo, da v svetu brez Boga razpada - človeška moralnost. Če smo torej samo produkt naše družbene okolice, če ne obstaja možnost, da se - navkljub temu, kar smo se od nje naučili o dobrem in zlu - *svobodno* odločimo o dobrem in zlu, če torej Boga in obljube neskončnega življenja ali večne smrti zares ni, potem je zares vse tudi dovoljeno, ker kot zgolj produkti in kot v biti predeterminirana nesvobodna bitja pravzaprav nismo odgovorni za prav nič. Tedaj pa zares dospemo v omenjeno nietzschejansko onstranstvo v odnosu do dobrega in zla, tedaj je mogoče za vse mogoče ideološke, socialne, rasne in nacionalne projekte žrtvovati ne le sovražnikovih, ampak tudi življenja svojih so ideologov, so rojakov itd. Tako dospemo v situacijo, ko neskončno povečujemo

človeško trpljenje - tudi tisto otroško, po blochovski še ne zaslužno, edino, proti kateremu se je Dostojevski pravzaprav iskreno razburjal, ko je branil eno samo otroško solzo pred Stalinom, Hitlerjem in kakopak - Bin Ladnom. Toda tudi pred vsemi drugimi, morda ne tako radikalno »popolnimi harmonijami«: Bushevimi, Titovimi... Primerov je neskončno.

Amerika

Iz perspektive Dostojevskega in njegovega ruskega 19. stoletja, je nihilizem prav ta pot k svetu brez transcendence, ker, kot smo se naučili od Kanta: v svetu brez Boga je težko biti moralen; še težje pa je biti svoboden v svetu, v katerem je človeška volja vse bolj zreducirana na goli energetski impulz, kemično substanco ali socialnopsihološki kontekst - vse je dovoljeno. V zapiskih za *Mladeniča* je Dostojevski (tudi sam razpet na tej meji med svetovi, tudi sam v purgatoriju, brez katerega se ne pride do tistega Hossana!) takole definiral svoje literarne namere: »Osnovna ideja romana je v tem, da mladenič išče smernice za svoje obnašanje, čvrste pojme dobrega in zla... V naši družbi ne obstaja nobena takšna ideja.« Tu najbolje vidimo, kaj

je Dostojevski razumel kot nihilizem ruskega človeka; tu najbolje vidimo, v kakšni obliki Glucksmann Dostojevskega naravnost pošilja na prvi obisk na Manhattan in v Ameriko. V Ameriko, ki je v očeh Dostojevskega, poleg Evrope, najodgovornejša za širjenje tega čudnega nihilističnega virusa, ki ljudem v trenutku odvzame sposobnost diferenciranja dobrega in zla, Ameriko, ki je za Mitjo Karamazova dežela lopovov in brezštevilnih mehanikov.

Navkljub zaklinjanju na prirojeno religioznost ruskega človeka, je na Rusih v dobi Dostojevskega že bilo mogoče prepoznati pogubno resničnost Kantovega spoznanja, da vera v Boga (to je v tem smislu težko interpretirati drugače kot obet nebes in grožnja pekla) morda ni nujna, je pa vsekakor ugodna za ohranitev temeljnega človeškega občutka, da bo premikanje meje med dovoljenim in nedovoljenim vendarle sankcionirano, ter da sam človek ni niti poklican niti pooblaščen, da bi jo določal. Kajti svet brez Boga, svet brez obeta in brez grožnje, zahteva zares do kraja prosvetljenega človeka.

A Rusi kot nihilisti niso bili nihilisti per se, ker je bil za Dostojevskega

nihilizem v smislu materialistično scientifične ideologije le eden od mnogih zahodnih produktov, ki jih je bila Rusija uvozila - od nemškega birokratizma Petra Velikega do leninovega komunizma in Jelcinovega kapitalizma. »Ali je torej,« sprašuje Dostojevski, »samo žganje tisto, kar tako upijanja v naši nenormalni dobi in kar uničuje narod? Zdi se, kot da povsod v zraku lebdi strupeni zadah, kot da moralna pokvarjenost vlada kot kuga. Med ljudstvom lahko opazimo neslavno porajanje idej, pospremljenih s kultom materializma. Materializem v tem primeru imenujem ljudsko spoštovanje do denarja, do moči zlata. Zdi se, da je med ljudstvo nenadoma prodrila ideja, da je vreča denarja vse, da na njej počiva vsa sila in da je goli nesmisel vse, kar so ljudstvu doslej govorili in pridigali očetje. Težko nam, če se ta misel med ljudstvom utrdi...«

Ljudsko spoštovanje do denarja kot ruska specialiteta? Ali to pomeni, da je obisk Dostojevskega na Manhattanu na neki način mogoče interpretirati le kot povratek na sam izvor ideje »spoštovanja denarja« ter da so nihilisti po mnenju Dostojevskega tako teroristi kot njihove žrtve? Prvi zato,

ker so si drznili sami določiti mejo med dobrim in zlim, ter zato, ker so za uresničenje svoje ideje povzročili trpljenje drugih ljudi, predvsem pa zato, ker so to storili v imenu religije, kajti v njej vendarle ni vse dovoljeno? Drugi zato, ker so bili rojeni v svet, ki mu vlada »kult materializma«, in ker so ga sprejeli za svoj svet? Dostojevski se torej ni pojavil na Manhattanu, da bi spoznal posledice svoje »težko nam« prerokbe, ampak da bi tako rekoč obiskal rojstno hišo nihilizma, ki se je od druge polovice njegovega stoletja do danes z nesluteno hitrostjo kloniral povsod po svetu. Sicer pa, da bi videl posledice svoje prerokbe, mu niti ne bi bilo treba potovati tako daleč, celo v New York. Bilo bi dovolj, če bi v Moskvi počakal na Lenina, potem morda zavil do Berlina, se na poti nazaj oglasil v Afganistanu ali na Balkanu s konca prejšnjega stoletja, nato pa bi se - tako rekoč po skitski transverzali preko Čečenije in Iraka... - vrnil nazaj v Rusijo! V to isto putinovsko Rusijo, v kateri je bila ljudstvu vrnjena globalistična ideja vreče denarja kot nečesa vsemogočnega. Za razliko od, seveda, komunističnega žganja in devize: »Denar ni problem - denarja ni!«

RTV SLO

RADIO Si
Radio Slovenia International
for you

Maribor 102,8 MHz	Dravograd 107,2 MHz
Tolmin 101,3 MHz	Postojna 107,7 MHz
Ribnica in Kočevje 91,5 MHz	Murska Sobota 102,8 MHz
Kranj 89,0 MHz	Ptuj 102,8 MHz
Celje 91,1 MHz	Koper 98,9 MHz
Nova Gorica 96,7 MHz	Dravska dolina 103,9 MHz
Ajdovščina 96,7 MHz	Bled 100,4 MHz
Novo mesto 99,4 MHz	Portorož 102,0 MHz
Trojane 105,5 MHz	
Krško 93,4 MHz	
Trebnje 107,7 MHz	
Ljubljana 100,8 MHz	

po vsej Sloveniji!
all around Slovenia!

Muslimani kot zgodovinski element kulture Evrope

Dr. Adnan Silajdžić je redni profesor na Fakulteti islamskih ved (FIN), angažiran za Akaid, Hadis, komparativne religijske študije in islamsko filozofijo. Na Institut Catholique v Parizu se je študijsko izpopolnjeval s specializacijo iz zgodovine velikih svetovnih religij (judaizem, krščanstvo in islam). Doktoriral pa je na misli filozofske teologije Abu al-Hasana al-Aš'arija, enega od najznačilnejših klasičnih muslimanskih mislecev.

Sami Al-Daghistani (Sarajevo)

Študirali ste na Vzhodu in Zahodu, ste velik poznavalec svetovnih religij, ukvarjate pa se prav tako s filozofskimi in kulturološkimi pristopi. Kako vi vidite problem (kulturne) relacije med Evropo in islamom?

To je izredno relevantno in zelo pomembno vprašanje. Pomembnost tega vprašanja je predvsem v dejstvu, kaj se danes razumeva pod pojmom »Zahod« in »Vzhod« oziroma pod evropskimi in muslimanskimi kulturnimi narodi, ki odpirajo in redefinirajo evropsko in muslimansko kulturno identiteto. Poznano vam je, da se v okviru identitetne politike Evropske unije vodijo zelo ostre in kontroverzne razprave o tem, kaj kreira njeno kulturno identiteto, kaj otežuje proces njene politično-pravne zaokrožitve. Mnogi kulturologi trdijo, da osnovo evropske kulturne identitete ne vsebujeta le krščanstvo in razsvetljenstvo (Thomas Mayer), temveč tudi kulturne in civilizacijske vrednosti drugih kulturnih narodov, med katere spadajo tudi muslimani. S tem želim reči, da so islam in muslimani s posredovanjem številnih teorij, predvsem o »formalnem« razdvajanju verovanja in znanja (Ibn Rushd-Averroes), že več stoletij vcepljeni v evropsko kulturno identiteto. Po drugi strani se danes vodijo razprave o tem, kaj obkroža islamsko kulturno identiteto. Številni avtorji so pripravljene trditi, da se sodobna islamska kulturna identiteta že dolgo časa ne razvija naravno in »od znotraj«, ampak se razvija

kot hibridna kulturna identiteta pod vplivom moderne ali kot kulturni stereotip, ki ima izključujočo funkcijo zgodovinskega spomina. To dejstvo mora v takih razpravah vsebovati vse prisotne udeležence. Če postavimo na stran vprašanje o kulturni identiteti in se vrnemo k temu, kar kreira vsebino vašega vprašanja.

V sociologiji in kulturni antropologiji je poznano, da se religije sveta diferencirajo v skladu z njihovim izražanjem v jeziku, mišljenju in obnašanju ter da je od tega odvisna njihova spe-

S tem želim reči, da so islam in muslimani s posredovanjem številnih teorij, predvsem o »formalnem« razdvajanju verovanja in znanja (Ibn Rushd-Averroes), že več stoletij vcepljeni v evropsko kulturno identiteto.

cifična leksika, teologija, z eno besedo kultura. Ko ste v Kyotu, Benaresu, Rimu ali Istanbulu, boste lahko diferencirali sredine, v katerih se nahajate, ne samo na osnovi tega, kar vidite, temveč tudi tega, kar slišite in vonjate. Beseda torej teče o vidljivi manifestaciji religijskih stilov življenja, ki reflektirajo različne forme in načine razkrivanja vsebine verovanja (creda). Od različnih so-pozicij Resnice sta odvisni tudi religijska fenomenologija in kultura posameznikov družbenih skupin in narodov. Na žalost znanstveniki poudarjajo le religijsko dimenzijo, ki je sicer zelo pomembna, a se jo v politični organizaciji modernih družtev lahko zlahka zaobide.

Kaj se torej dogaja na težišču različnih pristopov in interpretacij k religiji?

Poleg več razvitih politik (ideologij) evropske identitete in obnavljanja starih predsodkov proti islamu in muslimanom ni niti moči niti namena soočiti se s specifičnimi družbenimi značajmi in dogodki islama kot samosvoje religije v preteklih zgodovinskih in kulturnih spremembah, ki se dogajajo na stopnji sveta kot celine. Takšna je situacija z nemuslimani v muslimanskih državah. Vi lahko deklarativno izkažete svojo pripadnost islamu in krščanstvu, ampak ko se obrnete k svoji pripadnosti in

jo artikulirate v družbeni sredini, v kateri živite, potem to izzove resne težave. Poznano je, da je za vsako religijo pomembno, v kaj verujejo njeni predhodniki in v kakšni meri njihovo verovanje vpliva na njihovo socialno obnašanje. Mislim, da bi se v prihodnosti morali osvoboditi takih predsodkov, predvsem ideološko obteženih, in da bi evropski in muslimanski narodi morali predvsem odkriti in rekonstruirati sebi, a tudi drugim, živi islam, krščanstvo in njuno socialno in politično filozofijo, naravno filozofijo, filozofijo človekovih pravic itd. To je edina mogoča smer, ki lahko pripomore k dogovoru, kompliciranemu izzivu današnjega sveta.

Na prvi pogled se zdi, da je lažje biti musliman v katerikoli zahodnoevropski državi kot pa kristjan v Rijadu,

Kairu, Teheranu itd. Gledano s stališča principa, mislim, da so oboji prikrajšani v absolutnih pravicah (kulturne in politične) zaradi primanjkljaja in neupoštevanja osnovnih konvencij o zaščiti človekovih pravic v modernem svetu, kakor tudi zaradi nesprejemljivosti, da se univerzalna modrost o človeku v krščanskih in muslimanskih svetih predelih sprejema v polni kapaciteti. Glede na to, kako stvari stojijo danes, je težko biti zahodnoevropski musliman, a tudi saudski, iranski ali pa egiptovski kristjan!

Zakaj se pravzaprav govori o dveh različnih kategorijah, ko se omenja Zahod in Vzhod? Oziroma zakaj govorimo o Zahodu kot o geografski in Vzhodu kot o religijski kategoriji?

Dobro ste opazili, da se v razpravah pogosto govori o odnosu Zahod in islam. Potrebno je vedeti, da je v kategoriji »Zahod« danes težko razločiti njegovo geografsko in metafizično določitev. V kulturni zgodovini epohe srednjega veka se je uporabljal pojem »Evropa« s krščanskim religijskim predznakom. Po zamenjavi srednjeveške krščanske paradigme in odprtja nove dobe evropske moderne sekularne kulture se bo v jeziku vse pogosteje uporabljala kategorija Zahoda, ki vključuje tudi izven-evropske narode, pod katero se razume specifične etične, aksiološke in estetske vrednosti. V muslimanskem svetu ni prišlo do tako radikalne zamenjave versko-kulturnih paradigem, islam kot religija v kontinuiteti vzdržuje

družbene procese v muslimanskih državah, razen v nekaterih, ki so se v 20. stoletju organizirale po načelu sekularnih držav (Turčija, op. prev.).

Zaradi svoje neizmerne vitalnosti vse od časa ekonomskih imigracij iz sredine prejšnjega stoletja dalje pa vse do današnjih dni islam kot religija in kot življenjski stil zahodnemu svetu predstavlja najbolj resnega tekmeča, najmočnejši duhovni in kulturološki izziv. Nič čudnega torej, da se običajno v razpravah o odnosu med Zahodom in islamom ima v mislih islam in ne njegovo socialno, družbeno in politično filozofijo. Osebnostno menim, da lahko brez zadržkov govorimo o zahodnem krščanskem svetu in njegovem odnosu do sveta islama, saj fundamentalni kulturni in civilizacij-

ski dosežki Zahoda niso nikdar povsem osvobojena od fundamentalnih idej krščanskega verovanja, niti v času tretjega vala (pozitivizma) razvoja moderne znanosti in razvoja individualizma ter pluralizma postmoderne sveta.

Glede na to, da je islam svetovna religija, ki pa predvsem pomeni celokupen pristop k življenju in svetovni nazor, so komparacije z ostalimi (monoteističnimi) religijami neadekvatne in neprimerne. Ali imamo pri definiranju in s tem pri razumevanju islama težave ravno zaradi neprestane primerjave islama z drugimi verstvi in apliciranjem njihove terminologije na idejo islama, ki je izredno specifična?

Davie (1990) bi glede na paradoks re-

ligije v sodobni Britaniji zatrdil, »da si je težko zamisliti področje raziskovanja, ki bi vsebovalo tako veliko število očitnih kontradiktornosti in težav«. S temi velikimi težavami se najprej soočamo, ko želimo definirati religijo. Ne glede na to, koliko sta stalnost ali razširjenost religije nevprašljivi, je njena določitev vprašljiva. Zakaj? Preprosto zato, ker religija v principu pokriva zelo različne in nasprotno vsebine. Doseči eno edinstveno (vseobsegajočo) in obče sprejemljivo definicijo religije je resnično Siziŕovo delo. Kako je sploh možno najti skupni naziv za različna verovanja, ki pogosto med seboj nimajo nikakršnih podobnosti? Kako je mogoče pod enim imenom (a pod pojmom religije v zahodni religiologiji vse to branimo) zajeti re-

cimo kanibalistične orgije in kulturno magijo predzgodovinskega človeka, islamsko idejo tawhida (enotnosti, op. prev.), ki ne pozna razdvojenosti stvarnosti na sveto in profano, krščansko idejo »kralju kraljevo, a papeževo papežu« (cezaropapizam)? Sociologi in religiologi na Zahodu izhajajo od tamkajšnjih (v glavnem protestantskih in rimskokatoliških) oblik religije, na osnovi katerih želijo utrditi kriterije, sociološke predpostavke, ki bi bile obče sprejemljive kot model za vse živeče religije, tudi kadar teče beseda o islamu. Zgodovinsko-hermenevtično je to skoraj nemogoče doseči. Navkljub številnim danostim, ki so skupne mnogim religijam, artikulacija teh danosti rezultira v posebne fenomenologije religij,

ki se vklaplajo na skupno družbeno življenje ene skupnosti. Ne preseneča torej, zakaj tudi muslimanski avtorji poleg njihovih kolegov liberalno-protestantskih teologov v svojih tekstih danes resno teološko upočasnjujejo pojem religije, kakor tudi nekaterih zahodnih religioznih in socioloških standardov o preučevanju fenomena religioznosti, kajti kot taki ne morejo izraziti vsa kompleksna preučevanja o specifičnem islamskem gledanju na Boga kot enega in edinega bitja, na islamsko obredoslovje in občo islamsko družbeno filozofijo ter kulturno zgodovino. Navedimo tu, recimo, Nasra, Chiticka, Kutba, Hamida Algara, Muhameda Arkouna itd.

V čem je danes islamska misel univerzalna? Kakšne so vrednosti islama v današnjem (neo)liberalno-kapitalistično orientiranem času, ki objema tudi muslimanske in arabske države?

Mislím, da je dozorel čas za povsem novi diskurz o preučevanju islama in zahodnih civilizacijskih vrednosti v smislu, da ne stojijo le islam in druge religijske, filozofske in kulturne tradicije pred izzivi modernosti, temveč da zahodni svet oziroma njegova civilizacija prav tako stoji pred odprtimi intelektualnimi izzivi neevropskih religijskih tradicij in duhovnosti, posebno pred izzivi njihovih univerzalnih vrednosti, kot so modrost o človeku kot antro/teomorfni bitjem (Fitrah/Capax Dei), specifična hierarhizirana struktura kozmosa, v kateri ima ta naravni vidljivi svet značaj zaščitenega prostora (haram), v katerem Bog odkriva sledi Svoje univerzalne izgrajevalne volje itd. Proces reafirmiranja teomorfosti človeka in sveta ter njunih napredkov bi lahko bil ključni temelj za gradnjo tako neobhodnih, čvrstih, edinstvenih in zanesljivih sodobnih mostov izmed kulturnih narodov Vzhoda in Zahoda. Potreba po takem človeku, ki bo, če že ne eliminiral, potem vsaj znatno zmanjšal oblike obstoječega »apartheida«, rase segregacije, diskriminacije, kolonialnih in drugih oblik tlačenja in tuje dominacije« v svetu, raste.

Je ena izmed ključnih razlik tudi značaj »civilne religije« znotraj islama, ki spaja družbeno-politično in duhovno dimenzijo islama kot takega?

Vam je poznano, da islam več kot

katerakoli druga religija vztraja na celovitem, živem in neposrednem do- jemanju vere in kulture v vsakodnev- nem življenju, zaradi česar muslimani nikdar niso mogli povsem doumeti načela redukcije njihove religije, ki se je zgodila z vseobsegajočo racionalizacijo modernih družb, kar do neke mere zasenči in vznemirja prevladujoči zahodnoevropski utilitarno-ideološki odnos proti veri kot taki, ki ga je cerkev v zahodnoevropskem svetu s svojo brezskrbnostjo tako zlahka sprejela?

Mislím, da bi za izgradnjo bodoče kulture in duhovne paradigme modernega sveta muslimani morali ponuditi določene socialne, pravno-politične in ekonomske teorije za prevladovanje globoke družbene in humanistične krize, skozi katero trenutno prehajamo v dobi neoliberalizma in divjega kapitalizma.

Zaradi svoje neizmerne vitalnosti vse od časa ekonomskih imigracij iz sredine prejšnjega stoletja dalje pa vse do današnjih dni islam kot religija in kot življenjski stil zahodnemu svetu predstavlja najbolj resnega tekmeca, najmočnejši duhovni in kulturološki izziv.

Kakšno stališče vodi Evropa do BiH? Nedavno je FIN obiskal tudi visoki predstavnik EU za BiH Valentin Inzko, ki je sicer realno izpovedal današnji geo-ekonomski položaj BiH, a z nekoliko upanja za prihodnost. Zakaj tako radi govorimo, da je EU dejansko rešitev za to državo?

Ne glede na dejstvo, da so v evropskem zgodovinskem bitju zrasle tri velike kulture in civilizacije (vzhodno-pravoslavna, zahodno-krščanska in orientalsko-islamska), Bosna in Hercegovina geografsko in kulturno ni ločena od Starega kontinenta (Evrope). Žal nam številna zgodovinska pričanja govorijo, da so se najbolj razvite evropske države z velikimi pred- sodki oziroma mačehovsko obnašale do držav Balkana, posebej do BiH. Agresija, ki je bila izvršena nad Bosno in Hercegovino leta 1992, pa tudi po- vojni procesi družbene in politične rekonstrukcije naše države, v kateri so ZDA imele odločujočo vlogo (na katero nas tudi nagovarjajo), dokazujejo to. No, ne glede na to, mislim, da so v zadnjih nekaj letih države EU zavzele bolj dinamično in pozitivnejšo pozicijo glede na ustavno-pravno, politično in ekonomsko stabilizacijo dejtonske

Bosne in Hercegovine, navkljub poli- tičnim motivom, ko beseda teče o iskreni želji, da se balkanske narode vključi v globalno politično paradigmo, oziroma ko je pred nami zastor objektivnih okoliščin, ki tako pozicijo determinirajo. S tem so odprti procesi za postopno vključevanje bosansko-hercegovske države v evro-atlantske integracije. Kot sekularna država, katera družba v dobri meri določa tri ve- like monoteistične religijske tradicije (judaizem, krščanstvo, islam), želi Bosna in Hercegovina svojo prihodnost deliti z državami EU. No, navkljub taki projekciji razvoja našo državo upočasnjujejo globoke notranje razdelitve, ki so plod večstoletnih tenzij in nere- šenih nacionalnih odnosov ali pa zapoznelega konstituiranja nacionalne identitete (bošnjaške). Od bosansko-hercegovskih politikov, a tudi od kritičnih in odgovornih pozicij njihovih

intelektualcev, je v dobri meri odvisen čas konstituiranja nove družbe BiH. Tisto, kar mene posebno skrbi, je dejstvo, da je bosansko-hercegovska družba še zmeraj tradicionalna in ponekod ruralna, tako da bi hiter vstop v EU lahko imel trajne posledice za mentaliteto, posebej mladih generacij. Pri tem mislim na dejstvo, da se z odpiranjem naše družbe mladi še zmeraj nesprijemljivo soočajo s številnimi čudesi submoderne potrošniške kulture. Zato bi tudi verske skupnosti morale iti po tej poti, da poskušajo znotraj legalnih okvirov zakona dati večji doprinos.

Kakšna je specifika »bošnjaškega islama« (tj. islama na geografsko-kulturnem področju Balkana oziroma BiH)? In ali obstaja t. i. »radikalni islam« tudi v BiH?

Takoj moram reči, da je napačno govoriti o »bošnjaškem islamu«, kajti islam je doktrinarno en sam in edinstven. Drugače pa obstajajo različne percepcije islama in njegovih osnovnih postulatov, ki posledično proizvajajo raznolike kulturne tradicije. Bošnjaška teološka percepcija islama karakterizira sledenje učenju Imama Maturidija, v šeriatsko-pravnem pogledu pa Ebu Hanifi. Taka percepcija

je razvila t. i. »srednjo pot« tolmačenja in življenja islama, torej razvila je občutek za tradicionalne vrednote, hkrati pa tudi spoznanje za potrebe stalnega intelektualnega obnavljanja religijskih in tradicionalnih vrednosti. Zato so bosansko-hercegovski muslimani v preteklih stoletjih razvili zavidljivo in specifično fenomenologijo islama, tj. specifično duhovno in materialno kulturo v vseh dimenzijah družbenega življenja. V tem se naši muslimani uvrščajo v red visoko kulturno razvitih skupnosti znotraj velike turške kulturne cone. Dejstvo »srednje poti«, ki je kot taka pravzaprav islamu najprimernejša, bo v mnogem doprinesla razvoju kulturnega dialoga s predstavniki drugih religijskih kultur naroda. Zgodovina Bosne je polna takih primerov. Tako je bilo vse do prvih demokratičnih volitev v devetdesetih letih prejšnjega stoletja. Takrat so se začele oglašati tendence nekega rigidnega, pa tudi »radikalnega« razumevanja islama. Njihov pojav je rezultiral ne le v smislu spremembe strukture v bivši Jugoslaviji, temveč tudi skozi procese religijske obuditve v postmodernejši kulturi. Nekateri jih imenujejo »novi muslimani«. Nam v Bosni in Hercegovini oziroma za razvoj samega verskega življenja na matrici hanifejsko-maturidjskega učenja »novi muslimani« ne pomenijo nikakršnih udarcev. S fenomenološkega stališča ne obstajajo »novi ali stari« muslimani, obstajajo samo tisti muslimani (subjekti islamske religioznosti), ki so sposobni ali pa nesposobni zrelo in odgovorno živeti v svoji veri, razumeti ali pa reinterpretirati islamsko versko (konstitutivno) tradicijo in reaktualizirati islamsko intelektualno nasledstvo v današnjem svetu; tisti, ki so ali pa niso sposobni artikulirati fenomene islamskega modernizma. Najbolj odgovorni ljudje v skupnosti bi morali muslimanski javnosti odprto reči, na katero paradigmo tolmačenja islama pristajajo. Na tisto, ki omogoča intelektualno obnavljanje islamskega nasledstva, ali pa na tisto, ki nas nesumljivo vodi v družbeni odpor. Dobro bi bilo, da islamska skupnost čim prej vertikalno in horizontalno definira ideale in standarde islamskega tolmačenja pri nas in da v zvezi s tem zavzame principiellen in jasen položaj!

Vojna, pardon, »mirovna misija«

Prva tarča velike vojne proti terorizmu se je po skoraj desetletju stalnih spopadov med talibani in mednarodnimi zavezniki (iz sedaj že 41 držav) izkazala za oreh z najtršo lupino. To je vojna, preoblečena v mirovno misijo, ki traja že predolgo, a se je šele zdaj prav pričela. Obama, kljub temu da je nekoliko hendikepiran zaradi Nobelove nagrade, nadaljuje protiteroristično retoriko svojega predhodnika. Trudi se dajati vtis, da neomajno verjame v zmago »dobrega nad zlim«, da verjame samemu sebi, ko govori, kar pač mora govoriti ameriški predsednik. Hkrati pa nenehno, skoraj panično povečuje število vojakov, ki pa, kot se strinjajo številni vojaški analitiki, sami po sebi ne bodo pripomogli k ureditvi razmer, temveč bo potrebna predvsem prava strategija, pristop, ki bo vzbudil zaupanje in ne potrdil strahu, da bodo besede o napredku, blaginji in trajnostnem miru v Afganistanu ostale le obljube. In Irak imamo kot najboljši primer za to.

Z legitimnostjo prisotnosti »mirovnikov« in spornimi metodami njihovega dela se ukvarja vedno večji delež kritične javnosti držav, ki so se zavezale operaciji Isaf. Težko prehodni gorski predeli, puščava, korupcija, ki sega v vladne kroge, proizvodnja opija in zaslužkarstvo, povezano z njo, ter okrepljeni odpor talibanov so vzroki za vedno večje število krst, ki se vračajo v domovine, predvsem pa za povečano število civilnih žrtev, katerih delež se je v primerjavi s prejšnjim letom povečal za 39 odstotkov. Nedolžni ljudje, okradeni za življenje in pravice. Ljudje, ki ne sanjajo več, niti ponoči, iz strahu pred nočnimi racijami Isafa, med katerimi je

pogosto kdo izmed njih »pomoti« ranjen ali ubit. Ljudje na napačnem kraju, ob napačnem času. Nesrečno nemočni ljudje. Edine prave žrtve te vojne.

Zato se odpor afganistankega prebivalstva vedno pogosteje odraža na demonstracijah zoper okupatorje, ki se radi sprenevedajo, da to niso. Vojaki, ki naj bi opravljali različne »mirovne« operacije, so čedalje bolj zaposleni s tem, da ščitijo lastne glave. Tudi slovenski vojaki so med njimi. Ljubica Jelušič pa ne vidi možnosti za njihov umik. Ker? Bojda ni mogoč, ker ne bi bilo nikogar, ki bi nam ščitil hrbet ... Zakaj ne pove naravnost in po pravici, da nam umik enostavno ni dovoljen. Pač preveč investicij in nezadosten izkupiček.

Na isti fronti vzporedno z bojem proti terorizmu poteka tudi boj proti drogam. Izjemno neuspešno. Nesporno je Afganistan največji proizvajalec opija. Irak, ki pa to nikoli ni bil, se je po ameriški okupaciji zavihtel na drugo mesto top proizvajalcev. Paradoks, pa vendar so vzroki zanj precej enostavni in predvidljivi. Med drugim je interes ZDA, da bi genetsko spremenjene rastline prevzele vodilno vlogo v sodobnem svetovnem kmetijstvu. Ta načrt so začele zasledovati tudi v Iraku, kjer so po nastavljeni vladi dosegle, da morajo domači poljedelci uporabljati prav in samo njihova patentirana rastlinska semena, za nakup katerih pa iraški kmetje nimajo denarja, zato jih je mnogo izmed njih pričelo saditi mak. Zavaljo golega preživetja. Posel z opijem pa je v Iraku prevzela Al Kaida. In krog je znova sklenjen. Želeni konflikt v imenu miru in blaginje pa tako zagotovljen za naslednjih deset let.

Boj za delavske pravice

Še prazniki pri nas niso več tisto, kar so bili nekoč. Na primer minuli prvomajski cirkus. Še boj za delavske pravice, na katerem je utemeljen mednarodni praznik dela, se je zreduciral samo na boj za pravico do dela in pravico do plačila. Res, napredek na celi črti: namesto, da bi v našem »razvitem kapitalizmu« delavci nadgrajevali dosežene standarde, se sedaj borijo celo za najosnovnejše pravice. Za plače. Za golo preživetje. Danes in v prihodnosti. Kot da je za zmeraj pozabljeno vse tisto, kar je nekoč bilo priborjeno s trpljenjem in krvjo celih generacij ponižanih in razžaljenih!

Kdor se ničesar ne nauči iz lekcij zgodovine, je pač obsojen na to, da jih bo ponavljal. Množice razvrednotenih in izkoriščanih, ki so nedavno pri nas znova dvigale glas in transparente, bi se tega morale najbrž dobro zavedati. Namesto da bi svojo moč in odločnost demonstrirale ob sleherni priložnosti in že davno prej, so bile predolgo nedejavne in molčeče ter so tako le še pripomogle k aroganci in brezobzirnosti brezvestnih novodobnih kapitalistov oziroma delodajalcev. Ob premalokrat jasno izpričani delavski zavesti in solidarnosti delodajalcem pred delavci kajpada ni (bilo) pretirano težko (za)igrati na karto strahu. Strahu pred izgubo delovnega mesta oziroma brezposelnostjo in vsem tistim, kar ta prinaša. Jasno, vse manj odločujoči in upravljajoči ter vedno bolj izkoriščani, brezpravni in apatični ljudje so ob nenehni bojazni, da bodo izgubili še tisto malo, kar imajo, kajpada še toliko bolj dozvetni za discipliniranje. A pri nas je mogoče opaziti še marsikaj drugega. Na primer celo to, da ljudje vse bolj sprejemajo teptanje

svojega dostojanstva in najrazličnejša šikaniranja, samo zato, da bi zadržali ali imeli delo. Da so se delavci ponekod očitno že povsem spriznili s tem, da so v podjetjih vrednoteni le še kot strošek. Da so za delodajalce zdaj vredni le toliko, kolikor prispevajo k dobičku, sicer pa bore malo ali nič. Da so marsikdaj in marsikje potisnjeni na sam rob življenja, pa kljub temu ne zmorejo (kolektivnega) upora. Da običajno mirno opazujejo okoriščanje elit z dobički, ki so jih (so)ustvarjali, in da pogosto molče prenašajo nadaljnje izkoriščanje in razvrednotenje. To, da delavci niso krivi za gospodarsko krizo in da zato njenih posledic ne morejo nositi na svojih plečih, je že dolgo znano. Tudi najbolj domiselne parole na visoko dvignjenih transparentih navsezadnje ne sporočajo nič takega, kar ne bi že vedeli. Da se pri nas gremo kapitalizem 19. stoletja, da vrednota ni več delo, temveč bogastvo brez dela, da je delo vse manj povezano z ustvarjalnostjo in vse bolj z negotovostjo, ponižanji, krivicami, bojem za preživetje ... »Delu čast in oblast!« se je pri nas reklo včasih, danes na žalost velja, da se s poštenim delom marsikdo komajda še pretolče iz meseca v mesec.

Kakor koli že, medtem ko se nekaterim nostalgično kolca po dobrih starih časih, je druge prihodnosti že dolgo pošteno strah. Posledica krize pač, morda porečete. Gospodarske, finančne, krize vrednot ... Nikakršna kriza ne more biti izgovor za to, da bistvo sindikalnega prizadevanja za delavske pravice postane boj za delo in (dvig minimalne) plače. Ljudje si namreč zaslužijo veliko več od miloščine in zanesljive iztrošenosti do svoje pozne upokojitve.

Cabinda, komu je še mar?

8. januarja letos je bila reprezentanca Toga na poti v Angolo, gostiteljico afriškega nogometnega prvenstva. Moštvo Toga se je navkljub opozorilom organizatorjev, naj vse reprezentance na tekmovanje potujejo z letalom, odločilo za avtobus. Ko so prispeli v pokrajino Cabinda, ki jo od ostale Angole ločuje 60-kilometrski ozemeljski pas Konga, se je njihovo potovanje naenkrat tragično končalo ...

Anej Korsika

Avtobus nogometašev je začelo rešetati 15 strojnic upornikov, odgovorilo pa jim je 10 oboroženih pripadnikov angolskih varnostnih sil, ki so spremljali nogometaše. V več kot 30 minut trajajočem spopadu je med prvimi podlegel voznik avtobusa, umrla sta tudi pomočnik trenerja in predstavnik za odnose z javnostmi. Ranjenih je bilo 9 nogometašev in članov spremljevalne ekipe.

Rodrigues Mingas, generalni sekretar FLEC (Fronte za osvoboditev enklave Cabinda), uporniške organizacije, ki je prevzela odgovornost, je po napadu podal izjavo. »Ta napad ni bil usmerjen proti igralcem Toga, temveč proti angolskim varnostnim silam, ki so bile na čelu konvoja. Nesrečno naključje je privedlo do tega, da so bili ustreljeni tudi nogometaši. Nič nimamo proti državljanom Toga in izražamo sožalje družinam in vladi Toga. Mi se borimo za popolno osvoboditev Cabinde.«

To je kratek povzetek dogajanja z začetka leta, ki je Cabindo za nekaj trenutkov približalo očem svetovne javnosti. A tako hitro, kot so se prižgali, so medijski žarometi tudi ugasnili. Življenje v tej pokrajini, ki jo 35 let razjedajo konflikti in so zahtevali že več kot 30.000 žrtev, pa je tudi nekako steklo naprej. Do kdaj?

Ko na naslovnica ugledamo novice, kot je zgornja, so te strnjene v nekaj minut, zaznamuje jih spektakularnost, praviloma pa je vse skupaj opremljeno s prizori robotih upornikov, ki s kakšnega terenca mahajo s kalašnikovimi in se derejo nekaj nerazumljivega. Na ta način je reprodukcija stereotipov popolna, možnosti za empatijo in razumevanje ljudi pa blizu ničli. In

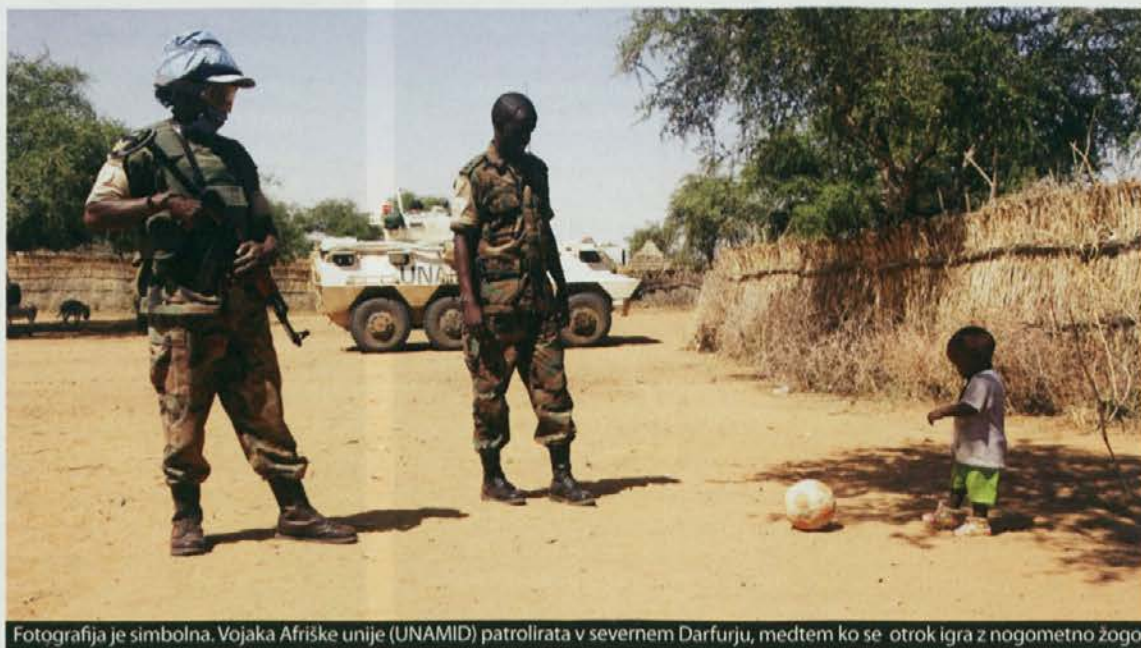
le kako bi bilo lahko drugače? Mnogi mediji danes igrajo na karto kratkih in udarnih novic, konflikti, kot je cabindski, pa imajo dolgo zgodovino in s svojo kompleksnostjo niso pretirano privlačni. Vendar predstavljajo vsakdan za dobrih 350.000 ljudi, ki živijo na območju, velikem za tretjino Slovenije.

Pomemben mejnik v moderni zgodovini Cabinde je leto 1885 in podpis pogodbe v Simulambucu, s katero je Cabinda postala protektorat Portugalske. V tej pogodbi imata Cabinda in Angola različen pravni status in obe predstavljata avtonomni in ločeni pokrajini. Zato je prav ta kolonialni dokument pravna osnova vseh bojev za neodvisnost enklave. V času portugalske kolonialne vojne (1961–1974), ko se je stara velesila na vse pretege trudila, da bi ohranila okupirane države v Afriki, se je uprla tudi FLEC. Vendar so svoj boj vršili neodvisno

od drugih skupin, ki so se borile za osvoboditev Angole. Ko je z levim vojaškim udarom naposled padla avtoritarna in militaristično nastrojena portugalska vlada, so vse bivše kolonije končno lahko zadihale zrak neodvisnosti.

1. avgusta 1975 je tako tudi Cabinda razglasila samostojnost, vendar je bila ta kratke sape. Že novembra istega leta so v enklavo vdrle sile MPLA (Ljudsko gibanje za osvoboditev Angole), ki so jih vojaško podpirali Kubanci (tudi sicer močno aktivni v osvobodilnem boju Angole). Finančno podporo MPLA pa je zagotovil Chevron, ameriški naftni gigant, ki je imel že takrat velik apetit po naftnih poljih, s katerimi je Cabinda izredno bogata. Chevron še danes ohranja ključno vlogo in ima štiri koncesije za črpanje nafte. Sonangol, angolska državna naftna družba, ki podeljuje koncesije (med njimi so seveda večinoma

zahodnjaške naftne korporacije), na dan načrpa skoraj milijon sodčkov surove nafte. To pomeni 8 milijonov dolarjev zaslužka oziroma več kot 90 odstotkov vsega bruto domačega proizvoda. Zaradi vsega naštetega in ob dejstvu, da se kar 60 odstotkov vse angolske nafte nahaja v obmorskem delu Cabinde, ni presenetljivo, da enklavo imenujejo tudi afriški Kuvajt. Cabinda je seveda zgolj ena izmed regij, ki bi jih lahko poskusili predstaviti, na svetu jih obstaja še mnogo. Krovna organizacija, ki poskuša uveljavljati interese podobnih področij, je UNPO (Organizacija za nezastopane narode in ljudstva), ki se bori za to, da bi tudi takšna gibanja dobila svoj politični glas in da se v medijih ne bi pojavljala zgolj takrat, ko se zatečejo k nasilju. Zato se velja ob prihajajočem svetovnem prvenstvu spomniti, da obstaja tudi in predvsem drugačna Afrika. Takšna, o kateri mediji ne poročajo.

Fotografija je simbolna. Vojaka Afriške unije (UNAMID) patrolirata v severnem Darfurju, medtem ko se otrok igra z nogometno žogo.

Foto: UN Photo/Olivier Chassot

Stare igre sodobnega sveta

Šah še najbolje ilustrira delovanje politike. Pri tej igri strategija in pozicija pomenita vse. Ključno je abstraktno načrtovanje, pri katerem premik figure pomeni nadaljni potek igre za vsaj tri poteze vnaprej. Pri tem je seveda nasprotniku potrebno vsiliti svojo strategijo, obenem pa prepoznati njegovo. A najprej se je na igrišču politike igri potrebno pridružiti.

Simon Rajbar

Igra za enega ...

Igranje z demokracijo je postalo popularno, prirejanje številnih na volitvah pa očitno zabavno delo dolgočasnih birokratov. Od Tajske do nekdanjih sovjetskih satelitov pa od Irana do Sudana se je razpasla nova igra, pri kateri zelo majhen del prebivalstva igra igro monopolija in šaha s preostalimi prebivalci države. To seveda velja tudi za ostale države sveta, kjer pa je glede na geografsko lokacijo oziroma izkušnost igranja moč najti bolj prefinjene oblike manipulacije. Omar Al Bašir, ki se je igri z vojaškim udarom v Sudanu priključil leta 1989, je dolgo in skrbno nastavljal ključne figure na ključna mesta. Njegovi umestitvi je sledilo dolgotrajno in mučno razme-

ščanje strategij, vezi, kontaktov, uslug in poznanstev. Vse premetene poteze so se v popolni mojstrovini realizirale šele na letošnjih šah-mat predsedniških volitvah. Od prevrata dalje se je po šahovnici proti nasprotniku premikal z ustanavljanjem in ukinjanjem raznih institucij ter vladnih teles, s čimer je skozi leta vedno več moči skonstruiral v svojih rokah. Z zaključno potezo leta 1996 mu je uspelo postati predsednik države, s spremembo strategije pa je ukanil nasprotnika. Oblikoval je namreč novo ustavo ter dovolil aktivnosti delu opozicije. Ta je zagrabila priložnost, a je v svoji mladi neizkušnosti v parlamentu hotela sprejeti zakon o možni odstavitvi predsednika. Ko je bil na potezi spet

Al Bašir, so bile pred vrati nove volitve. Ukinil je parlament ter v državi razglasil izredno stanje. Nasprotniki so se znašli v mat poziciji, Al Bašir pa je leta 2000 znova postal predsednik.

Moramo mu priznati, da je dober igralec in dobri igralci se zavedajo, da je včasih potrebno žrtvovati kakega kmeta za višje dobro. V tej igri namreč velja nenapisano pravilo, da nobena figura ni poklonjena, četudi ni zavarovana ali pa izgleda kot začetniška napaka. Njena funkcija leži v manipulaciji in hrani požrešnost nasprotnika. Al Bašir pa je mojster političnega oportunitizma ter manipulacije. Znal je manipulirati z etničnimi in religijskimi razlikami ter še posebej iz njih kontinuirano izhajajočim nasiljem, ki mu je svet bil priča v pokrajini Darfur, prizorišču najdaljše afriške civilne vojne. Leta 2005 je sicer sprejel obsežen mirovni sporazum skupnega vladanja s secesijskim jugom, ki mu je bil obljubljen tudi referendum o polni neodvisnosti leta 2011. Aprila 2010 je Omar Al Bašir kljub temu slavil na prvih večstrankarskih volitvah po 24 letih, z izjemno zavirljivim rezultatom 68 odstotkov v njegovo korist. Njegovo strategijo je že pred volitvami analizirala nevladna organizacija International Crisis Group, ki je pred samim začetkom volitev napovedala zmago starega predsednika. Manipulacije s popisom prebivalstva, registracijo volilnih upravičencev, načrtnim prirejanjem volilnih zakonov, novo razdeljenimi volilnimi okraji ter kupovanjem lojalnosti tradicionalnih plemenskih voditeljev so predstavljale jedro njegove strategije. Slednjo je uporabljal po celotnem Sudanu, še posebej pa v

pokrajini Darfur, kjer je imel proste roke in sredstva za implementacijo načrta. Prebivalstvo v Darfurju namreč predstavlja 19 odstotkov celotnega, več kot 42 milijonov velikega prebivalstva Sudana.

... ali celotno družino

Pravzaprav je Al Bašir izjemen šahist, saj igra s kar več nasprotniki hkrati. Ko je z lahkoto pometel z domačimi nasprotniki, so se igri odločili pridružiti tudi veliki mednarodni igralci. Po neuspešnih začetnih potezah, so se ZDA in EU odločile za drugačno strategijo igre. Proti Sudanu sta poostri različne ekonomske sankcije, ki so prepovedovale ali vsaj oteževale raznim državnim podjetjem poslovanje v mednarodnem prostoru, s posebnim poudarkom na naftni industriji. Sankcije so bile v veliki večini neuspešne. Al Bašir je dovolj izkušen igralec, da ve, kdaj si je treba zagotoviti pomoč pravega velikega brata. Sudan je namreč z nafto bogata država, katere naftno industrijo je po začetnih sankcijah leta 1997 razvijala s kolonialno preteklostjo neobremenjena Kitajska. V slednjo Sudan izvozi kar dve tretjini te surovine. A zahodni igralci si želijo zmage, zato so z mednarodno skupnostjo veliko časa preučevali nadaljnjo strategijo ter Al Baširja stisnili v kot. Mednarodno kazensko sodišče ga je namreč obtožilo vojnih zločinov, genocida ter zločinov proti človeštvu. A Al Bašir se še svobodno giblje med ostalimi prijateljskimi figurami na šahovnici. Medtem ko trpijo prebivalci celotnega Sudana, ne le Darfurja, pa mednarodna skupnost z Al Baširjem še vedno igra isto partijo šaha, ki ji ni videti konca.

Pravzaprav je Al Bašir izjemen šahist, saj igra s kar več nasprotniki hkrati. Ko je z lahkoto pometel z domačimi nasprotniki, so se igri odločili pridružiti tudi veliki mednarodni igralci.

Foto: UN Photo/Evan Schneider

Omar Al Bašir

Mladi in etika za novo tisočletje

Odrasli nas, mlade, nenehno opozarjajo, da na mladih svet stoji, na napake družbe, ki so se pojavljaje skozi čas in danes dosegajo vrhunec. Tudi Dalajlama, duhovni vodja Tibetancev, meni, da je pomembno motivirati mlade za spreminjanje razmer, v katerih živimo. Opozarja nas pa tudi na to: »Takšen svet, kot si ga bomo naredili, v takem svetu bomo živeli. Vse je praktično odvisno od nas in tega se moramo zavedati.«

Maja Orešnik

Mlade dandanes v šoli učijo kritičnega mišljenja, jih opozarjajo na probleme današnjega časa, jim želijo to skrb za svet, v katerem živimo, čim bolj ozavestiti. To pomeni, da nam je že dana dokaj dobra pot. A vseeno šola uči le del te poti in že tej dani poti oziroma pomoči pri našem razvoju, ki mora biti primeren za današnje kritične razmere, ne posvečamo veliko pozornosti zato, ker jo učijo v šoli. Razmišljanje mladih o šoli pa danes ne pride kaj dlje od: Naredil bom samo to, kar je treba, da dobim to oceno in nič več. Premalo vlagamo vase. Zato menim, da je prihod Dalajlame za nas, mlade, dijake, bila odlična možnost in še boljše motivacija, da začnemo o teh stvareh razmišljati poglobljeno in da seveda začnemo razmišljati tudi o drugačnih vidikih »izpopolnjevanja in popravljanja« sveta. In že samo dejstvo, da nas bo nagovoril tako velik človek, upam, da bo spodbudilo v nas željo po spremembah. V prvi vrsti po spremembi nas samih.

Kaj pa sploh zbujajo v ljudeh to veliko željo po spremembi sveta? Oviranost pri poteku našega življenja. Ovirani se počutimo zaradi gospodarske krize, ki je zadnje čase največja skrb, in tudi ovirane se počutimo zaradi podnebnih sprememb, ki vplivajo na naše okolje in na nas same, predvsem na naše razpoloženje in zdravje. Potem je še tukaj strah pred prevelikim onesnaženjem, naravnimi katastrofami, boleznimi ... To vse pomeni veliko frustracijo po naši glavni potrebi: potrebi po srečnem življenju. Lju-

dje smo nesrečni v svetu, zato si želimo njegovih sprememb. Vsem ljudem je skupno hrepenenje po srečnem življenju. Dalajlama se sprašuje, kako je možno, da smo prebivalci razvitih držav, kjer nam je omogočeno prav vse, kjer je stopnja razvoja tako visoka, še vedno tako nesrečni. Pravzaprav smo še bolj nesrečni kot tisti, ki živijo v nerazvitih državah. Zakaj smo prebivalci razvitih držav tako zaskrbljeni, nezadovoljni, zakaj čutimo

Zakaj smo prebivalci razvitih držav tako zaskrbljeni, nezadovoljni, zakaj čutimo strah in zapadamo v skrajnosti, kot je depresija? Na videz vendar vse zgleda tako lepo ... Vzrok so naše vrednote, tiste tipične vrednote razvitih držav, ki jim pravimo lastnina.

strah in zapadamo v skrajnosti, kot je depresija? Na videz vendar vse zgleda tako lepo ... Vzrok so naše vrednote, tiste tipične vrednote razvitih držav, ki jim pravimo lastnina. Vodeni smo pod vplivom močne potrebe po lastnini. Za nas pa je tudi zelo pomembna vrednota tista po neodvisnosti od drugih. Le pogledimo se, mladi, kako težimo k temu, da bi bili čim bolj samostojni, da bi se čim prej postavili na lastne noge! Dalajlama opozarja, da s tem ko se manjša odvisnost od drugih, se manjša tudi naše vrednotenje počutja in sreče drugih kot pomembno sestavino našega dobrega počutja in življenja. Z neodvisnostjo je zelo tesno povezana vrednota znanja. Težimo k temu, da bi znali. In znanje, ki si ga pridobivamo, nas dviga v prepričanje, da ga imamo toliko, da smo lahko neodvisni od drugih, privede pa lah-

ko tudi do tekmovalnosti za visoke položaje. Dalajlama opozarja na to, da znanje pomeni veliko, a ne vse, samo znanje, povezano s sočutjem in zavedanjem o potrebah drugih, je tisto pravo znanje. Sočutje je tisto stanje uma, ki je nenasilno in nikomur ne škoduje. Gre tudi za občutek globoke povezanosti z občutki drugih ljudi.

Vrnimo se k materialnim vrednotam. Vsi vemo, kako se da potrebe po materialnih dobrinah hitro

zadovoljiti. Če imamo potrebo po nečem, pač gremo to kupiti in to v nas vzbuja zadovoljstvo, ki pa je na žalost le trenutno. Vzemimo za primer to že prav grozljivo željo mladih po tem, da bi imeli dobre mobilne telefone s čim več funkcijami. Kupijo si nove mobilne telefone in jih nekaj časa nenehno vlačijo po rokah samo zato, da drugi vidijo njihov nov telefon. Čez čas pa v novem katalogu vidijo, da je na trgu nov, boljši, lepši telefon in znova začutijo močno potrebo po posedovanju novega telefona. Če ne posedujemo materialnih dobrin, nismo srečni. Zato je treba vrednote mladih preusmeriti na tiste, ki poudarjajo sočutje in dobre odnose z drugimi ljudmi in njihovo razumevanje. Tako bomo bolje delovali v skupnosti. Precej podobne težnje so težnje po uspehu, dobri službi ... Dijaki, sploh gimnazijci,

nenehno poslušamo o tem, da smo mi tisti, ki bomo nekoč zasedali pomembne položaje v družbi, ki nam bodo dali veliko možnosti za ... Nadzor ali spremembe? Predvsem nas privlači nadzor. Zakaj? Ker so v današnjem času ljudje z možnostjo nadzora tisti pomembni v družbi in so nam nekakšen vzor. Mladi se veliko premalo zavedamo, da so nam te možnosti odprte predvsem zato, da bomo lahko s svojim delovanjem spreminjali svet. In kaj nas, mlade, pri tem ovira? Ta svet, v katerem prihodnost ni gotova. Želimo si dobrega položaja, dobre službe, a kaj ko se stvari tako hitro spreminjajo, predvsem na slabše. Tako sploh več ne vemo, ali bomo službo sploh dobili. Tako je razmišljanje o spreminjanju sveta še neke daleč. Povsem razumljivo je, da nas bo najprej skrbelo za to, ali bomo lahko sploh živeli normalno življenje. Zraven pa ima še poseben vpliv naše prepričanje, da živimo v družbi, kjer moramo delovati po njenih zahtevah. In ta nesigurnost v nas same nas pelje v nesrečo in v nepripravljenost, da bi stvari popravili. Mladi, možnosti so nam odprte, dajmo jih izkoristiti!

Dalajlama še posebej opozarja na to, da se je skozi zgodovino vrstilo političnih sistemov, a se nobeden ni izkazal za dobrega. Meni, da je problem predvsem v tem, da je skrb za ljudi oz. sočutje do drugih premalo razvito. Politika naj bi si prizadevala za dobro ljudi. Pa imamo zares tak občutek? Moramo si priznati odgovornost do ljudi. To si moramo priznati tudi mladi,

sploh tisti, ki težijo po uveljavljanju na visokih položajih v družbi. Nasploh pa si moramo priznati to vsi, ker samo takrat, ko bomo sočutje razvili vsi, bomo lahko dobro delovali, pravi Dalajlama v svojem delu *Etika za novo tisočletje*. V bistvu nas opozarja na tisto čisto temeljno ravnanje, ki je osnova vsem kasnejšim ravnanjem. Primanjkljaj sočutja in zavedanja o potrebah in pravicah do sreče drugih je glavni vzrok, da svet ne deluje prav. Spremenimo vsak sebe in delujmo dobro. Sčasoma se utegne spremeniti tudi kaj več.

Naslednja vrednota, ki jo navaja Dalajlama, je dobra komunikacija. Znanje dobre komunikacije in dialoga pomeni bolj konstruktivno reševanje problemov. Šole nas na pomen komunikacije veliko opozarjajo, kar je izredno dobro. Menim, da je ta vrednota že dobro vtisnjena v nas. Lahko pa bi bilo učenja komunikacije v šolah še več. Iz komunikacije preidimo na medije. Mediji so v današnjem svetu zelo pomembni. Imajo zelo velik vpliv na življenje ljudi, na izgradnjo njihovih vrednot in na njihovo doživljanje sveta. Mediji nam nenehno strežejo s predstavami idealnega, nas dobesedno bombardirajo s predstavljanjem materialnih dobrih (reklame) kot pomembnih vrednot ... So pa mediji zelo dobri v smislu tega, saj so eno izmed najbolj učinkovitih sredstev za obveščanje in informiranje in hkrati spreminjanje mnenj, načel in seveda vrednot. Mediji so čudovita možnost za spreminjanje in izboljšanje sveta. Medije je treba v čim večji meri izkoristiti v ta namen. Izkoristimo medije za to, da spreminjamo svet. Informirajmo ljudi o možnostih za spremembe, o tem, kako lahko sami pripomorejo k temu. Dajmo jim vedeti, da je prispevek vsakega posameznika pomemben, saj lahko več majhnih korakov nekoč pomeni enako kot velik korak.

Kakšni bi torej morali biti mladi, da bi lahko spreminjali svet? Vzgoja je zelo pomembna, mi, srednješolci, smo tisto glavno obdobje, ko je na nas imela velik vpliv vzgoja staršev, že prestali. Pa vendar to ni opravičilo, da ne bi dalje vzgajali

sami sebe. Razmišljati moramo o vrednotah, jih ločiti med seboj po pomembnosti. Temeljna vrednota naj nam bo to, da smo sočutni ljudje, da imamo posluš za druge, jih razumemo. Bodimo ambiciozni, upajmo si iti v spremembe, angažirajmo se za to. Šola nas uči o tolikih poskusih sprememb, o napakah, o napredkih, smernice so nam dobesedno dane pred nos. Bodimo za to hvaležni in to uporabljajmo v svojem delovanju. Res je, da s svo-

jim delovanjem ne bomo zmanjšali učinka tople grede, ne bomo čez noč popravili finančne situacije države, ne bomo spremenili celotnega sistema države. Lahko pa na vse to opozarjamo in delamo po svojih najboljših močeh. A mislite, da slej ko prej ne bodo tudi drugi tega opazili? Ljudje smo bitja skupnosti in se med seboj zelo dobro čutimo. Ljudje čutimo, kdaj nam hoče nekdo dobro ali slabo. Bodimo mi tisti, ki ljudem hočejo dobro. Začutili

nas bodo in slej ko prej šli za nami po naši poti.

Možnost, ki smo jo mladi dobili, da smo poslušali nasvete Dalajlame, mojstra vrednot, je nekaj, kar moramo ceniti in na kar ne smemo pozabiti kar naslednji dan. Vzemimo to kot pomembno in o tem razmišljajmo. Naj bo za nas on tisti človek, ki ga bomo začutili kot dobrega in bomo šli po njegovi poti. Zato, da bodo generacije za nami hodile po naši.

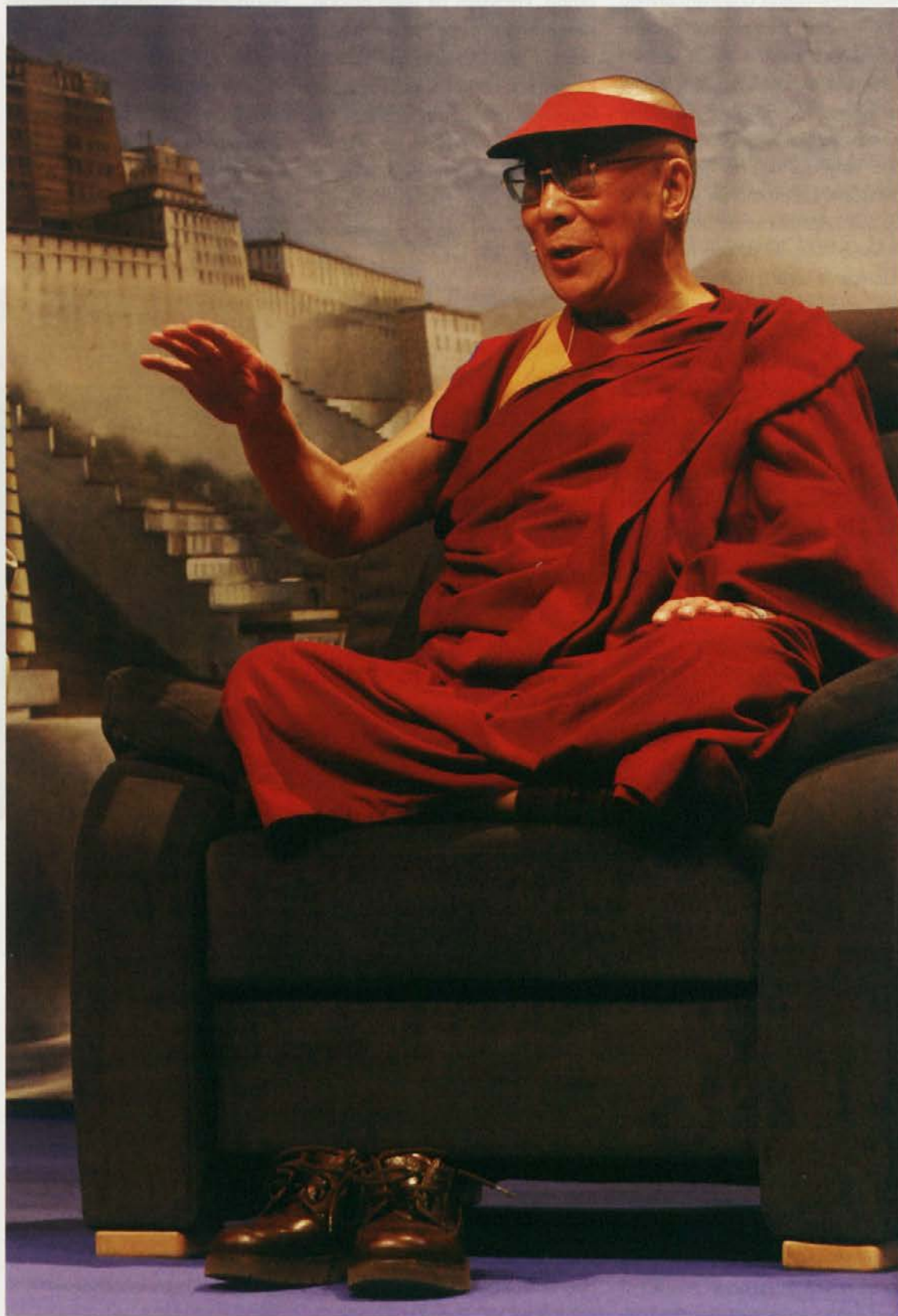

Foto: almiracovic.wordpress.com

Evropska prestolnica kulture (EPK) 2012: dva scenarija ali odgovorni, kaj boste izbrali?

Gregor Kosi

RDEČI SCENARIJ: Po praznem teku ... prazno tekovanje. Nič novega na relaciji EPK–realno. O javnem zavodu EPK v zadnjih treh mesecih nobene besedice, v začetku marca je zainteresirana javnost izvedela le imena začasnega vodstva. To v javnosti ni zavzemalo skoraj nobenih stališč v prid projektu ali presejanju slabe dediščine. Nasprotno pa je mestna uprava pripeljala svoje besedičenje in vsesplošno, že skrajno neokusno naprežanje, da bi iz vsakega najmanjšega premika ali obiska ali dogodka naredili nekakšno povezavo s projektom prestolnice kulture, do novih vrhuncev. Zdi se, da bo na koncu univerzijado in EPK povezala v skupen projekt in vžičeno ugotovila, da ima vse pred nosom – šport je tako ali tako ultimativna kultura in povrh še z dolgo tradicijo, ki sega nazaj do stare Grčije. Ko pa je govor o antiki, pa tako ali tako vse »štima«. O njenih kulturnih dosežkih nikakor ni dobro imeti pomislekov. Problem rešen, biznis zajamčen! Vse poti vodijo v uni-EPK. In grško lekcijo, ki v današnjem času najbolj nazorno ponuja paradigmo zloma in upora. Maribor–Atene!

Seveda rdeči scenarij ne pomeni, da se v 2012 ne bo dogajalo nekaj, čemur pravimo kultura. Nikakor. Krizni menedžment, oblastno reševanje časti in potreba establišmenta po spektaklu bodo gotovo nanizali marsikaj. A slaba dediščina projekta bo dobila svojo končno podobo v propadu izvirnega koncepta o povezovanju regij in krepitvi kulturnega in socialnega kapitala. 2012 bo le še eno leto, ki ga bomo preživeli. In se zraven gotovo obilno smejali.

MODRI SCENARIJ: Mestna oblast in vodstvo javnega zavoda ugotovita, da je vrag šalo že dokončno vzel in je treba postati operativen. Ugotovita, da ni treba več ničesar izumljati – za izvedbo EPK je treba le sežeti vso dosedanjo kritiko in iz nje iztisniti bi-

stveno. To pomeni na novo premisliti akterje in vsebine ter zagotoviti vključenost. Predvsem pa jasno določiti javni interes, ki ga projekt predstavlja, pomeni, nosi. Odreči se torej spektakelskemu in nekritičnemu predajanju vsakovrstnim predstavam o tem, kaj kultura je, ni ali naj bi bila, ter se jasno izreči: javni interes predstavlja nabor kompetenc, ki jih bo EPK vzpostavljala in ponudila; javni interes je predvsem odločitev za leta, ki bodo 2012 sledila.

bodo sledila. V skupnosti ni izigranih in naplahtanih, obenem pa tudi ni zaslužkarjev, blebetačev, prisklednikov in drugih parazitov. Smo le ljudje in vsebine, ki delajo mesto in družbo ter javni interes, ki nam omenjeno omogoča motriti in premišljevat. Je širok nabor informacij in konsenza, iz katerega izhajajo odločitve. Seveda obstajajo tudi nezadovoljni in nezadovoljeni, a je v vseh primerih zagotovljena transparentnost spre-

mimogrede zavaruje lastno investicijo, saj za veliko tovrstnih produkcij namenja sredstva ali pa jih bo kmalu. Podobno jasen korak k prestolnici kulture bo zakup niza jumbo plakatov, nekakšnih »EPK-vpadnic« v mesto in omogočanje izmeničnega oglaševanja akterjem, ki so zaradi takšnih ali drugačnih razlogov manj vidni ali nevidni. Še bolj jasen korak pa bo, ko se bo vsa preljubna oblast in vsi vpleteni, ki toliko zagovarjajo EPK in njegovo

Foto: Borut Wenzel

In pri tem je vključeno vse: od dogodkov do izobraževanj, od produkcij do interpretiranja. Od idej do praks. Akterji in publika so v vzajemnem odnosu, prenašajo se veščine in znanja, pogledi in sodelovanja, presežno in vsakdanje, mednarodno in lokalno. Tako po 2012 mesto ne bo mrtvi beton z izpraznjeno blagajno, ki ga bo v 2013 dokončno pokopala univerzijada, oboje pa bo v praksi pomenilo gostijo za oblastniške lobije in politične prisklednike. Nasprotno, 2012 bo pomenilo vzpostavljanje vezi, povezovanje, tisto, čemur pravimo delo za skupno, skupnost in bo svoje prave rezultate začelo kazati v letih, ki

jemanja odločitev in odgovornost vpletenih.

Kako to doseči? Nekaj predlogov. Za začetek naj največji časnik v mestu nameni več prostora kulturi in uvede redno EPK-prilogo. S tem vzpodbudi razrast predstavljanja in interpretiranja produkcije, ki že obstaja ali nastaja, jo začne poglobljeno tematizirati promovirati in razkrivati. K ustvarjanju kulturne prestolnice pritegne zainteresirane pisce, poznavalce, akterje. Podoben korak bo pomenila odločitev mestne uprave, da neprofitni kulturi nameni oglasna mesta in omogoči brezplačno oglaševanje vsebin, ki so že ves čas tukaj, ter tako

abstraktnost – od mestnih svetnic in svetnikov ter svetovalcev in svetovalcev, novinark in novinarjev, direktoric in direktorjev, rektorjev, podžupanov, župana – prikazala v prostorih žive kulture in umetnosti, v vseh teh malih galerijah, klubih, ateljejih, studiih, med ljudmi, in končno ugotovila, kaj ima pred nosom in kako malo pojma ima, kaj to je, kaj to pomeni, v kakšnih razmerah živi in kaj se da z dialogom in omogočanjem postoriti. EPK ne bo nastal iz dobrih želja, niti ne bo spočet od razsvetljenega vodstva in okretnih menedžerjev ter kulturniške elite. EPK je že ves čas tukaj ali pa ga sploh ne more biti.

Slovenija ima talent?

Sledeč posnemanju resničnostnih šovov, se je po Baru, Big Brotherju, Sanjski ženski, Kmetiji pojavil na seznamu televizijskih iger še t. i. lovec na talente. Množica ljudi, žejna prepoznavnosti, se je z upom po potrditvi prijavila na igre brez meja. Meja med človeškim dostojanstvom in instrumentom pospeševanja gledanosti določenega TV-kanala ni bila nikoli tanjša.

Almira Čatović

Resničnostni šov, kakor se imenuje forma tovrstnih TV-programov, deluje po principu senzacije in navidezno resničnih dogodkov, dialogov, ki so z montažo preoblikovani na tak način, da so vse razen resnični.

Ljudje, ki ne poznajo načina dela medijev, se pogosto ne zavedejo iluzije, ki jim je bila predstavljena, ne vedo, da se izrečene besede lahko enostavno vzamejo iz konteksta ter se obarvajo v nianse, ki popačijo ne samo izjavo, ampak tudi osebo in njen karakter. Medtem pa gledalci zaupajo dogajanju, ki ga vidijo na televiziji, in verjamejo, da so karakterji, ki jih vidijo, dejansko takšni v vsakdanjem življenju.

Posamezniki s specifičnimi osebno-stnimi lastnostmi, ki bivajo, delajo in živijo 24 ur pred kamero, so skrbno izbrani z namenom medsebojnega trenja in ustvarjanja konfliktov, s katerimi se poudarijo karakterne lastnosti, ki jih gledalci obsojajo ali v katerih se vidijo. Situacije so podvržene emotivnim izbruhom, ki jih gledalci razumejo kot senzacije, na katere tudi čakajo, saj ravno trenja med karakterji vzdržujejo gledanost.

Podobna pravila igre so v šovih iskanja talenta, le da je celotna oblika osredotočena na talent in ne toliko na karakterne lastnosti kandidata, emotivno trenje pa se izraža v obliki posmeha.

Kaj je resnično na televiziji?

Zanimivo, da ljudje verjamemo in dojemamo kot resnico to, kar vidimo in slišimo v medijih, še posebej na televiziji. Nekritično dojetje zrežiranih dogodkov in izbora točno določenih kandidatov, ki so vse prej kot naključni, omogoča naivno povečevanje besede resnično in spregledanje besede šov, ki je v kombinaciji z »resničnim« absurdna. Ta besedna zveza le

zveni senzacionalno. In to je tudi vse. Pa vendar gledalci dojemajo resničnostne šove kot resnične ter »tako v resnici tudi je«. Kako v resnici tudi ni, omenjam kot zanimivost tri medijske dogodke.

Prvi primer sega v davno leto 1938, ko je bila po radiu predvajana zgodba Vojna svetov, ki pripoveduje o invaziji marsovcev. Orson Welles je po radiu predvajal dramatisirano radijsko predredbo v obliki fiktivne reportaže, ter pri tem so dogajanje iz Anglije prenesli v New Jersey. Igra je bila tako prepričljiva, da so mnogi poslušalci

Resničnostni šov, ki išče in prikazuje talente, hkrati pa iz rokava vleče posameznike, ki jih uporablja kot klovne, da zabavajo tiste, ki se ob tem naslanjajo. Posmehovanje; v imenu večje gledanosti.

verjeli, da planet napadajo neznana bitja iz vesolja. Naslednjega dne so časopisi poročali o preplahu, kaosu ter množični paniki, ki naj bi jo bila radijska igra sprožila v javnosti ter pri tem imela za posledice nekaj ranjenih ljudi ter smrt nekega poslušalca, ki ga je od razburjenja zadela kap.

Kot drugi primer navajam člane češke umetniške skupine Zthoven, ki so leta 2008 vdrli v sistem češke nacionalne televizije in v času vremenske napovedi prikazali nuklearno eksplozijo v čeških gorah, ki pa se za zdaj še ni zgodila. Sledila je množična panika in preplah ljudi, ki so videno na televiziji dojemali kot resnično.

Kot tretjo zanimivost navajam venezuelsko telenovelo Kasandro, ki je v začetku 90-ih obkrožila 128 držav, med drugimi tudi Srbijo. Ko so v eni od epizod junakinjo Kasandro zaprli z obtožbo umora, so bili prebivalci srbske vasice Kučevo tako sprovocirani, da so podpisali peticijo, ki je štela približno 200 podpisov, in jo poslali predsedniku Venezuele ter od njega

zahtevali, da osvobodi nedolžno Kasandro. Prav tako so v tej isti vasi organizirali javni protest pod sloganom »Vemo, kdo je morilec, Kasandra ni kriva«.

Kdo se igra črnega Petra?

Še preden je bila oddaja predvajana, je potekala avdijacija zbiranja kandidatov po mnogih mestih v Sloveniji. In že takrat je bilo mogoče na številnih forumih, blogih, v kavarniških pogovorih zaslediti pričakovanje norčevanja iz kandidatov ter nekakšne zlobne privoščljivosti v obliki naslade ob tem. Resničnostni šov, ki išče in prikazuje

talente, hkrati pa iz rokava vleče posameznike, ki jih uporablja kot klovne, da zabavajo tiste, ki se ob tem naslanjajo. Posmehovanje; v imenu večje gledanosti. Posmehovanje, ki je naredilo šov.

Pa vendar to ni oviralo tekmovalcev, da ne bi predstavili svojega talenta. Denarna nagrada je verjetno pospeševalec, ni pa edini razlog za prijavo. V pogovoru so kandidati izrazili svoje motive in želje, ki so si bili med seboj tako podobni, kakor da bi bile želje ene osebe. Zveneli so kakor Pepelka, ki čaka na princa, ki jih bo videl in prepoznal njihov talent ter jim ponudil oder, snemanje plošče in prostor, kjer se lahko izrazijo. V tej pravljici pozabljajo, da je vse samo predstava, vključno z njimi. Postajajo prepoznane muhe enodnevnice, ki z naslednjo sezono zbledijo in padejo v pozabo. Šov, ki išče talente, zlorablja ljudi v imenu šova samega, ti pa to isto dogajanje vidijo kot priložnost za oživetev skritih otroških sanj ali doživetih 15 minut pozornosti.

In ker je zvezda lahko le ena, je tukaj tudi žirija, ki določa kdo je »the one«. Tako je mnenje treh ljudi brez nekakšne večje strokovne podlage postalo strokovno mnenje, in še posebej otroci verjamejo, da je res tako. Kdo sploh lahko ocenjuje, kdo ima talent in kdo ga nima, kako to, da je lahko strokovna žirija nestrpna, homofobična in pri tem vseeno žirija, in kako lahko govorimo o strokovni žiriji, ki naj bi prepoznala talent, tudi na področju, za katerega sami člani žirije pravijo, da se nanj ne spoznajo, kot npr. ples? Torej o kakšni žiriji je govor?

Hkrati se sprašujem, kdo spremlja resničnostne šove, kdo jih gleda in zakaj. Tako sem ugotovila, da obstajajo ljudje, ki so na nekakšni stopnji odvisnosti od skoraj vseh resničnostnih šovov, vendar se to bolj nanaša na tuje, predvsem nemške televizijske mreže. Nadaljnja delitev obsega ljudi, ki spremljajo le takšne šove, kjer se iščejo talenti, kjer zvezde plešejo ali pojejo ter se s talenti dokazujejo. V nekakšno posebno skupino spadajo pa tisti, ki gledajo tovrstne šove, da se naslanjajo v norčevanju. Pri tej ciljni skupini je Jerry Springer dosegel največji domet.

Zakaj tovrstni šovi dosegajo gledanost, je verjetno identično vprašanje, zakaj ljudje potrebujemo kruha in iger. Zelo enostavno je pokazati, kako prazna življenja lahko živimo, ter da zato obstajajo tovrstni šovi, medtem ko ima verjetno vsak izmed nas delček užitka v svetu, ki ga lahko imenujemo površinsko prazni svet; za nekoga ta zajema resničnostni šov, za drugega gledanje romantičnih komedij, za tretjega branje stripov. Pa vendar se sprašujem, koliko se takrat zavedamo, da takrat uživamo le v svetu iger, v svetu predstav.

Smo Slovenci obremenjeni s predsodki?

Ko se spoprijemamo z gospodarsko krizo, rastjo brezposelnosti in velikim nezadovoljstvom od mlajših (študentsko delo) do najstarejših (pokojnine), velikokrat zaidemo tudi v osebno krizo. Ta večkrat vpliva na naše poglede do drugih. Ti morda niso vedno vseč vsakomur, vsekakor pa so odraz našega pogleda na družbeno situacijo, v kateri smo se znašli.

Mag. Bojan Macuh, foto Daša Purgaj

Predsodek je vrsta stališč do socialnih skupin, ki niso utemeljena, a jih spremljajo močna čustva in odpor proti spremembam. Navadno so negativno čustveno naravnani (sovražstvo, zaničevanje, strah) in imajo negativne vrednostne ocene. Predvsem zadnji dogodki na Filozofski fakulteti v Ljubljani potrjujejo, da nestrpnosti svoje predsodke do drugačnih izražajo povsod. Doslej še brez sankcij, kar je najbolj skrb zbujačoče. V nadaljevanju se bom opredelil do najbolj razširjenih predsodkov in jih skušal

povezati z narodnostjo, raso, spolom, starostjo in vero.

Največkrat ljudje izražamo nezadovoljstvo nad drugimi, drugače mislečimi, kadar se počutimo ogrožene. Morda so zaradi tega etnični predsodki tisti, ki nakazujejo sovražnost do drugih narodnostnih skupin. Velikokrat jih imamo za konkurenčne (Romi, delavci iz držav nekdanje skupne države, študentje tujci ...), čeprav se ne zavedamo, da so med njimi prvi tisti, ki imajo z zakonom zagotovljene vse pravice, drugi največkrat opr-

vljajo delo, za katero mi nočemo poprijeti, tretji pa so se prišli le izobraževati v korist okolja, iz katerega prihajajo. Pa se največkrat zgodi, da jih ne razumemo. Ker so neuki, s prizvokom nedelovnih ljudi in morda, kot zadnji, celo s privilegiji, ki nam niso dani.

Rasni predsodki so pri nas manj prisotni, saj se ti največkrat kažejo v sovražstvu večinske skupnosti nad manjšino. Morda bi tudi v ta okvir lahko dali romsko skupnost, saj smo v preteklih letih bili priča agresivnosti Romov in obrambi

»Neromov«, pa tudi obratno. Zadnji smo se že začeli spraševati, ali smo v nekaterih primerih (Strojarni ipd.) celo prešli v manjšino, vsaj glede pravic in dolžnosti, ki jih imamo. Se izobražujemo, delamo, plačujemo davke, a smo za vse, kar napak naredimo, sankcionirani. Smo v teh in podobnih primerih resnično enakovredni? Vsekakor pa si zaslužimo tako prvi kot drugi enakovrednost pred zakonom. Pa jo res imamo?

O odnosu moških do žensk sem že veliko pisal. Še vedno sem mnenja,

Tuji študentje

Zaslужeni počitek

da so spolni predsodki tisti, ki se najpogosteje kažejo v pojmovanju in obravnavanju žensk kot manjvrednih v primerjavi z moškimi. Posegati v primitivna, nekultivirana okolja ne bi bilo smiselno, saj živimo v civilizirani družbi, ki pa se velikokrat obnaša necivilizirano. Mislim na nasilje moških nad ženskami (ekonomsko, psihično, fizično, spolno). Še vedno je namreč neprimerljivo več nasilja moških nad ženskami kot obratno. Tukaj dobiva posebno mesto tudi mobing. Na delovnem mestu, zadnje čase pa je vedno bolj prisoten tudi v zakonski zvezi. Vse to se dogaja, ker tudi naša družba še vedno ni dovolj dosledna pri nadzoru pravilnika o nadlegovanju na delovnem mestu (da o nasilju »med štirimi stenami« niti ne govorim), še manj pa nad kaznimi, ki naj bi jih dobili nasilneži za svoja dejanja. Zaradi veliko nerešenih primerov se žrtve tudi ne odločajo za prijavo nasilnežev. Ti pa lahko zato »samovoljno in brez skrbi« izvajajo teror nad ne-

družbe. Kot na drugi strani mlajši. Vmesna generacija namreč ugotavlja, da postaja »skrb za oboje« zelo obremenjujoča. Vse pa je v povezavi s krizo, v kateri se nahajamo. Starejši so pogosto porinjani na stran. Nemočni, socialno ogroženi so odrinjeni na rob družbe, za katero pomenijo breme. Podaljševanje let delovne dobe, vedno starejša populacija in splošno nezadovoljstvo kažejo na trend predsodkov do starejših, kar bi morali sprejeti kot alarm, da je v naši družbi, ki velikokrat rada poudarja, kako socialna država smo, nekaj zelo narobe. V uvodu se dotaknem marginalnih skupin. Tudi te postajajo vedno bolj ogrožene (gejevske in lezbične skupnosti, hendikepirani, duševno prizadeti, okuženi z različnimi boleznimi). »Civilizirani skrajneži« imajo občutek, da so vrvev v našo sodobno družbo. Pri tem pa pozabljajo, da četudi smo si še tako različni, imamo vsi enake pravice. Te se ne smejo nikomur kratiti, še manj pa imajo samovoljni eksekutorji

Dogodki, ki so se namreč zgodili prvič na omenjeni fakulteti, se ne bi smeli nikoli več ponoviti. Očitno so med nasilneži tudi takšni, ki »se jim daje potuha« v organih, ki bi morali ščititi vse nas, ne pa njih.

močnimi. Ne samo ženskami, tudi otroki in starejšimi. Muslimanska vera zaradi svoji ekstremnih pripadnikov (islamskih skrajnežev) postaja tarča verskih predsodkov v nemuslimanskem delu sveta in tudi med muslimani. Ljudje namreč ne merimo zgolj po dobrem, temveč po tem, kaj in kako kdo dela slabo. Tukaj nastajajo razhajanja tudi pri enakovrednosti verskih skupnosti v Sloveniji. Po zadnjih podatkih jih imamo štiriintrideset. Nikakor niso primerljive med seboj (število vernikov), vsekakor pa bi vse morale imeti zagotovljene bolj ali manj enake možnosti za delovanje. Vemo, da ni tako. Kdo prevladuje in zakaj le na dolgo in široko govorimo. Vsekakor so velikokrat kršene pravice do veroizpovedi.

Med spolnimi predsodki sem omenjal tudi odnos do starejših v naši družbi. Morda bi jih moral umestiti v predsodke do starejših. Postajajo namreč pojmovani kot relativno nepotrebni in nemočni člani naše

(obritoglavci in druge nazadnjaške skupine) pravico, da jih ogrožajo in nad njimi izvajajo nasilje. Menim, da pravosodni organi s policijo na tem področju padajo na izpitu. Dogodki, ki so se namreč zgodili prvič na omenjeni fakulteti, se ne bi smeli nikoli več ponoviti. Očitno so med nasilneži tudi takšni, ki »se jim daje potuha« v organih, ki bi morali ščititi vse nas, ne pa njih.

Torej. Slovenci zavračamo predsodke in smo kritični do vsakogar, ki ni za enakopravnost in človeške odnose med ljudmi? Glede na to, da smo zelo human narod, ki ob nesreči drugih vedno sočutno priskoči na pomoč, menim, da s predsodki še vedno nismo razčistili. Še vedno se dogajajo ekscesi, ki sramotijo našo družbo. Je to vprašanje socializacije človeka od rane mladosti naprej? V vzgojno-izobraževanih procesih od vrtca do ...? Vsi bi se, zaradi napak, ki se dogajajo, lahko vprašali, ali smo opravili svojo vlogo, kot se od človeka pričakuje.

Ne, tokratna kolumna ne bo govorila o dopustu. Raje bom nekaj besed namenil napovedanim sindikalnim protestom in opozorilnim stavkam za ohranitev pokojnin. Le upam lahko, da ne bom s takšnim početjem prekršil kakšnega tajnega dogovora med sindikati in študentskimi organizacijami.

Zdi se namreč, da zagovorniki in varuhi socialnih pravic vse pogosteje sklepajo koalicije, ki so bolj ideološke kot vsebinske narave. Težko je drugače razumeti, zakaj bi nasprotovali predlogom, ki koristijo ljudem, katere zastopajo. Argumenti proti pokojninski in zdravstveni reformi ter reformi dela se tako pogosto zdijo za lase privlečeni. Najglasnejši je gotovo sindikalni strah pred višanjem upokojitvene starosti. Ob predlogu vlade tako poslušamo različne sindikaliste, ki poudarjajo dvoje; da delavec ne more delati 45 let in da starejši delavci odžirajo delo mladim, ki so brezposelni. Pri uporabi zadnjega argumenta bi sindikalnim vodjem predlagal določeno mero previdnosti, saj tudi sami niso med najmlajšimi. Bolj neprijazen opazovalec bi lahko celo pripomnil, da s to razpravo izgublajo teren pri zagovarjanju pravice do zaščite starejših delavcev pred prekinitvijo delovnega razmerja.

Pri argumentu proti daljšanju delovne dobe in s tem višje upokojitvene starosti pa tiči vrag v podrobnostih. Sindikati so seveda v duhu tihe koalicije s študentskimi organizacijami izpustili podatek, da že v tem trenutku krepko več kot četrtina mladine študira na visokošolskih zavodih in da se ta delež nenehno večča. Zaradi borbe za veliko delo in proti malemu delu so izpustili tudi dejstvo, da je povprečna doba študija okrog 7 let. Kar

pomeni, da bo vedno večji delež populacije začel delati šele pri 25 letih. Še zanimivejše postanejo te številke, ko jih človek primerja z razmerji med sektorji gospodarstva v Sloveniji; to govori v prid ideji, da bo v Sloveniji vse manj težke industrije. Če ne verjamete meni, vprašajte delavce, ki so že izgubili delo v industrijskih podjetjih, ki so zaradi cenejše delovne sile svojo proizvodnjo preselila na vzhod.

Bolj kot argumenti proti so pomembni argumenti za pokojninsko reformo. Stanje je namreč takšno, da pokojninski blagajni močno primanjkuje denarja. Morda še ne danes, tako kot zdravstveni, ampak v bližnji prihodnosti bo v hudi izgubi. Delavec bo namreč vse manj in upokojencev vse več. Naj na tem mestu navedem podatek, da je v Sloveniji približno 17 odstotkov ljudi starejših od 65 let in trend je v naraščanju. Če vemo, da se trenutne pokojnine financirajo iz prispevkov trenutno zaposlenih, postane kmalu jasno, da bo treba bodisi povečati število delavcev ali podaljšati delovno dobo. Ker nič ne kaže, da bomo Slovenci v kratkem povečali rodnost, in ker smo narod, »skeptičen« do tujcev, ki delajo pri nas, ostane samo še ena rešitev. Vse drugo so po zakonih matematike samo lepotni popravki, vključno z dajatvami od priložnostnih in malih del. Tega bi se morali zavedati sindikati in vlada.

A izvor vseh težav je, da se Slovenci pogosto zavemo težav, ko je že prepozno. Morda je to povezano z grško tradicijo Evrope. Naši vladi zato pri izvedbi reform želim veliko preudarnosti ob predlogih delodajalcev in veliko odločnosti ob zahtevah sindikatov, da ne bi šli preveč po stopinjah Grčije.

Oživeti balkanske oziroma kaos igre

Ideja o skupni nogometni ligi na prostorih bivše Jugoslavije nima perspektive, ker Uefa ne podpira regionalnih tekmovanj. Za koga bi potem še igrali?

Milan Lazarević

Zaključni turnir jadranske košarkarske lige v Zagrebu je ponudil spektakel in vse, kar spada na prostor bivše skupne države. Razburjljiva končnica, pritožba zaradi neregularnih pogojev v končnici finala, obtoževanja in kot »posladek« še pretep med privrženci Partizana ter domačini. Košarkarska liga je preživela deveto sezono, še vedno pa se bodo kresala mnenja o njeni smotnosti.

Vrtičkarstvo, ki je nastalo po brutalnem razpadu velike Socialistične federativne republike Jugoslavije, je športna društva postavilo na trdna tla. Ustanovile so se nove lige, naenkrat so tretjeligaški športniki postali prvoligaški, enako velja za trenerje in celo sodnike. Razpad Jugoslavije je vplival na razvoj kolektivnih športov. Športno nastrojene republike je razpad postavil v nov položaj, ki je bil za tedanje razmere skoraj nepojmljiv – enim blokada, drugim možnost uveljavitve. A čez

nekaj let, kar desetletje po osamosvojitveni vojni, je prišla streznitev. Trg posameznih držav je postal majhen, klubi so zašli v težave. Prvi, ki so dojeli, da je treba bivše skupne republike združiti, so bili podjetni košarkarji. Bile so težave, saj so se v prvi sezoni leta 2001 pomerili Črnogorci (Budučnost) in hrvaški klubi. Na Črnogorce je takrat v Zadru letelo celo kamenje. Košarka je v tem trenutku z idejo o oživitvi skupne lige naletela na ugodna tla. Fiba ni bila več zmožna zdržati pritiska zasebnih lastnikov bogatih klubov, kar je za resno evropsko nogometno zvezo nesprejemljivo. Košarkarska zgodba je utrla pot novim izzivom, združenje Uleb, ki obvladuje evropsko klubsko košarkarsko sceno, je podjetju Sidro, kjer

Športno nastrojene republike je razpad postavil v nov položaj, ki je bil za tedanje razmere skoraj nepojmljiv – enim blokada, drugim možnost uveljavitve. A čez nekaj let, kar desetletje po osamosvojitveni vojni, je prišla streznitev.

so ustanovitelji klubi iz bivše skupne države, razen Srbije, ter nekaj posameznikov, ki jim je razkol med športnimi načeli in zasebništvom zelo koristilo.

A tudi skupna liga košarkarskim klubom ne prinaša nekega dobička. Edina sreča je preboj v evropska tekmovanja. Nostalgija za močnimi ligami na prostoru bivše države je zelo močna. Toda treba je biti realen. Še enkrat se je treba spomniti košarke. Partizan pri svojih uradno prijavljenih treh milijonih evrov ima blokiran račun, Crvena zvezda je obelodanila 12 milijonov evrov visok dolg, Cibona milijon manj, čeprav ga je revizija zmanjšala na osem. Zadar dolguje 5,5 milijona, pri Olimpiji po odstopu predsednika Dušana Mitiča nihče ne ve, s ko-

liko denarja slovenska košarkarska institucija operira. Tudi trener Jure Zdovc ne ve, s kom bo zaključil sezono. Igralci naj bi najeli odvetnika za skupno tožbo. Toda koga naj tožijo?

Vsem je v spominu nikoli odigrana nogometna tekma med Dinamom in Crveno zvezdo leta 1990. Pretep navijačev, nesposobnost tedanjih miličnikov in druge »pomankljivosti« so naznanile razpad države. Tudi slovenski referendum, po katerem je pokojni Jože Pučnik dejal, da Jugoslavije ni več, je bil zgolj lokalni rezultat. Vendar začel se je razpad 20-milijonske države, ki je bila, če gledamo športno, zelo uspešna.

Dvajset let po velikem referendumu bi nogometaši verjetno bili za to različico, vendar bi zmagovalci te lige moral nekam napredovati, vsaj v tretji krog kvalifikacij za igro prvakov. Ker Uefa ne priznava regionalnih lig in tovrstnih združenj, je težko pričakovati, da bi Partizan, Olimpija, Hajduk, Dinamo ali celo Velež oziroma Rijeka stopili skupaj v obdobje nostalgije, zakopali bojne sekire in igrali v duhu fair-playja. Takšno ligo zadolženih klubov, kot jo imajo podobno tudi košarkarji, lahko reši le veliki nogometni zanesenjak. Ta bi predsednika Uefa Michela Planitina prepričal, da je čas za regionalne lige. Edina rešitev skupnih lig pa je, da se zmagovalci nekam uvrsti, vsaj v tretji krog kvalifikacij z ligo prvakov. Le tako bi regionalna nogometna liga upravičila svoj obstoj. Balkan je zelo privlačen, vanj silijo tudi Slovenijo, čeprav je prva hotela pobegniti iz tega kotla. Toda biznis ustvarja nova področja. Košarkarska liga, dokler bo imela podporo pri združenju Uleb, bo imela to zgodbo.

Na Balkanu je večkrat zelo vroče.

Ko um prevažamo po vesolju

Znanstveno fantastiko poznamo vsi. Prav tako vsi poznamo znanstveno fantastiko, ki že s svojim žanrom kot da prinaša nekaj več. Najbrž se je začelo z vesoljskimi ladjami in bitji z drugih planetov, ampak končalo (se je res?) se je pri odkrivanju resnice. Seveda smo naivni, če resnično tako mislimo, ampak danes najdemo kar nekaj primerov, v katerih poskušajo avtorji skozi film odgovoriti na nekatera vprašanja.

Aljaž Selinšek

Eden izmed takšnih filmov je tudi *Cargo*, kjer bosta avtorja poskušala najti odgovor na vprašanje naše bitnosti kot take. Švicarska znanstveno fantastična noviteta v sebi nosi vse značilnosti sci-fi žanra, ki so podkrepljene z resnično sapo jemajočimi prizori vesolja in vsega, kar k njemu sodi. Piše se leto 2267 in Zemlja je vse bližje destruktiji in pogubi. Motiv, ki je, kot kaže, zadnje čase vse bolj privlačen, najbrž še posebej v filmski industriji, torej tudi tukaj predstavlja nekakšno izhodišče zgodbe, ki bo zaobjela vprašanje človeške percepcije in obstoja. Kaj naj oziroma bi človeštvo storilo v takšnem primeru? Vsekakor poskušalo poiskati planet s podobnimi karakteristikami, kot jih ima Zemlja, in tam poskušalo naseliti propadajočo človeško civilizacijo. Tako je tudi v filmu. Namreč nekje v našem sončnem sistemu se nahaja planet, imenovan Rhea, ki s svojimi podobnostmi posamezniku lahko nudi življenje, podobno zemeljskemu. Edini problem je, da je slednji precej oddaljen in drag. Posameznik na »propadajoči« Zemlji torej ne bi imel dovolj denarja za tovrstno ugodje. Med njih spada tudi Laura Portmann (Anna-Katharina Schwabroh), ki skuša denar zbrati s pomočjo dela, ko se kot zdravnica vkrca na Kassandra, ladjo, ki potuje na oddaljeno vesoljsko postajo. Edini motiv na osem let trajajočem potovanju do postaje ji predstavlja srečanje s sestro, ki je »imela srečo« in že živi na planetu Rhea. Kot je v navadi na vesoljskih potovanjih, ki povečini trajajo več

let, večina posadke potovanje preživi v virtualni hibernaciji. Tako da ni nič čudnega, da se Laura znajde sama na veliki ladji, kjer nam zraven barvitih kadrov za ljubitelje znanstvene fantastike postreže tudi s skrivnostjo bojda nečesa živega na ladji. Laura ni popolnoma sama, kajti ladjo pred teroristi, ki nosijo skrivnostno sporočilo, da Rhea ne obstaja, varuje tudi varnostnik Samuel Decker (Martin Rapold). Kakorkoli, Laura v prepričanju, da je pri tem razsodna in utemeljena, iz virtualne hibernacije zbudi poveljnika ladje, kapitana Lacroixa (Pierre Semmler), s katerim in kasneje preostalo posadko začnejo raziskovati skrivnostne glasove, torej »tisto živo«. Sprva so preostali člani posadke prepričani, da Lauro preganjata le izrazita domišljija in

strah, ampak navsezadnje uvidijo resničnost njenih domnev. Slednje je jasno po odhodu do tovrstnega predela ladje, ko je poveljnik ladje na nerazumljiv način umorjen. Ampak bistveno pri tem odhodu je, da Laura ugotovi, da ladja ne prevažata tehničnega materiala za popravilo postaje, do katere potuje, ampak da prevažata ljudi. Tako se dokončno potrdijo naše domneve, da Rhea ne obstaja oziroma da obstaja le v naših umih. Tovor ljudi namreč virtualno živi na planetu, naloga ladje pa tako ostane le ta, da tovor prevažata po vesolju, dokler si Zemlja ne bo opomogla, da se bodo ti ljudje lahko ponovno naselili nanjo. Res je, da sporočilo nima globljega pomena oziroma da ne predstavlja ničesar posebnega v poplavi znanstveno fantastičnih virtualnih do-

življanj na filmskih platnih, ampak lahko kot zanimivost izpostavimo vprašanje percepcije kot takšne. Na tem delu se bomo izognili ponovni analizi percepcije kot takšne, izpostavimo pa vendarle lahko njeno pogojenost z ničemer drugim kot nami. Torej, ni enako resnična v primeru »spečega potnika«, ki živi na planetu Rhea, kot v primeru Laure Portmann, ki tavajoča po vesoljski ladji skuša odgovoriti na vprašanje skrivnostnega tovora? Film, ki je bil posnet z relativno nizkim proračunom za znanstveno fantastičen film in znaša 4,8 milijona ameriških dolarjev, je prvenec režiserjev Ivana Englerja in Ralpa Ettera. V Evropi sta z njim požela neverjeten uspeh, v Ameriki pa so ga premierno predstavili leta 2010 na filmskem festivalu *South by Southwest*.

Tovarna talentov

V začetku aprila je umrl Malcolm McLaren. Odšel je (še en) mož, ki je s svojim delom, pristopi in produkti zaznamoval zadnjih štirideset let in pustil pomemben pečat na nadaljnji usodi popularne kulture, vse do današnjih dni in še naprej. V zgodovini popularne kulture ostaja zapisan kot rokenrol prevarant. S praktičnimi lekcijami je pokazal generacijam za sabo, kako se dela in kaj sploh je kulturni menedžment. Danes se učijo po šolah, kako narediti zvezdo, kako odkriti talent in ga posredovati v javnost in na trg, kako se trguje s kulturo. Malcolm McLaren pa je sodil med tiste, ki so vse to udeležili v življenju, tukaj in zdaj. Do zadnjih dni je bil aktiven, oster, jezikan in hkrati poln sle po drugačnosti, krušenju stereotipov in kršenju pravil. Tudi po smrti se krešejo mnenja o njegovem pomenu in manipulacijah, med katerimi je podtaknjena bomba po imenu Sex Pistols najbolj(e) počila, vendar pa se vsi strinjajo, da so vsi njegovi projekti, pred in po Sex Pistols, bili diverzantski poslovni eksperimenti, polni premisleka in spontanosti, testiranja in igranja, preračunljivosti in drznosti.

Sredi sedemdestih let je na ulicah Londona poiskal fante iz proletarskih, razdrtih družin, izkoristil njihovo mladostniško naivnost in ulično nabritost ter naredil kapital iz subkulture mladih, ki jo je sooblikoval. S sodelavko Vivien Westwood je v trgovinici Sex na ulici King's Road v Londonu izdelal in izpilil punkovski videz, ki ga je poslal v svet z domišljenim in insceniranim ekscesom Sex Pistols. Šlo je za kos ulične, mestne kulture mladih, ki se je kot množičen pojav novovalovskih in

punkovskih skupin subverzivno razbohotila po vseh koncih sveta.

Spolne pištole ostajajo njegov najodmevnejši in tudi eden usodnejših trenutkov in dogodkov v moderni kulturni zgodovini. Škrbasti irski mulec Johnny Rotten alias Lydon se je z nadaljnjo solistično ustvarjalno potjo izkazal za talentiranega, saj je s postpunkovsko skupino Public Image Ltd. (PiL) še drugič dodobra pretresel glasbene tokove. Sid Vicious se je zapisal med ikone rokenrola, medtem ko je dvajset let kasneje Lydon s Stevom Jonesom, Paulom Cookom in Glenom Matlockom oživil pištolaro legendo (in to zgolj zaradi denarja, vrnili so se poravnati stare račune!). McLarenovemu konstrukt, ki mu je režiser Julien Temple postavil spomenik leta 1980 z mokumentarcem o izmišljeni veliki rokenrol prevari (The Great Rock'n'Roll Swindle), so dvajset let kasneje odgovorili originalni člani Sex Pistols z dokumentarcem The Filth and The Fury v režiji istega režiserja. Temple se je tako pokesal za svoje sodelovanje z manipulatorjem in provokatorjem McLarnom.

Umril je še en iskalec in kreator talentov. Znal je izkoristiti zadirčnost fantov iz Sex Pistols in ulične bande, ki se je zb(i)rala okoli njega. Po njih je posredoval svoje modne domislice v svet. Sex Pistols so premaknili meje v rockovski glasbi, vendar je imel McLaren zelo pomembno vlogo pri tem. Našel je obraze s karakterjem, držo in izvirnostjo, ne pa zgolj lutke. Tudi v nadaljevanju je iskal pravo formulo uspeha pri iskanju in posredovanju talentov. Ta ostaja še danes ista – gre za ukano in nič več!

BANDITI

Society Love Songs

Multi Records, 2010

Pravoverni punk rockovska skupina s pridihom Kalifornije in Skandinavije globalno nadaljuje tradicijo idrijskega punka. Kuzle in Šund so ji več kot starši, Zablujena generacija pa njeni starejši bratje. V petih letih je s kopico preudarnih parafraziranj izpilila speven in tekoč punk rock, ki je po prodornosti na ravni dobrih starih Green Day in Rancid. Banditi ne oklevajo in premišljeno žagajo.

BILLYSI

Bite Me

Dallas, 2010

S ploščo, na kateri prevladujejo pesmi v angleščini, se naša skupina Billysi obrača v »svet«, kamor potuje z všečnim sredinskim popom, s poudarkom na rocku. V žepu ima ostrejše, nabrite pesmi, ki pa jih zanaša k baladnemu soliranju. Šola sladkega metala in dobrega starega rocka strelja predvidljive in preverjene formule, ki jih polaga v uho dekliški vokal. Koketira s poslušalcem in pozabi na jezo.

CRAZED FARMERS

Far Ma

Založba Radia Študent, 2009

Pobezljani farmerji so udarili še globlje k svobodi. Ne ozirajo se naokoli. Prepoznaven garažni rockovski naboj veliko bolje in razsodno pletejo na ploščah kot v živo, kjer so vedno na robu. S tretjo so posebej iz naših logov tvorno prebrodili kadrovske spremembe in z novima frontmanoma niso odstopili od ponorelega pletenja ne(ra)združljivega. Od folka do hard cora, od free jazza do rokenrola.

T – SET

T – Set

Dallas, 2009

Staroborci ljubljanskega rapa so naredili »piko na i« v svoji kariери z objavo prvenco, ki so ga spolirali s sivo eminenco, Iztokom Turkom. Po šolskem kopitu družno mlatijo ulične, borbene, gangovske, uživaške, angažirane, spogledljive in opojne rime iz svojega geta. Enkrat zaljubljeni, drugič jezni in odločni, pa jezikavi, brbljavi in bahaški so kot junaki iz stereotipnega hip hop filma. Preveč ganje!

Ljubljana je 23. aprila letos postala svetovna prestolnica knjige in eden večjih projektov, ki poteka v tem okviru je projekt *Knjiga za vsakogar*. Z njim se želi opozoriti predvsem na problematiko dostopnosti knjig. S tem namenom sta Mestna občina Ljubljana in Javna agencija za knjigo Republike Slovenije podprli izdajo 21 knjig z enotno ceno 3 € v nakladi 8000 izvodov, ki je za naše razmere zelo velika. Zastopane so raznolike literarne zvrsti ter izvrstni domači in tuji avtorji.

Učna ura ustvarjalnega pisanja

Michal Viewegh

Študentska založba 2010

Izjemno priljubljeni češki pisatelj Michal Viewegh (1962) je našim bralcem najbolj poznan z deli *Letoviščarji*, *Čudoviti pasji časi*, *Roman za ženske* in *Roman za moške*. V času projekta Svetovna prestolnica knjige bo pisatelj Slovenijo tudi obiskal, in sicer bo nastopil v Ljubljani 17. ter v Kopru 28. maja.

Njegov duhovit in pronicljiv slog pisanja, ki ga že poznamo, odlikuje tudi *Učno uro ustvarjalnega pisanja*. Avtor nas s svojo pripovedjo popelje v seminar kreativnega pisanja, kjer se med na videz nezanimivimi slušatelji začnejo odkrivati enigmatični karakterji. Pisatelj Oskar vodi delavnico kreativnega pisanja, v kateri so njegovi slušatelji pisana družčina: devetnajstletna Anka, ki je noseča ljubica literarnega kritika Lumirja in ki po svojih besedah hodi v šolo zgolj zato, da ne bo kasneje, ko bo nekaj let doma z otrokom, pobebljena kot druge matere, dvojčka Simona in

Jakob ter njuna petinštiridesetletna samska teta oziroma bajna nadomestna mama Lucija, Eva, ki želi postati novinarka. Skozi Oskarjeva lucidna vprašanja, ki jih mestoma začinja s citati drugih avtorjev, se razvijajo intenzivne debate. Te nas tako posrkajo, da se počutimo kot še en študent v predavalnici in že razmišljamo o tem, da bi kakšno pristavili. Razkriva pa se nam tudi pisateljev pogled na literaturo, saj novela deluje kot literarni manifest. Humorno podaja nekaj nasvetov: »Dodamo kakšno hiperbolo ali pretiravanje, nekaj dobro opaženih podrobnosti, par iskrivih dialogov, kanček humorja – in literatura je rojena.« In definicij literature: »Literatura je intimnost. Intimnost, ki nam manjka v življenju.« Knjiga obsega zgolj dobrih osemdeset strani, tako da v tem letu knjige res ni razloga, da je ne bi prebrali vsi, ne le nadobudni mladi pisci.

Asta Vrečko

Deseta hči, čitanka

Svetlana Makarovič

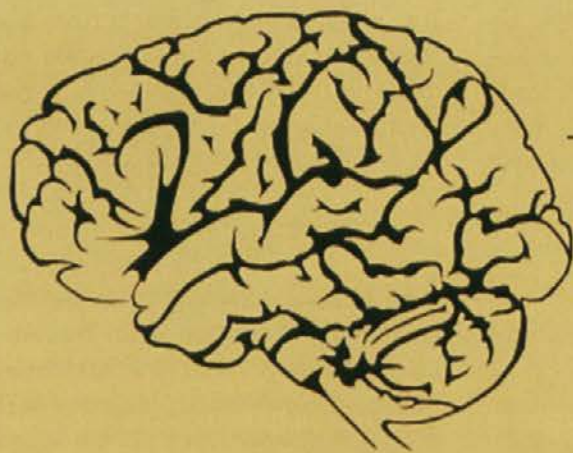
Cankarjeva založba 2010

V projektu *Knjiga za vsakogar* so še posebej omenjeni trije domači avtorji Svetlana Makarovič, Boris Pahor in Slavoj Žižek. Knjige predstavljajo smiselne prereze njihovega ustvarjanja in so opremljene s spremnimi besedami poznavalcev, ki nas nežno zazibajo v ustvarjalčev svet.

Svetlano Makarovič (1939) pozna vsak Slovenec ali z njenimi besedami Slovence in prav vsak ima o njej svoje lastno profilirano mnenje. Po akademiji je začela svojo umetniško pot kot odlična igralka in od takrat presega na vsakem področju. Makarovičeva je mnogo več kot prvovrstna umetnica, je glas razuma, legendarna aktivistka za pravice živali, samosvoja ikona, katere besede javnost jemlje z največjo težo. Ob njenih pesmicah in pravljičah, ki so skorajda že ponarodele, odraščajo generacije prav od njihovega nastanka. Že dolgo

jo označujejo kot eno največjih slovenskih pesnic. Njena magična, temna in hkrati ganljiva poezija nas vsakič znova prevzame z občutkom za metriko, izčiščenim jezikom in simboliko. S to čitanko, kot so poimenovali zbornike, pa se razkriva tudi kot kompleksna avtorica proze, dramatike in šansonov, kar je sicer že od vsega začetka, a morda širšemu občinstvu zaradi drugega prevladujočega izstopajočega ustvarjanja ne toliko poznana. Kljub temu pa je iz raznovrstnega opusa še vedno mnogo izpuščenega, kot na primer dramtizacije pravljič, prevodi in časopisne kolumne. Mimogrede, njeni šansoni, ki jih lahko beremo v tej knjigi, navdušujejo tudi v Slovenskem mladinskem gledališču v izvedbi Janje Majzelj v predstavi *Krizantema na klavirju*.

Asta Vrečko

Možgani: naprava,
s katero mislimo, da mislimo.

WWW.ZOFIJINI.NET

Zofijini ljubimci

DRUŠTVO ZA RAZVOJ HUMANISTIKE

V PRIHAJAJOČEM MESECU PRIPRAVLJAMO:

V četrtek, 13. maj 2010 ob 19h v Beli sobi,

Slovenski anarhizem, več gostov;

V četrtek, 27. maj 2010 ob 19h v dvorani Gustaf,

Kam po krizi – evalvacija, Matjaž Hanžek;

V soboto, 29. maj 2010 ob 19h v Kavarni KPŠ,

Podoba-Glasba, Matic Majcen;

V četrtek, 3. junij 2010 ob 19h v Beli sobi,

Zakaj ni levice, Božo Repe.

Partnerji KATEDRA, ZAVOD PEKARNA in RADIO MARŠ

Hujšanje

Zgodba je del knjige *Spačene*, ki je nedavno izšla pri založbi Litera.

Gregor Lozar

VII poglavje

Mišičast in brez majice se Grizli razkazuje po plesišču, da bi vsi videli, da je mišičast in brez majice. Čeprav je okrog popka še nekoliko mehak, je vendarle premožel dovolj samozavesti, da se je vrnil v diskoteko. In zgodil se je čudež. Punce ga obletavajo, mladenke mu mežikajo in ženske mu plačujejo pijačo. Pa niti ust mu ni treba odpreti, zgolj svoje bi- in tricepse napne in že se najde kakšna lepota, ki mu je pripravljena v playbacku zapeti, da je njen teritorij pod njegovo majico. Nič več veliki masturbator, postal je pravi mali fukač. Pred vrati stranišča se mu okrog vratu vrže nekaj plavolasega in vreščečega, in še preden si uspe odgovoriti na vprašanje, kdo je to, se njegov jezik znajde v toplih ustih. Živahni jeziček radovoljno sodeluje, a kot vsak poljub tudi tale najde svoj konec in Grizli prepozna Zlatolasko, punco, ki ji je bil nekoč »najboljši prijatelj«. Lepa, cvetoča in oblečena po zapovedih minimalizma se vzradosti. »Ja, Grizli, kaj se je pa s tabo zgodilo?« Poboža ga po torzu. Ne opazi, da se Grizli namršči, saj je glasba dovolj glasna, da si morata, objekta, kričati na uho. Sliši zgolj malo sramežljiv glas: »Shujšal sem. Ti je všeč?« »Zelo.« Vtem pride iz stranišča neko drugo dekle in pokliče Zlatolasko po imenu. »Greš?« Zlatolaska jo prosi, naj jo počaka v avtu. Kolegica odide, Zlatolaska pa se opraviči, da ima prevoz. Grizlija poprosi, da ji za trenutek posodi mobilni telefon, in Grizli stežka privoli. Nekaj časa tipka, mu vrne aparat in ga še enkrat poljubi. »Pokličite me.« Nato odide. Grizli pregleda esemese in klice, kjer najde nov zapis ZLATOLASKA <3. Čez tri dni jo pokliče, čez slabe tri mesece se vselita v skupno sobo.

* * *

Lepe februarske noči si je Zlatolaska prižgala cigareto. Ni ji še uspelo zapeti modrca in hlačke so se ji vozlele okrog gležnjeve, ko jo je doletelo. »Čuj, s kolkimi si te ti že bla?« Voznikova netaktnost jo je postavila pred neizprosno višino števila. Ni ga bila sposobna izreči, in da bi prikriila sram, je odreagirala osorno: »Kaj

te briga!« Za trenutek ga je uzrla v neizrečeni množici, in ko je slutnja presahnila, je bil drugačen. Zraven nje ni več sedel cukrček, za katerega bi se bilo vredno spomniti, ali mu je ime Mirko ali Marko, temveč v vsej svoji tujosti razgaljen tujec. Atmosfera se je razblinila, skozi glasbo je udarila zamolklja tišina in Zlatolasko je spreletelo, da ne ve o njem popolnoma ničesar. In s tem pritepenim telesom je fukala brez kondoma. Hladno, ki ji je šlo čez hrbet, se je utelesilo v počenem glasu: »Pelji me domov!«

Znašla se je pred številom, zmeraj prevelikim ali premajhnim, in bila je gola in grda in majhna in polna vprašanja, ali je to res ona. Nekaj v njej pa je neizprosno vztrajalo, da, to si ti, res si ti, natanko to si ti. Ampak jaz to nočem biti! In neka metamorfoza se je lahko začela.

Konec tedna je preživela tako, da je buljila v steno in obnavljala seznam svojih ljubimcev. Nekaj jih je poznala, pri mnogih je vedela zgolj ime, pri nekaterih pa še tega ne. Klicala jih je po vzdevkih, ki bi drugim povedali bore malo in ki so našli svoj vrhunec v Oni z belimi teniskami. V ponedeljek se je udeležila krvodajalske akcije.

Nič več ne bo le fukica. Ko v dveh tednih ni dobila nobenega zdravniškega poziva – te dobijo le osebk, katerih kri se na rutinskih viroloških pregledih izkaže za pozitivno – je to vzela kot zeleno luč za novo življenje. Karantene je bilo konec in ponovno je začela oprezati za fanti. Zdaj ne več za sladkorčki, ki bi ji polepšali konec tedna, ampak za resnim, dostojanstvenim, prijetnim človekom, s katerim bi se dalo preživeti leto, dve ali celo življenje. Ravno sredi teh premislekov je naletela na Grizlija. In se mu vrgla okrog vratu.

* * *

Nagnila je glavo in zaprla oči. Mehko telo se je pripravljalo na sprejem slastnih krčev, ko je Grizli izvlekel ud. »Pa kaj si res mislila, da mi bo prišlo v kup žolce?« Vstal je, pripravljen, da jo udari, če bo odreagirala kakorkoli agresivno. A ni. Zgolj koprneče je iztegnila roke, zato je spregovoril z ledenim glasom. »Daj no, ogabna si!« Skrčila se je pod rjuho, in medtem ko so ji vroče solze lile po licih, se je počasi

oblačil. Zraven si je pel pesem Ali Ena Ene mal bolj močne, druge pa debele, pejte malo v fitnes, moje drage Špele. »Nihče ne mara debeluhov,« je dejal pri vratih in povlekel gumb srajce daleč, daleč naprej. Nato je odšel iz njenega življenja.

Zadovoljen s tem, kar je imenoval oza-veščanje javnosti, se je odpravil domov. Prispel je polnih jajc in dišeč po tujih ženskah, kot sleherni dan, odkar je pustil študij in se zaposlil kot erotični plesalec. Grobo je odrinil Zlatolasko, ki ga je pričakala s prestrašenim: Kako je bilo? in se odpravil k shrambi. Zavoljo vzdrževanja telesa je moral jesti vsaki dve uri, in zdaj ko je bil ravno primerno vzbujen in ni našel posebne hrane za bodybuilderje, se mu je stemnilo pred očmi.

»Kje je moja hrana?«

»Ne vem, Grizli, pojedel si jo.«

»Lažeš, prasica, še cela skleda je bila!« Udaril je Zlatolasko, da jo je, kot zadnje čase zmeraj pogosteje, vrglo v steno. Nato se je je lotil z nogami. V glavo, v trebuh, v hrbet, kamorkoli je pač padlo, medtem ko je kričal: »Te bom že naučil, kaj se pravi meni hrano skrivati!« Ko je njeno v krvi in bruhanju ležeče telo nehalo trzati, se je odpravil k hladilniku in tam našel svojo skledico. Za trenutek, a le za trenutek, mu je postalo žal in vrnil se je k Zlatolaski. S konico čevlja jo je prevrnil na hrbet in nezavzeto pripomnil sorry. Ni reagirala, zato jo je z dvema dobro odmerjenima sunkoma opomnil, da vendarle govori z njo. Tudi tokrat ni odreagirala, in Grizliju je, z nadržanim kurcem v roki, postalo jasno, da se je njeno telo spremenilo v truplo. Aretirali so ga na pogrebu in sodnik mu je z gnusom odredil najvišjo kazen.

* * *

Grizli v zaporu. Sedi v fitnesu, še zmeraj ga imenuje Ausšvic, in švica. Z vsako kapljico potu gre iz njega malo maščobe, pa tudi malo človečnosti, prijaznosti in potrpljenja. Kajti zdaj ima lepo telo in vse te navlake ne potrebuje več. In tako je vsak dan huje in huje. Če se nekaj izboljšuje, imenujemo to izboljšanje, in če je vsak dan huje – hujšanje. Grizli hujša in bo hujšal do konca svojih dni. Kajti nikdar več ne bo debel. On že ne. Raje umre.

Majske radostne misli

Lady Justine

Dan mladosti je zgodovina.
Zgodovinske napake ponavljamo še danes.
Shodili smo na cesti bratstva in enotnosti,
da bi prehodili pot pogoltnosti kapitala in socialnih stisk.
Ko kriza stiska, stisnimo zobe.
In podarjenim konjem ne gledamo v zobe.
Radost in mladost, kdo bi zdaj mislil
na neradostno starost z minimalno penzijo in berglo?
Bivši vrli poslanci so socialni problem?
Če to drži, potem res živimo v deželi laži.
Gradili smo svetlo prihodnost – in dobili temačno sedanjost.
Naši vrli poslanci so enotno neenotni.
Enotni so samo pri višini svoje plače.
Svetovna prestolnica knjige bo, kot kaže,
dobila novo knjižno uspešnico:
Od referendumov se nam zvrtili.
Vse okoli nas se vrtili, zvrtili pa se nam,
kako nas socialna država prinaša naokoli.
Imamo zelo poštenega predsednika,
ki ne zna udariti po mizi.
Moti jih Tito, ne motijo pa jih pogoltni tajkuni.
Demokracija je dovoljena, kaj pa demokrati?
Primorska je spet vstala in nas spomnila,
kdo nas je osvobodil!
Spomini še živijo, žal se od njih ne da živeti.
Pot spominov in tovarištva
je najboljša terapija za dušo in telo.
Naša največja cerkev nam pridiga o grehah,
svoje pa pomete pod preprogo.
Socializem je bil gnil, kapitalizem pa ima izvrsten lifting.
Dan mladosti je priložnost, da tudi starejši pokažejo,
da so mlajši kot zgleđajo.
Dober demokrat res uči demokracijo?
Učili so nas, naj se učimo za lepšo prihodnost.
Žal smo dobili temačno sedanjost.
Politiki že vedo, kaj delajo, če pa ne, jih ljudstvo zamenja.
Pri nas je še vedno lažje zamenjati parole kot politike.
Ko se politiki zavozla,
pa naj ta vozil ljudstvo na referendumu rešuje?
Reševanje nesposobnih politikov je misija Titanik.
Reši naj se, kdor se more. Kapitalizem za telebane.
Govorijo nam eno, delajo drugo in naredijo tretje.
Slovenska politika.
Politika po meri ljudstva ali meri oblasti?
Politika populističnih predstav za ljudstvo je kratke sape.
Mladost je čas radosti,
radodarnih užitkov in sanjarjenja o prihodnosti.
Mladost je norost, skače čez most,
a ko pride starost, pade pod most.
V mladosti plačujemo mostnino za to,
da lahko v starosti uživamo.

Liber.ac - nov knjižni sejem

V letu, ko Ljubljana nosi prestižni naslov svetovne prestolnice knjige, se v okviru kulturnega programa tega velikega in uspešnega mednarodnega projekta rojeva nov knjižni sejem. Liber.ac, sejem akademske knjige, ki se bo v mesecu maju odvijal v Foersterjevem vrtu v Ljubljani, je prvi korak k vzpostavitvi tradicionalne, vsakoletne sejemske prireditve, na kateri bodo slovenski založniki znanstvenih publikacij predstavljali najnovejše dosežke z različnih področij znanosti in umetnosti.

V vrtu za Filozofsko fakulteto si bo od 19. do 21. maja mogoče ogledati izbrano ponudbo vodilnih izdajateljev akademske literature iz vse Slovenije, sesti s knjigo v roki v senco košatih dreves in pogledati, kakšne zanimivosti prinaša kulturni program, ki bo letos posvečen literaturi Vzhodne Azije ter kulturnim stikom med Slovenijo in vzhodnoazijskimi državami. Obiskovalcem bo na voljo pester nabor prireditev, ki je dostopen na spletni strani Filozofske fakultete: www.ff.uni-lj.si, zavihek Knjigarna in založba. Potreba po knjižnem sejmu, ki bi bil posvečen temu občutljivejšemu in izredno pomembnemu področju, je opazna že dlje časa. Ne samo med založniki tovrstne literature, temveč v celotnem visokošolskem in znanstvenem prostoru. Skoraj zagotovo bo dogodek dobro sprejet tudi v širši zainteresirani javnosti – med raziskovalci, študenti, dijaki in vsemi, ki jih zanima najnovejše v razvoju znanosti in umetnosti. Zdi se neverjetno, pa je vendar res: neredko so dosežki slovenske znanosti odmevnejši v tujini kot pri nas. Sejem akademske knjige je priložnost za nov pogled na znanstveno založništvo, na vlogo in mesto, ki mu pripadata. Izpostaviti želi njegovo raznolikost in tematsko bogastvo, povezati založnike, opozoriti na razvojne možnosti in potrebe, predvsem pa okrepiti zanimanje širše javnosti za dogajanje v znanosti. Foersterjev vrt, med mladimi bolj znan kot »park za Filofaksom«, se bo v sejmskih dneh iz nekoliko odmaknjene, mirne oaze zelenja spremenil v živahno prizorišče, ki bo ponujalo številne zanimivosti in prijetna presenečenja. V znamenju knjige, seveda. Akademske knjige, tiste prave, ki ne prebiva samo na policah znanstvene literature, ampak se dobro počuti tudi v vrvežu radovednežev, pod vedrim nebom, sredi zelenja. V okviru sejma Liber.ac bosta znanost in umetnost sredi enega od ljubljanskih parkov na različne načine nagovarjali obiskovalce: petindvajset razstavljalcev, več kot sedemsto knjižnih naslovov, kopica kulturnih prireditev.

www.ff.uni-lj.si

19.–21. maja 2010

Liber.ac
Sejem
akademske
knjige

**Sejem
knjige,
žanjem
misli!**

Foersterjev vrt
za Filozofsko
fakulteto
v Ljubljani

Slovenska knjiga

SVETOVNA
PRESTOLNICA
KNJIGE
WORLD
BOOK
CAPITAL

Dnevnik

Univerza v Mariboru

Študentski svet

Univerzitetna knjižnica Maribor

P 6710/5,2010

121000206,5

COBISS

Študentski svet Univerze v Mariboru za vas prireja:

Prvenstvo Univerze v Mariboru
17. - 18. maj 2010

odbojka

badminton

košarka

nogomet

Več info na: www.studentskisvet.uni-mb.si